

United Nations
Office on Drugs and Crime

Довідник із питань забезпечення динамічної безпеки та збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах

СЕРІЯ ДОВІДНИКІВ З КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОСУДДЯ

УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ З НАРКОТИКІВ ТА ЗЛОЧИННОСТІ
Відень

Довідник із питань
**забезпечення динамічної безпеки та
збирання оперативної інформації у
пенітенціарних установах**

СЕРІЯ ДОВІДНИКІВ З КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОСУДДЯ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ
Нью-Йорк, 2015 рік

© Організація Об'єднаних Націй, грудень 2015 року. Усі права збережені у світі.

Указані позначення та викладення матеріалу в цьому виданні не мають на меті висловлення з боку Секретаріату Організації Об'єднаних Націй певної думки щодо правового статусу будь-якої країни, території, міста чи району або їхніх органів влади, або щодо делімітації їхніх кордонів.

Ця публікація офіційно не редагувалась.

Підготовка до видання: Відділ англійської мови та видавничих і бібліотечних послуг, Відділення Організації Об'єднаних Націй у Відні.

Подяка

Цей Довідник був підготовлений для Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків та злочинності (УНЗ ООН) консультантом з реформування пенітенціарної системи та системи кримінального правосуддя професором д-ром Шейном Брайансом (Shane Bryans). Значний внесок у розробку Довідника зробили Уейн Бастін (Wayne Bastin) (Регіональний координаційний центр для співробітників правоохоронних органів із забезпечення охорони та безпеки на морі) та Джон Вілкокс (John Wilcox) (УНЗ ООН), які підготували матеріали для розділів, присвячених збиранню оперативної інформації в пенітенціарних установах, та надали цінні коментарі до проєктів Довідника.

На всіх етапах підготовки Довідника свій внесок у цю роботу також зробили П'єра Бардзано (Piera Barzanò), Шанака Джаясекара (Shanaka Jayasekara), Жоанна Жусіф (Joanne Jousif) та Філіп Майсснер (Philipp Meissner) (УНЗ ООН). Деякі включені до Довідника матеріали засновані на більш ранніх роботах Томріса Атабея (Tomris Atabay) та Денні Макалістера (Danny McAllister). Коректуру Довідника здійснила Лорейн Россаті (Loraine Rossati).

Зміст

Подяка	.iii
------------------	------

Вступ	1
Призначення Довідника	1
Питання, які розглядаються у цьому Довіднику	1
Мета Довідника	3
Гуманне поводження з усіма ув'язненими	4
Необхідність застосування найменш обмежувальних заходів	6
Збалансованість різних видів заходів із забезпечення безпеки	7
Заходи суворого режиму	8
Значення процесу збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах	9
Практичне застосування Довідника	9

Розділ 1. Безпека в пенітенціарних установах: структура та її

функції	11
Фізична безпека	11
Процедурна безпека	14
Оцінка і класифікація	16
Облік і контроль	20
Обшук.	22
Спілкування та нагляд	24
Система забезпечення безпеки у пенітенціарних установах	26
Управління безпекою на рівні пенітенціарних установ	27
Аудит безпеки	28
Негласні перевірки	30
Концентричні кола захисту.	31

Розділ 2. Динамічна безпека 33

Основні елементи динамічної безпеки	33
Професійні та конструктивні стосунки з ув'язненими	35
Навички міжособистісного спілкування.	36
Відбір і підготовка персоналу.	37

Інтеграція принципів динамічної безпеки в оперативну політику . . .	38
Модульне управління та безпосередній нагляд	39
Процес збирання інформації.	41
Попередження корупції та маніпулювання персоналом	42
Участь ув'язнених у конструктивній діяльності.	44

Розділ 3. Збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах: визначення, управління та організація. 49

Значення процесу збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах	49
Визначення.	51
Політика в галузі збирання оперативної інформації та її організація .	54
Забезпечення ефективних гарантій	56
Міжвідомчий підхід	58
Співробітники поліції, які займаються збиранням оперативної інформації в пенітенціарних установах.	59
Негласне спостереження	60
Використання ув'язнених як інформаторів	62

Розділ 4. Збирання оперативної інформації в пенітенціарних установах: цикл, процес та компоненти 65

Постановка задач (або визначення напрямів діяльності)	66
Збирання інформації.	67
Оцінка.	73
Узагальнення інформації	74
Аналіз інформації.	75
Поширення інформації	76
Повторна оцінка інформації	78

Додатки. 79

Додаток 1. Інформаційний звіт з питань безпеки (ІЗБ): типова форма та інструкція з її заповнення	79
Додаток 2. Звіт про збирання оперативної інформації: типова форма та інструкція з її заповнення	86

Вступ

Призначення Довідника

Цей Довідник належить до інструментів, підготовлених УНЗ ООН з метою надання допомоги країнам у забезпеченні правопорядку та реформуванні системи кримінального правосуддя. Він призначений для використання всіма суб'єктами, що беруть участь у роботі пенітенціарної системи, включаючи директивні органи, законодавців, керівників пенітенціарних установ, спеціалістів зі збору оперативної інформації в пенітенціарних установах та співробітників цих установ. Довідник може також становити інтерес для співробітників інших правоохоронних органів, неурядових організацій та інших осіб, які цікавляться питаннями кримінального правосуддя та реформою пенітенціарної системи або працюють у цій сфері. Довідник може бути використаний у різних галузях як довідковий документ і як навчальний посібник.

Питання, які розглядаються у цьому Довіднику

Основною темою цього Довідника є питання забезпечення безпеки в пенітенціарних установах – способи запобігання втечам та іншим злочинам. Основна увага приділяється ролі системи динамічної безпеки і, зокрема, конкретному елементу системи динамічної безпеки — збиранню оперативної інформації в пенітенціарних установах¹, що дозволяє отримати важливі дані для використання всередині пенітенціарної установи з метою запобігання втечам і підтримки порядку та контролю. Органи кримінального правосуддя, правоохоронні органи та служби безпеки також можуть ширше використовувати зібрану в пенітенціарній установі оперативну інформацію, щоб не надавати можливість ув'язненим, які перебувають у пенітенціарній установі, керувати злочинною діяльністю, яка виходить за межі пенітенціарної установи. Йдеться, наприклад, про діяльність, пов'язану з організованою злочинністю, терористичну діяльність або діяльність злочинних груп, незаконний обіг

¹ Хоча в деяких юрисдикціях термін «збирання оперативної інформації» може мати негативні асоціації, він широко використовується правоохоронними органами та адміністрацією пенітенціарних установ у більшості держав-членів.

наркотичних засобів, залякування або підкуп свідків, судових органів, адвокатів або присяжних.

У розділі 1 надано опис трьох ключових елементів системи забезпечення безпеки в пенітенціарних установах – фізичної, процедурної та динамічної безпеки – у контексті міжнародних документів з прав людини. У ньому прямо вказується на поєднання ефективного забезпечення безпеки та дотримання прав людини: і те й інше може бути забезпечене шляхом належного керівництва пенітенціарним закладом. Описуються чотири основні функції забезпечення безпеки (класифікація та оцінка, облік та контроль, обшук, спілкування та нагляд), а також визначаються відповідні цілі та базові показники. Крім того, розглядається питання важливості оцінки ризиків для безпеки та показників ризику для безпеки.

Розділ 2 присвячений динамічній безпеці та важливості безпосереднього нагляду за ув'язненими та взаємодії з ними з боку персоналу. У ньому наголошується, що персоналу необхідно спілкуватися з ув'язненими, підтримувати регулярні контакти з ними, встановлювати професійні стосунки та брати участь у повсякденному житті ув'язнених. Розглядається питання важливості попередження будь-якого впливу на персонал і маніпулювання персоналом. У другій частині цього розділу особлива увага приділяється ще одному елементу забезпечення динамічної безпеки, а саме впровадженню програми конструктивної діяльності, яка надає ув'язненим можливість змінюватися та розвиватися, набувати кваліфікації та підтримувати своє здоров'я, а також інтелектуальні та соціальні функціональні здібності. Наголошується, що такі програми сприяють забезпеченню безпеки у пенітенціарних установах, оскільки вони дозволяють підтримувати активність та зайнятість ув'язнених.

У розділі 3 роз'яснюється поняття «оперативна інформація», а також обґрунтовуються причини збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах. У цьому розділі надано опис видів оперативної інформації та визначення ключових понять, що використовуються спеціалістами зі збирання оперативної інформації. Також розглядаються процедурні та організаційні заходи, необхідні для ефективного збирання оперативної інформації пенітенціарних установах. Описуються роль і функції підрозділу зі збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах. Особлива увага приділяється необхідності наявності ефективних гарантій. Розглядаються питання внутрішньої та зовнішньої координації, підкреслюється важливість міжвідомчої взаємодії. Аналізуються функції співробітників поліції, які займаються збиранням оперативної інформації в пенітенціарних установах, та переваги їх наявності. У кінці розділу розглядається використання заходів прихованого спостереження та інформаторів з-поміж ув'язнених, що передбачає наявність ретельно вивіреного балансу між дотриманням прав ув'язненого та необхідністю розслідування тяжких злочинів.

Заключний розділ 4 містить опис циклу збирання оперативної інформації, його компонентів та принципів. У ньому докладно розглядаються ключові елементи циклу збору збирання оперативної інформації: постановка завдань, збирання, оцінка, зіставлення, аналіз, поширення та повторна оцінка інформації. У додатках наведено зразки різних типових форм, що стосуються збирання оперативної інформації.

У цьому Довіднику розглядаються проблеми, з якими стикаються керівники пенітенціарних установ при управлінні режимними пенітенціарними установами, а також відзначається важливе значення ефективного збору збирання якісної оперативної інформації з метою забезпечення безпеки пенітенціарної установи, її ефективного управління, а також того, щоб ув'язнені, які перебувають у пенітенціарній установі, не керували злочинною діяльністю за її межами. Мета цього Довідника полягає в тому, щоб доповнити наявні публікації Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків та і злочинності (УНЗ ООН), Департаменту операцій з підтримки миру Організації Об'єднаних Націй (ДОПМ ООН) та Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини (УВКПЛ), в яких надано більш детальний розгляд специфічних тем та груп ув'язнених².

Слід зазначити, що цей Довідник не містить докладного опису принципів забезпечення безпеки або операцій із забезпечення безпеки в пенітенціарних установах і не призначений для використання як посібник із безпеки.

Додаткову інформацію щодо забезпечення безпеки в пенітенціарних установах та роботи з особливо небезпечними ув'язненими дивіться у *Довіднику УНЗ ООН щодо роботи із засудженими, які становлять підвищений ризик*.

Мета Довідника

Основою довіри до будь-якої пенітенціарної системи є її здатність утримувати ув'язнених під вартою, іншими словами, не допускати їхньої втечі та скоєння подальших злочинів у період утримання під вартою. Це один із основних напрямів діяльності адміністрації пенітенціарних установ, оскільки таким чином вона захищає громадськість від подальших злочинних діянь; сприяє зміцненню довіри громадськості, медіа та політиків у принцип верховенства права та систему кримінального правосуддя; і дозволяє ув'язненим користуватися послугами з реабілітації, що надаються у рамках пенітенціарної системи. Невиконання цих завдань може призвести до тяжких наслідків. Були випадки, коли ув'язнені, які утримувалися під вартою і втекли, вчиняли акти тероризму, вбивали і завдавали серйозних тілесних ушкоджень цивільним особам і співробітникам правоохоронних органів або скоювали інші серйозні злочинні діяння.

Забезпечення безпеки в пенітенціарних установах — це не лише засоби для запобігання втечам, а й вжиття необхідних заходів для того, щоб не дозволити особливо небезпечним ув'язненим керувати злочинною діяльністю, яка здійснюється за межами пенітенціарних установ. Така злочинна діяльність може включати участь в організованій злочинності, керівництво терористичною діяльністю чи діяльністю

² УНЗ ООН: Довідник для керівників пенітенціарних установ; Довідник з управління картотекою ув'язнених; Довідник щодо поводження із ув'язненими з особливими потребами; Довідник щодо поводження з жінками-ув'язненими. ДОПМ ООН: Посібник із врегулювання інцидентів у пенітенціарних установах. УВКПЛ: Права людини та пенітенціарні установи (Посібник з питань підготовки працівників пенітенціарних установ у галузі прав людини; Збірник міжнародних актів з прав людини, що стосуються відправлення правосуддя; Інструкція для інструкторів з питань підготовки співробітників пенітенціарних установ у галузі прав людини; Кишеньковий довідник міжнародних стандартів прав людини для працівників пенітенціарних установ). Також Міжнародний центр пенітенціарних досліджень: *Правоохоронний підхід до управління пенітенціарними установами* (друге видання).

злочинних груп, організацію незаконного обігу наркотичних засобів, а також спроби залякування чи підкупу свідків, суддів, адвокатів чи присяжних.

Підтримання належного балансу між заходами безпеки та зобов'язаннями, що закріплені в міжнародному праві, які передбачають забезпечення поваги до основоположних прав людини кожного ув'язненого та відповідне ставлення до них, може стати проблемою для адміністрації пенітенціарних установ, коли вона стикається з ув'язненими, які сповнені рішучості втекти та вчинити злочин.

«Безпечні пенітенціарні установи необхідні для того, щоб зробити нашу систему правосуддя ефективною зброєю проти злочинності. Коли ув'язнені, які засуджені або чекають суду, передаються під вашу опіку, вони повинні знати і громадськість повинна знати, що вони залишаться там доти, доки не будуть звільнені на законних підставах...

Повнота внеску, який наші в'язниці можуть зробити у стале зниження рівня злочинності у країні, також визначається тим, як у в'язницях поведуться з ув'язненими. Ми не можемо переоцінити важливість як професіоналізму, так і поваги до прав людини».

— Нельсон Р. Мандела (виступ у Департаменті виправних установ Південної Африки, 1998)

Гуманне поводження з усіма ув'язненими

Основний принцип, закріплений у міжнародному праві та всіх відповідних міжнародних стандартах, що стосуються поводження з ув'язненими, полягає в тому, що поводження з ними має бути гуманним і сповненим поваги до невід'ємних прав та гідності людської особистості.³ Катування та нелюдське поводження, що принижує гідність, заборонені міжнародним правом щодо всіх ув'язнених, включаючи тих, які вважаються особливо небезпечними. Адміністрація пенітенціарних установ не може посилатися на будь-які обставини як виправдання для застосування тортур або жорстокого поводження.⁴

Гуманне поводження з ув'язненими не перешкоджає забезпеченню безпеки та порядку у пенітенціарних установах, а, навпаки, має основне значення для забезпечення безпеки та охорони у пенітенціарних установах. Належна практика управління пенітенціарними установами свідчить про те, що дотримання прав людини та повага до гідності ув'язнених і справедливе поводження з ними суттєво знижують ймовірність того, що ув'язнені порушуватимуть встановлені норми та провокуватимуть заворушення, а також підвищують їхню готовність підкорятися авторитету співробітників пенітенціарних установ.

³ Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, стаття 10; Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандела), правила 1 та 5 (1); Зведення принципів захисту всіх осіб, що піддаються затриманню або ув'язненню в будь-якій формі, принципи 1 і 6; Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила, 1 та 72.1; Принципи та найкраща практика захисту позбавлених волі осіб у країнах Америки, принцип I; Кампальська декларація про умови утримання у в'язницях Африки, рекомендації 1–3; Рекомендація CM/Rec(2014)3 Комітету Міністрів державам-членам щодо небезпечних злочинців, прийнята Комітетом Міністрів 19 лютого 2014 року на 1192-му засіданні Заступників Міністрів, пункт 3.

⁴ Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статті 2 та 16; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, стаття 7; Загальна декларація прав людини, стаття 5; МСП Організації Об'єднаних Націй (Правила Нельсона Мандела), правило 1.

Загальна декларація прав людини Організації Об'єднаних Націй

Стаття 3

Кожна людина має право на життя, на свободу та на особисту недоторканність.

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права

Стаття 10

Всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поводження і поважання гідності, властивої людській особі

Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандели)

Правило 1

До усіх ув'язнених слід ставитися з повагою до їхньої невід'ємної гідності та цінності як людей.. Жоден ув'язнений не повинен піддаватися катуванням та іншим жорстоким, нелюдським чи принизливим видам поводження чи покарання; всі ув'язнені повинні бути захищеними від них; виправданням цьому не можуть бути жодні обставини. Захист і безпека ув'язнених, персоналу, надавачів послуг і відвідувачів має забезпечуватися постійно.

Правило 36

Для підтримання порядку та дисципліни застосовується не більше обмежень, ніж потрібно для забезпечення безпечного утримання під вартою ув'язнених, безпечного функціонування в'язниці та упорядкованого життя громади.

Кодекс поведінки посадових осіб щодо підтримання правопорядку

Стаття 2

При виконанні своїх обов'язків посадові особи з підтримання правопорядку поважають та захищають людську гідність та підтримують і захищають права людини стосовно всіх осіб.

Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила

Правило 49

Внутрішній розпорядок має бути організований в пенітенціарних установах з урахуванням вимог режиму, безпеки та дисципліни з одночасним наданням ув'язненим умов утримання, які забезпечують людську гідність та повне виконання програми заходів відповідно до Правил 25.

Принципи та найкраща практика захисту позбавлених волі осіб у країнах Америки

Принцип I

До всіх осіб, які підпадають під юрисдикцію будь-якої держави-члена Організації американських держав, застосовується гуманне поводження з безумовною повагою до властивої їм гідності, основних прав і гарантій та у суворій відповідності з міжнародними документами у галузі прав людини.

Зокрема, беручи до уваги особливе становище держав як гарантів щодо позбавлених волі осіб, слід поважати та забезпечувати їхнє життя та особисту недоторканність, а також надавати їм мінімальні необхідні умови, що відповідають їхній гідності.

Ув'язнені повинні бути захищені від будь-якого виду погроз та актів тортур, страт, насильницьких зникнень, жорстокого, нелюдського або принизливого поводження або покарання, сексуального насильства, тілесних покарань, колективного покарання, насильницького втручання або примусового поводження, від будь-яких методів, спрямованих на знищення їхньої особистості або на послаблення їхніх фізичних чи розумових здібностей.

Проте певні обмеження деяких прав можуть бути необхідними та законними для підтримки безпеки. Можуть бути потрібні додаткові заходи безпеки для забезпечення того, щоб ув'язнені не могли втекти, щоб вони не завдали шкоди собі або іншим ув'язненим. Однак ці обмеження та додаткові заходи ніколи не повинні заходити настільки далеко, щоб завдати шкоди гідності та людській природі в'язнів.

Необхідність застосування найменш обмежувальних заходів

Основним принципом належного управління пенітенціарними установами є застосування до ув'язнених найменш обмежувальних заходів, необхідних для захисту громадськості, інших ув'язнених та персоналу⁵. Накладені на права ув'язнених обмеження повинні відповідати принципам законності, необхідності, пропорційності, підзвітності та недискримінації. Усі обмеження, що накладаються на ув'язненого, повинні відповідати національному законодавству та мати законне обґрунтування. Ці заходи повинні бути необхідними, тобто має бути цілком зрозуміло, що використання менш обмежувальних засобів не відповідатиме цілям забезпечення охорони та безпеки. Усі обмежувальні заходи повинні бути пропорційні ризику, що виникає, при дотриманні належного балансу між захистом основних прав ув'язненого і законним втручанням держави у здійснення цих прав. Таке втручання має бути якомога менш обтяжливим для досягнення мети забезпечення безпеки та порядку в пенітенціарних установах і повинно застосовуватися протягом якомога коротшого періоду часу. Нарешті, рішення, що приймаються, повинні бути об'єктивними і неупередженими і враховувати тільки відповідні обставини. Неприпустима будь-яка дискримінація щодо певних груп ув'язнених за ознакою раси, кольору шкіри, релігії, етнічної належності і, національності, статі, сексуальної орієнтації, політичних поглядів чи з будь-яких інших підстав.⁶ Застосовувані до всіх ув'язнених заходи безпеки повинні перевірятись і, за потреби, регулярно переглядатись.

Число ув'язнених, які здатні здійснити реальну спробу втечі і потребують застосування цих додаткових заходів, як правило, невелике, і важливо, щоб утримання в умовах підвищеного рівня безпеки застосовувалося лише до тих осіб, які були обґрунтовано віднесені до цієї категорії за результатами відповідної оцінки. Цей принцип зумовлює проведення належної оцінки ризиків під час потрапляння ув'язненого до пенітенціарної установи з метою визначення найбільш відповідного рівня безпеки для кожного ув'язненого. Крім того, дотримуючись цього принципу, необхідно проводити регулярні перевірки з метою застосування до ув'язнених, чия поведінка більше не становить небезпеки, менш обмежувальних заходів утримання.

⁵ Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандели), правило 36; Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила 3 та 18.10; Рекомендація СМ/Рес(2014)3 Комітету Міністрів держав-членам щодо небезпечних злочинців (прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 19 лютого 2014 року), пункт 4.

⁶ Див. Стандарти КЗК, 2002 рік (Версія 2013 року), пункт 55, обговорення тесту PLANN (пропорційний, законний, підзвітний, необхідний, недискримінаційний) у контексті рішень щодо поміщення в одиночну камеру. Див. також Пояснювальний меморандум до Рекомендації СМ/Рес(2014)3 Комітету Міністрів держав-членам щодо небезпечних злочинців, прийнятої Комітетом Міністрів 19 лютого 2014 року на 1192 засіданні Заступників Міністрів, пункти 52–54.

Збалансованість різних видів заходів із забезпечення безпеки

Необхідно також належним чином збалансувати різні види заходів із забезпечення безпеки. Безпека в пенітенціарних установах забезпечується за допомогою таких фізичних засобів захисту, як стіни, ґрати на вікнах, замки і двері, системи сигналізації тощо; за допомогою процедурних засобів, а саме процедур, що підлягають дотриманню, зокрема правил пересування ув'язнених території пенітенціарних установ, майна, яке може перебувати у власності ув'язнених, проведення обшуків ув'язнених та розміщення ув'язнених у приміщеннях; та за допомогою заходів щодо забезпечення динамічної безпеки, що потребують від співробітників підтримки позитивної взаємодії з ув'язненими та залучення їх до конструктивної діяльності, що дозволяє персоналу передбачати та запобігати виникненню проблем до їх появи.

Потрібно підтримувати належний баланс між заходами щодо забезпечення фізичної, процедурної та динамічної безпеки стосовно всіх ув'язнених, зокрема тих, які становлять підвищений ризик. Підтримка належного балансу між запобіганням втечам та забезпеченням порядку залежить від низки факторів, таких як стан тюремних приміщень, рівень наявних технічних засобів, чисельність персоналу та категорій ув'язнених. Наприклад, у пенітенціарних установах з низьким рівнем фізичної безпеки (припустимо, в умовах нестачі ресурсів та у постконфліктних ситуаціях) ще більшого значення набуває підтримка процедурної та динамічної безпеки.

У деяких юрисдикціях, коли йдеться про особливо небезпечних ув'язнених, надмірна увага приділяється фізичним і процедурним аспектам безпеки, але при цьому недооцінюється важливість динамічної безпеки. У деяких пенітенціарних системах категорично не заохочується взаємодія персоналу з особливо небезпечними ув'язненими. Як буде наголошено в цьому Довіднику, принципи забезпечення динамічної безпеки застосовуються, зокрема, до особливо небезпечних ув'язнених з метою запобігання можливим втечам, інцидентам і загрозам безпеці інших осіб ще до того, як вони стануться. Правильне застосування цього балансу щодо особливо небезпечних ув'язнених є ознакою професіоналізму адміністрації пенітенціарних установ.

«Забезпечення динамічної безпеки означає, що персонал пенітенціарних установ проходить підготовку та заохочується до розвитку добрих особистих відносин з ув'язненими, до знання та розуміння їх як особистостей, до співчуття та надання допомоги у вирішенні особистих проблем та до участі у змістовному діалозі з ними.

Ув'язнені найчастіше підтримують постійні контакти з персоналом. Характер їхньої щоденної взаємодії з персоналом цього рівня значною мірою впливає на поведінку та установки ув'язнених. Позитивна взаємодія, як правило, сприяє зниженню рівня деструктивної поведінки та установок ув'язнених і проведенню конструктивної роботи з ними. Крім того, динамічна безпека дозволяє персоналу своєчасно виявляти небезпечну або деструктивну поведінку ув'язнених, таку як спроби втечі, акти насильства між ув'язненими або щодо персоналу, контрабанду заборонених предметів тощо.

Динамічна безпека... забезпечує можливість отримання попереджувальної інформації до виникнення будь-якої небажаної події. Це дозволяє персоналу вжити превентивних заходів з метою запобігання потенційній загрозі».

Робота адміністрацій пенітенціарних установ з особами, засудженими до довічного ув'язнення та інших тривалих термінів. Рекомендація REC (2003)23, прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 9 жовтня 2003 року, пункт 73.

Заходи суворого режиму

У кожній юрисдикції, ймовірно, є деяка кількість ув'язнених, які вважаються особливо небезпечними і тому потребують утримання у спеціальних умовах особливо суворого режиму. За умови ефективної роботи системи оцінки частка ув'язнених, які потребують утримання у подібних особливих умовах, має бути дуже малою. Такі ув'язнені зазвичай розміщуються далеко від інших ув'язнених або у спеціальних пенітенціарних установах максимального рівня безпеки, або у спеціальних блоках у середині пенітенціарних установ з різними рівнями безпеки. У багатьох юрисдикціях на права таких ув'язнених накладаються жорсткі обмеження на додаток до надзвичайно жорстких умов їх тримання під вартою, часто без жодного обґрунтування. Подібні обмеження можуть поширюватися, зокрема, на доступ ув'язнених до фізичних вправ, занять, спілкування з іншими ув'язненими, спілкування із зовнішнім світом, а також на особисті речі, які можна зберігати в камерах. У деяких країнах на таких ув'язнених прийнято одягати кайданки, гамівні сорочки щоразу, коли вони виходять зі своїх камер, у тому числі на прогулянку на свіжому повітрі у прогулянковому дворі, який охороняється.

У деяких юрисдикціях вони утримуються в одиночних камерах протягом багатьох років і, можливо, протягом усього терміну покарання, що є явним порушенням міжнародних стандартів. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Манделі), зокрема, забороняють безстрокове та тривале одиночне ув'язнення й обмежують його застосування винятковими випадками як крайній захід протягом якомога коротшого часу, за умови здійснення незалежного контролю. У Правилах також уточнюється, що одиночне ув'язнення не повинно застосовуватися через вирок ув'язненого і ніколи не повинно застосовуватися до жінок і дітей.⁷ Комітет Організації Об'єднаних Націй з прав людини також дотримується думки, що тривалі періоди одиночного ув'язнення можуть бути прирівняні до тортур або жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження.⁸

Принципи належного управління пенітенціарними установами вимагають дотримання принципів законності, необхідності, підзвітності, пропорційності та недискримінації при прийнятті рішень про утримання ув'язнених в умовах особливо суворого режиму на підставі проведеного ретельного індивідуального оцінювання. Такі ув'язнені мають користуватися дещо вільним режимом у межах блока, де вони утримуються, з метою компенсації додаткових обмежень, пов'язаних із порядком їхнього утримання. Вони повинні мати можливість спілкуватися з іншими ув'язненими, які перебувають у їхньому блоці, отримувати доступ до різних видів тюремної діяльності та контактувати із зовнішнім світом. Персонал пенітенціарних установ повинен мати можливість підтримувати безпеку та контроль іншими способами, ніж заборона на будь-яку діяльність для ув'язнених (яка завжди є більш

⁷ Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Манделі), правила 43 (1), 44 та 45; див. також Основні принципи поводження з в'язнями, ухвалені Організацією Об'єднаних Націй, принцип 7; Стамбульський протокол про застосування та наслідки одиночного висновку, прийнятий 9 грудня 2007 року на Міжнародному симпозіумі психологічних травм, Стамбул; та доповідь Спеціального доповідача з питань тортур Генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, 5 серпня 2011 року, А/66/268, пункти 75, 76, 80, 81 та 84.

⁸ Комітет з прав людини, зауваження загального порядку № 20, стаття 7 (1992), пункт 6.

простим рішенням, але обмежує можливості для реабілітації ув'язнених, а також порушує їхні права).

Слід докладати особливих зусиль для створення сприятливої внутрішньої атмосфери в блоках з максимальним рівнем безпеки. Персоналу необхідно пройти належну підготовку з метою створення, наскільки це можливо, позитивних стосунків з ув'язненими. Це робиться на користь не тільки гуманного поводження з ув'язненими, але й для підтримки ефективного контролю та безпеки, а також безпеки персоналу.⁹

Значення процесу збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах

Процес збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах є основним компонентом ефективного забезпечення динамічної безпеки. Отримання інформації від ув'язнених, ретельне спостереження та моніторинг ув'язнених та аналіз цієї інформації мають стати наріжним каменем у роботі щодо запобігання втечам, заворушенням та злочинній діяльності у в'язницях. Завжди краще запобігти втечі, бунту чи торгівлі наркотичними засобами, ніж мати справу з їхніми наслідками. Збирання оперативної інформації може забезпечити таке раннє попередження та дозволити адміністрації і персоналу пенітенціарних установ вживати ініціативних та рішучих заходів з метою запобігання вчиненню таких дій відповідно до плану та намірів. Цей Довідник допомагає персоналу усвідомити необхідність виконання функцій зі збирання оперативної інформації в пенітенціарних установах та отримати уявлення про методи та результати збирання оперативної інформації, які можуть бути використані для надання допомоги персоналу та партнерським відомствам у перетворенні пенітенціарних установ у безпечне та надійне місце.

Практичне застосування Довідника

Хоча у країнах з обмеженими ресурсами і, зокрема, у країнах, що пережили конфлікт, виконання деяких викладених у цьому Довіднику керівних принципів та рекомендацій може бути пов'язане з певними труднощами, його мета – викласти основоположні принципи, яких необхідно дотримуватись при забезпеченні динамічної безпеки. За наявності ініціативи та відданості справі більшість цих принципів можна втілити у життя навіть в умовах обмеженості ресурсів.

⁹ Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандели), правило 76 (1) (с); Стандарти КЗК, 2002 рік (Версія 2013 року), пункт 32

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ

- Поводження з ув'язненими має завжди бути шанобливим з урахуванням властивості їм гідності та їхньої цінності як людських особистостей. Вони ніколи не повинні зазнавати тортур або жорстокого поводження; вони не повинні піддаватися приниженням і повинні мати доступ до належних побутових умов, поживної їжі, питної води належної якості, засобів санітарії, медичного обслуговування та контактів зі своїми сім'ями.
- Число ув'язнених, що перебувають в умовах особливо суворого режиму, повинно бути мінімально можливим і визначатися на підставі оцінки індивідуальних ризиків та потреб.
- До всіх ув'язнених, у тому числі до особливо небезпечних ув'язнених, повинні застосовуватися найменш обмежувальні заходи, необхідні для захисту громадськості, інших ув'язнених та персоналу. Будь-які накладені на особливо небезпечних ув'язнених обмеження мають відповідати принципам законності, необхідності, пропорційності, підзвітності та недискримінації.
- Потрібно підтримувати баланс між законним застосуванням заходів безпеки та дотриманням основних прав людини. Обмеження деяких прав ніколи не повинні посилюватися настільки, щоб це принижувало гідність ув'язнених та їхню цінність як людських особистостей.
- Необхідно належним чином збалансувати заходи забезпечення фізичної, процедурної та динамічної безпеки щодо всіх ув'язнених.
- Збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах є основним елементом ефективного забезпечення динамічної безпеки і може сприяти запобіганню втечам, заворушенням та злочинності у місцях ув'язнення.

Розділ 1

Безпека в пенітенціарних установах: структура та її функції

Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Манделі)

Правило 5

(1) У рамках пенітенціарного режиму слід прагнути мінімізувати будь-які відмінності між життям у в'язниці та життям на волі, що призводять до більш низької відповідальності ув'язнених або меншої поваги до їхньої людської гідності.

Правило 89

(2) Бажано також розмежувати суворість цих заходів залежно від потреб різних груп.

Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила

Правило 51

(1) Заходи безпеки, які вживаються щодо окремих ув'язнених, повинні бути мінімально необхідними для забезпечення їхнього надійного утримання.

Правило 53

(1) Спеціальні заходи суворого режиму або безпеки повинні вживатися тільки у виключних обставинах.

(2) Повинні існувати ясні процедури, яких необхідно дотримуватись при застосуванні таких заходів щодо будь-якого ув'язненого.

(3) Характер будь-яких таких заходів, тривалість та підстави для їхнього застосування мусять бути визначені у національному законодавстві.

(4) Застосування цих заходів у кожному випадку мусить ухвалюватися повноважним органом на конкретно визначений термін.

Фізична безпека

Основним аспектом безпеки пенітенціарних установ є їхня фізична безпека. До аспектів фізичної безпеки належать архітектура тюремних будівель, міцність стін цих будівель, ґрати на вікнах, двері та стіни житлових блоків, специфікації стін та огорож по периметру, сторожові вежі тощо. Крім того, до аспектів забезпечення фізичної безпеки віднесено наявність таких засобів, як замки, камери, системи сигналізації (внутрішні та зовнішні), рентгенівські апарати, металодетектори, радіоприймачі, кайданки тощо.

Належною практикою вважається встановлення мінімальних стандартів фізичної безпеки для кожної категорії пенітенціарних установ та кожного елемента всередині такої установи. Наприклад, специфікація стін для забезпечення безпеки по периметру може передбачати наявність зовнішньої бетонної стіни та внутрішньої огорожі типу сітки. Існують указані вимоги до висоти, ширини, фундаменту, будівельних матеріалів та способу будівництва, а також відстані між стіною та парканом, типу і розташування освітлення по периметру, вимоги до системи сигналізації по периметру та системи охоронного відеоспостереження, що передбачає включення камер при спрацьовуванні сигналізації по периметру.

При визначенні фізичних аспектів безпеки потрібно знайти баланс між найкращим способом досягнення необхідного рівня безпеки та необхідністю поваги до гідності особистості. Наприклад, можна використовувати архітектурні проекти, які відповідають вимогам безпеки вікон у камерах і спальнях і водночас відповідають стандартам доступу до природного світла і свіжого повітря. Фізичні засоби безпеки, такі як камери, системи моніторингу та сигналізації, за визначенням порушують недоторканність приватного життя. При прийнятті рішень про місце розміщення цих засобів необхідно дотримуватись балансу між законними вимогами безпеки та зобов'язанням поважати недоторканність приватного життя.

Спірним питанням може стати використання інструментів забезпечення фізичної безпеки (таких, як кайданки, ланцюги), що застосовуються безпосередньо до ув'язнених. У Мінімальних стандартних правилах Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандела) особлива увага приділяється засобам забезпечення фізичної безпеки та забороняється використання кайданок, ланцюгів та інших засобів стримування, які за своєю природою принижують гідність або завдають болю. Правила також регулюють використання інших засобів стримування, які застосовуються тільки для запобігання втечам під час перевезення, або за наказом керівника пенітенціарної установи, якщо інші заходи контролю не діють, коли ув'язненому потрібно завадити заподіяти шкоду собі або іншим чи завдати матеріальних збитків.

Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандела)

Правило 47

- (1) Використання кайданок, ланцюгів або інших засобів стримування, які за своєю природою є такими, що принижують гідність або завдають болю, повинно бути заборонено.
- (2) Інші засоби стримування слід використовувати, якщо це дозволено законом, лише за таких обставин:
 - (a) для запобігання втечам під час перевезення за умови, що вони знімаються з ув'язнених, як тільки вони постають перед судовим чи адміністративним органом;
 - (b) за наказом директора пенітенціарної установи, якщо інші заходи контролю виявляються недовірними, коли ув'язненому потрібно завадити заподіяти шкоду собі чи іншим або завдати матеріальних збитків; у таких випадках директор негайно попереджає лікаря чи інших кваліфікованих медичних фахівців та повідомляє вищий за рівнем адміністративний орган.

Правило 48

(1) Якщо використання засобів стримування дозволено відповідно до пункту 2 правила 47, застосовуються такі принципи:

- (a) засоби стримування повинні використовуватися лише у випадках, коли менш жорсткі форми контролю виявляються неможливими для усунення ризиків, пов'язаних із переміщенням без будь-яких обмежень;
- (b) метод стримування повинен бути найменш жорстким з тих, що необхідні та розумно прийнятні для контролю за переміщенням ув'язненого, з урахуванням рівня та характеру ризиків, що виникають;
- (c) засоби стримування повинні використовуватися лише протягом необхідного часу, і повинні бути зняті якнайшвидше після припинення існування ризиків, пов'язаних з переміщенням без будь-яких обмежень

2. Засоби стримування ніколи не повинні застосовуватися до жінок під час переймів, пологів і відразу після пологів.

Правило 49

Адміністраціям пенітенціарних установ слід намагатися використовувати та навчати використанню таких методів контролю, які б усували необхідність застосування засобів стримування або зменшували їхній жорсткий характер..

Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила**Правило 68**

(1) Використання ланцюгів і кайданів має бути заборонено.

(2) Наручники, гамівні сорочки та інші засоби обмеження руху не застосовуються за винятком наступних випадків:

- (a) якщо це необхідно для запобігання втечі під час перевезення, за умови, що вони будуть зняті, коли ув'язнений з'явиться перед судовою або адміністративною владою, якщо адміністративна влада не прийме іншого рішення; або
- (b) за наказом начальника, якщо інші методи контролю не дають результатів, для запобігання нанесенню ув'язненим травм самому собі, іншим або для запобігання серйозного псування майна, за умови, що в таких випадках начальник негайно має сповістити про це лікаря та доповісти до вищої інстанції пенітенціарної влади.

(3) Засоби стримування не повинні застосовуватися довше, ніж це абсолютно необхідно.

(4) Характер застосування засобів стримування конкретно мусить визначатися національним законодавством.

В останні роки значно зросла кількість нападів на зовнішній периметр пенітенціарних установ у спробах звільнити особливо небезпечних ув'язнених. Ці напади здійснюють терористичні групи, наркокартелі та злочинні групи. Пенітенціарним установам слід вжити низку заходів для підвищення своєї готовності до таких нападів. Розміщення особливо небезпечних ув'язнених у центрі пенітенціарної установи, а не у приміщеннях, розташованих близько до її периметра, може затримати втечу та дасть персоналу можливість відреагувати та викликати підкріплення. Застосування щодо периметра певних методів (часто відомих як «методи підвищення ступеня захищеності об'єкта») також дозволяє запобігти втечі або щонайменше затримати її. До цих методів належать:

- облаштування ровів та каналів;
- облаштування вибухозахисних зон;
- створення системи кордонів;

- встановлення бетонних або армованих сталевих бар'єрів та захисних огорож;
- встановлення «тигрових пасток» (зон із провальною поверхнею).

Ці заходи допомагають перешкодити тому, щоб транспортні засоби, споряджені вибухівкою, досягали периметра пенітенціарної установи. Крім того, з метою забезпечення зручності огляду та оборони слід очистити територію по периметру від рослинності та будівель.

Є документальні підтвердження того, що у всьому світі були спроби звільнити особливо небезпечних ув'язнених за допомогою гелікоптерів. З метою організації таких втеч нерідко застосовують такі дії, як короткочасне приземлення вертольотів у прогулянкових дворах і на дахах; спуск мотузок або сходів, щоб ув'язнені, які беруть участь у втечі, могли піднятися у гелікоптер; а також використання гаків для зносу захисних огорож. Для запобігання сценаріям з використанням гелікоптерів можна застосовувати різні заходи, включаючи натягування противертолітних кевларових тросів (контактних проводів) або дротяної сітки над прогулянковими та спортивними майданчиками в пенітенціарних установах; створення постів збройної охорони, які ведуть спостереження за кожним прогулянковим двором; та встановлення таких пристроїв як загородження під напругою та колючий дріт для запобігання доступу ув'язненим на дахи. У сучасній архітектурі пенітенціарних установ існують проекти будівель з пристроями, що перешкоджають посадці гелікоптерів шляхом формування висхідних повітряних потоків.

У пенітенціарних установах також цілком можна використовувати низку високо-технологічних методів у сфері забезпечення безпеки — наприклад, цифровий аналіз зображень, тепловізори, мікрохвилі, електромагнітні поля та датчики фізичного тиску. Пенітенціарні установи повинні забезпечити, щоб їхня система фізичної безпеки не покладалася виключно на один тип технологій. Це необхідно для запобігання ситуаціям, коли внаслідок природних катастроф, відмови, пов'язаної з людським фактором, або технічних збоїв уся система фізичної безпеки стає непридатною до використання. Зазвичай наявність трьох різних систем забезпечує належний рівень стійкості.

Процедурна безпека

У багатьох юрисдикціях інфраструктура пенітенціарних установ включає найрізноманітніші будівлі, багато з яких були збудовані ще в минулих століттях, інші переобладнані з військових таборів, що не використовуються, і лише деякі є сучасними, спеціально побудованими установами. Матеріально-технічному стану старіших пенітенціарних установ часто не приділяється належної уваги; для них характерні дуже погана видимість та блокування ліній огляду. Посилення внутрішніх конструкцій у таких установах часто не відповідає сучасним стандартам. Тому дуже важливо, щоб фізична безпека доповнювалася іншими видами безпеки.

З метою забезпечення безпеки необхідні ефективні системи та процедури, що координуються як на національному, так і на місцевому рівні. Процедури відіграють важливу роль у запобіганні втечам і вважаються одним з основних аспектів забезпечення безпеки в пенітенціарних установах. Персонал пенітенціарних установ нерідко проходить навчання чи отримує нагадування про те, як за допомогою відповідних процедур виконувати завдання, пов'язані із забезпеченням безпеки. Оскільки пам'ять може підвести кожну людину, цілком ймовірно, що більшість людей можуть забути, як виконувати завдання, якщо вони не повторюються дуже часто, звідси й необхідність відповідних процедур. У кожному пенітенціарному закладі має існувати чітко визначений перелік процедур з описом того, як і коли персонал повинен виконувати певні функції. Важливість процедур зростає з розширенням використання передових технологій, особливо якщо йдеться про процедури контролю за системами відеоспостереження, системами охорони по периметру та електронними замками.

Процедуру можна визначити як стандартизований процес, покликаний забезпечити регулювання, послідовність та справедливість та допомогти керівникам і персоналу пенітенціарних установ виконувати свої обов'язки. Процедури нерідко включають контрольні переліки, що дозволяють здійснювати додатковий контроль для забезпечення належного виконання роботи. У процедурах може також бути докладна інформація про особливі проблеми, які можуть виникнути.

Процедури визначають оптимальний порядок виконання завдання та забезпечують послідовне застосування як у межах окремої установи, так і в усіх пенітенціарних установах загалом.

Процедури не менш важливі за політики. Політики визначають, що саме слід робити. Процедури: *(a)* визначають порядок здійснення політики; *(b)* це ряд кроків, що робляться для досягнення кінцевої мети; *(c)* визначають механізми здійснення політики; та *(d)* є оперативною настановою у разі кризових ситуацій. Вони є основою підготовки персоналу та допомагають усунути проблему наявності елементів, відмова яких може стати критичною для всієї системи.

Ефективні процедури мають такі характеристики: вони написані і представлені в зрозумілому і доступному стилі та форматі; видані завчасно для належного впровадження; максимально компактні, але при цьому містять всю відповідну інформацію; доступні та є в наявності; можуть бути відтворені; а також оновлені та скасовані.

Третім ключовим елементом забезпечення ефективної безпеки є динамічна безпека, яка детально розглядається в розділі 3.

Оцінка і класифікація

Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандели)

Правило 89

(2) Бажано також розмежувати суворість цих заходів залежно від потреб різних груп.

Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила

Правило 51

(3) Відразу після надходження ув'язнених до установи мусить провадитися їх оцінка з метою визначення:

- (a) небезпеки, яку вони становитимуть для суспільства у випадку втечі;
- (b) ризику того, що вони спробують втекти або самостійно, або за сприяння ззовні.

(4) Кожний ув'язнений мусить утримуватися в режимних умовах, які відповідають цим рівням ризику.

(5) Рівень необхідних режимних заходів регулярно переглядається протягом усього періоду перебування особи в ув'язненні.

Правило 52

(1) Якомога швидше після надходження до установи мусить проводитися оцінка ув'язнених з огляду на те, чи становлять вони загрозу для безпеки інших ув'язнених або в'язничного персоналу чи відвідувачів цих установ, та чи є ймовірність того, що вони самі можуть заподіяти собі шкоду.

Правило 53

(5) Будь-яке рішення щодо продовження такого визначеного терміну мусить бути також ухвалене повноважним органом.

Незважаючи на те, що ув'язненим не подобається перебувати в пенітенціарній установі, більшість з них зрештою адаптується до свого становища. За умови вжиття належних заходів безпеки та справедливого поводження вони не намагатимуться втекти або серйозно порушувати звичайний режим утримання в пенітенціарній установі. З іншого боку, невелика кількість ув'язнених цілком може зробити все, що в їхніх силах, щоб спробувати втекти. Це означає, що адміністрація пенітенціарної установи повинна мати можливість оцінити ризики, пов'язані з кожним окремим ув'язненим, і переконатися, що для забезпечення безпеки кожен ув'язнений утримується в належних умовах — не надто жорстких, але й не надто м'яких. Різні рівні ризику передбачають різні рівні безпеки.

З ряду причин заходи охорони, які застосовуються до ув'язнених, повинні бути мінімально необхідними для забезпечення їхнього безпечного тримання під вартою. Як свідчать дані досліджень, чим менша кількість особливо небезпечних ув'язнених, тим більше ймовірність того, що персонал буде обізнаний про цих ув'язнених і зосередить на них свою увагу. Крім того, нижчі рівні безпеки, як правило, передбачають більш гуманне поводження, ніж вищі рівні безпеки, тому ефективна практика полягає в утриманні якнайменшого числа ув'язнених в умовах максимального рівня безпеки з метою забезпечення їхніх прав. На практиці забезпечення безпеки коштує дорого, тому чим більше ув'язнених утримуються в умовах суворішого режиму, тим вищі витрати для держави.

Оцінка ризиків

Адміністрація пенітенціарної установи має проводити ретельну оцінку ризиків. Украй важливо диференціювати оцінку ризиків за чотирма переважними видами ризику:

- ризик втечі;
- ризик застосування насильства щодо персоналу, інших ув'язнених та відвідувачів;
- ризик порушення належного порядку;
- ризик того, що ув'язнені, які перебувають у пенітенціарній установі, керуватимуть злочинною діяльністю, що здійснюється за межами пенітенціарної установи (наприклад, діяльністю, пов'язаною з організованою злочинністю, терористичною діяльністю, незаконним обігом наркотичних засобів, залякуванням або підкупом свідків).

Вид ризику, який становить ув'язнений, суттєво впливатиме на обрану стратегію управління ризиками. Наприклад, коли йдеться про управління ризиками щодо ув'язнених, які, згідно з оцінками, мають серйозну схильність до втечі, необхідно звертати особливу увагу на правила та заходи забезпечення безпеки, у той час як при управлінні ризиками щодо ув'язнених, які, згідно з оцінками, схильні до порушення належного порядку, можливо, слід не наголошувати на забезпеченні безпеки, а докладати зусиль до зміни їхніх установок та поведінки.

Основним мотивом в оцінці ризику є захист суспільства.

Особи, які здійснюють оцінку ризику, повинні бути впевнені, що рівень ризику, який становить ув'язнений, знижується, аби мати підстави рекомендувати його переведення до установи з нижчим рівнем безпеки. Крім того, ризик має бути знижений до прийняттого рівня, сумісного із забезпеченням громадської безпеки, щоб можна було рекомендувати звільнення.

Існує ряд критеріїв, що використовуються при оцінці ризику втечі, до яких зазвичай належать:

- загроза, яку ув'язнений може становити суспільству в разі втечі;
- ймовірність того, що ув'язнений спробує втекти самостійно або за сприяння ззовні;
- наявність у минулому спроб втечі та залучення сторонніх осіб до сприяння таким діям;
- категорія злочину, за який особу було засуджено;
- кількість та види будь-яких попередніх правопорушень;
- термін покарання, який зазвичай відображає характер злочину;
- потенційна загроза для інших ув'язнених та персоналу.

При проведенні попередньої оцінки ризику не варто надмірно концентруватися на поведінці ув'язненого, за яким проводиться спостереження, але слід займатися

виявленням менш очевидних ознак наявності ризику. Не слід забувати про важливі аспекти, які повинні враховуватися при оцінці ризиків, у тому числі:

- ведення злочинного способу життя;
- наявність сексуально девіантної або агресивної поведінки (наприклад, випадки сексуального насильства, жорстокого поводження з дітьми тощо);
- ставлення правопорушника до жертви правопорушення;
- обмеженість когнітивних навичок, наприклад, нездатність передбачати наслідки;
- емоційна незрілість, наприклад невміння справлятися з втратою, почуттям знедоленості чи стресом;
- вивчення мотивів насильства у контексті правопорушення.

Оперативна інформація, як зібрана всередині пенітенціарної установи, так і та, яка надходить з інших правоохоронних органів, може відігравати найважливішу роль при проведенні будь-якої оцінки ризику, оскільки вона нерідко забезпечує відомості, які неможливо отримати з інших джерел при проведенні оцінки.

Залежно від юрисдикції, в якій проводиться оцінка, деякі з вищевказаних критеріїв повинні включати низку конкретних питань, таких як належність до злочинних груп, засудження за злочини, пов'язані з тероризмом, або членство в організованій злочинній спільноті. При проведенні оцінки щодо таких ув'язнених слід також ураховувати такі важливі додаткові аспекти, як становище цих ув'язнених у їхній організації або групі (тобто на високому або на нижчому рівні), а також ризик їхнього впливу на інших ув'язнених, їхньої ідейної обробки чи вербування; при управлінні ризиками необхідно брати до уваги ці загрози.

Щодо засуджених за злочини, пов'язані з тероризмом, або насильницьких екстремістів, то дуже важливо розуміти, що всі ці люди відрізняються один від одного. Нерідко мотиви, обставини і причини того самого правопорушення різняться, як і самі правопорушники. Оцінюючи ризики, пов'язані з такими правопорушниками, необхідно враховувати складний комплекс характерних рис організації, до якої вони належать, а також їхню мотивацію.¹⁰

Класифікація та розподіл

Після проведення ретельної оцінки ризиків ув'язнені мають бути розподілені за категоріями відповідно до рівня безпеки, необхідного для їхнього утримання. Класифікація ув'язнених також є ключовою для прийняття рішення щодо їх розміщення в конкретній установі або відповідному секторі у межах установи та наряду з результатами оцінки ризиків і потреб є основою для розробки індивідуального плану відбування покарання.

У більшості юрисдикцій ув'язнені характеризуються відповідно до їхньої категорії безпеки, яка може бути високою, середньою або низькою. Рівень безпеки пенітен-

¹⁰ Міжнародний центр вивчення радикалізації та політичного насильства, в'язниць та тероризму, радикалізації та дерадикалізації у 15 країнах (2010), с. 13 та 22.

ціарної установи залежить від наявного в ній режиму безпеки. У пенітенціарній установі максимального рівня безпеки діятимуть жорсткі механізми забезпечення фізичної, процедурної та динамічної безпеки, що унеможливлуватимуть втечу ув'язнених. Навпаки, в пенітенціарній установі мінімального рівня безпеки на дверях камер може не бути замків, огорожа по периметру може бути низькою.

При прийнятті рішень про розподіл ув'язнених слід завжди дотримуватися принципів законності, необхідності, підзвітності, пропорційності та недискримінації. Таким чином, всі ув'язнені будуть утримуватись у найменш обмежувальних умовах, необхідних для їх безпечного та надійного тримання під вартою, залежно від індивідуальної оцінки пов'язаного з ними ризику. Неприпустима будь-яка дискримінація щодо певних груп або окремих ув'язнених за ознакою раси, етнічної належності, національності, мови, статі, сексуальної орієнтації, релігії, політичних поглядів чи будь-якого іншого чинника.

Невелика кількість ув'язнених, які на підставі оцінки класифікуються як небезпечні, зазвичай направляються до пенітенціарної установи максимального рівня безпеки або до сектору максимального рівня безпеки всередині пенітенціарної установи, що має нижчий рівень безпеки (наприклад, пенітенціарна установа середнього рівня безпеки). Ще менша кількість ув'язнених, яких вважають особливо небезпечними, може потребувати утримання в спеціальних установах максимального рівня безпеки – це можуть бути окремі в'язниці або спеціальні підрозділи в межах іншої установи (наприклад, у пенітенціарній установі максимального рівня безпеки, де утримуються інші засуджені, що становлять високий ризик). Необхідно створити окремі механізми для жінок та неповнолітніх правопорушників, яких слід утримувати у менш обмежувальних умовах.¹¹

До ув'язнених із психічними захворюваннями слід також застосовувати особливе ставлення: їх необхідно утримувати в умовах, які враховують їхні потреби, пов'язані з їхнім психічним здоров'ям, і водночас є максимально не обмежувальними, але відповідають вимогам безпечного тримання під вартою. Такі правопорушники можуть, наприклад, утримуватися в психіатричних закладах, що охороняються, або у відділеннях лікарень, призначених для утримання осіб, які вчинили кримінальний злочин, але мають виліковне психічне захворювання.

Особи, які тримаються під вартою під час досудового розслідування, можуть також утримуватися в умовах максимального рівня безпеки як потенційно небезпечні ув'язнені. Це має місце, якщо ймовірність того, що у разі засудження та винесення вироку ці особи будуть зараховані до категорії особливо небезпечних ув'язнених, є високою. Подібна попередня оцінка ризику може бути зроблена на підставі правопорушення, в якому вони обвинувачуються, та додаткових відомостей від правоохоронців, зокрема щодо походження обвинувачених, їхньої належності до будь-яких організованих злочинних спільнот або терористичних організацій та обставин скоєння правопорушення.

¹¹ Щодо жінок див. Правила Організації Об'єднаних Націй стосовно поводження з жінками-ув'язненими та заходів покарання для жінок-правопорушників, не пов'язаних з позбавленням волі (Бангкокські правила), правило 41(а). Щодо дітей див. Конвенцію про права дитини, статтю 37, та Правила Організації Об'єднаних Націй щодо захисту неповнолітніх, позбавлених волі, правила 12, 28 та 30.

Важливими елементами будь-якої гуманної системи класифікації, спрямованої на створення балансу між забезпеченням безпеки і реабілітацією, є перегляд і повторна оцінка. Їх слід планувати та проводити з розумною регулярністю та з урахуванням особистого розвитку кожного ув'язненого.

Облік і контроль

Облік ув'язнених

Система та процедури обліку ув'язнених мають вирішальне значення для забезпечення безпеки як самої пенітенціарної установи та її персоналу, так і ув'язнених. Підрахунок ув'язнених передбачає фізичне підтвердження числа ув'язнених у певних місцях. Число ув'язнених у кожній зоні зіставляється з кількістю ув'язнених, передбачених для цієї зони. У процедурах слід визначити:

- коли підраховувати ув'язнених;
- де підраховувати ув'язнених;
- як підраховувати ув'язнених;
- хто має підраховувати ув'язнених;
- механізми фіксації результатів підрахунку;
- коли вводиться заборона пересування ув'язнених;
- процедури підрахунку під час надзвичайних ситуацій.

Наприклад, відповідальний за певну групу ув'язнених персонал пенітенціарної установи повинен проводити підрахунок числа ув'язнених і нести відповідальність за кожного ув'язненого в цій групі та за нагляд за цими ув'язненими доти, доки ув'язнені не будуть передані під відповідальність і під нагляд співробітнику, що їх змінює.

Облік предметів, що становлять ризик

Ув'язнені нерідко крадуть інструменти та обладнання, що належать пенітенціарній установі. Вони можуть використовувати їх потім при підготовці втечі. Вкрай важливо забезпечити наявність у кожній пенітенціарній установі процедур контролю за інструментами та обладнанням. Відділ безпеки повинен мати вільний доступ до регулярно оновлюваних інвентарних списків всього обладнання та інструментів, які знаходяться в пенітенціарній установі, і організовувати часті, але нерегулярні перевірки всіх стелажів і шаф з інструментами, а також складів інструментів у цьому пенітенціарному закладі та складати звіти про такі перевірки. Для ефективного контролю використання інструментів, обладнання та майна необхідно, щоб:

- на кожному інструменті було вигравіювано унікальний номер;
- кожен ув'язнений мав ідентифікаційну бирку;
- ідентифікаційна бирка розміщувалася на дошці, щоб відобразити, які інструменти були видані;
- всі інструменти зберігалися у замкнених шафах, коли вони не використовуються;

- наприкінці кожного сеансу роботи проводились перевірки інструментів;
- не допускалося жодного переміщення ув'язнених доти, доки перевірка інструментів не буде завершена та визнана задовільною.

Контроль за пересуванням ув'язнених

«Ефективне управління пересуванням ув'язнених усередині пенітенціарної установи залежить від таких факторів:

- рівня укомплектованості штату, що є пропорційною кількості ув'язнених;
- рівня кваліфікації та компетентності персоналу;
- планування/конфігурації пенітенціарної установи;
- ефективності статичної інфраструктури забезпечення безпеки;
- здатності ефективно класифікувати та розділяти категорії ув'язнених

ДОПМ ООН: Посібник з управління інцидентами у в'язницях, 2013, с. 26.

Необхідно ввести в дію процедури контролю за пересуванням ув'язнених, щоб розподіл ув'язнених здійснювався відповідно до оцінки ризиків, чітко реєструвався і відбувався під централізованим контролем. Після оцінки загроз і ризиків слід узгодити встановлені маршрути пересування. Маршрути повинні бути безпечними та легко відстежуватися, зокрема за допомогою системи відеоспостереження, якщо така є. Співробітники, які контролюють пересування ув'язнених, мають підтримувати між собою радіозв'язок. Ці маршрути по можливості не повинні пролягати поблизу відкритих майданчиків або шляхів доступу до дахів. Управління порядком пересування слід здійснювати централізованим чином, однак такий порядок не повинен мати передбачуваного характеру. Важливо організувати обшук особливо небезпечних ув'язнених під час виходу з кожного пункту та реєстрацію їхнього виходу. Ув'язнені також мають бути зареєстровані після прибуття до затвердженого пункту призначення.

Не слід допускати пересування окремих особливо небезпечних ув'язнених до завершення масового пересування ув'язнених та перевірки списку ув'язнених (загальної кількості ув'язнених у пенітенціарній установі). Якщо під час перевірки у списку виявляються розбіжності, необхідно зупинити все пересування ув'язнених і провести повторну перевірку в місці, де було виявлено розбіжність. Якщо після такої перевірки не вдається вивірити список, то для виявлення розбіжності необхідно провести аналогічну перевірку ув'язнених у всіх пунктах із зупинкою їхнього пересування. Якщо і після цього вивірити список не вдається, то слід повернути всіх ув'язнених у житлові блоки з метою проведення перевірки за місцем розміщення (тобто всіх ув'язнених, які перебувають у камерах, кімнатах чи спальних приміщеннях).

Обшук

Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандели)

Правило 50

Обшуки проводяться таким чином, щоб забезпечувати повагу до людської гідності та недоторканності приватного життя особи, що обшукується, а також дотримання принципів пропорційності, законності та необхідності.

Правило 51

Обшуки не повинні використовуватися з метою залякування, порушення спокою чи невинуватого посягання на недоторканність приватного життя ув'язненого. Для цілей підзвітності тюремна адміністрація повинна зберігати відповідні звіти про обшуки, зокрема про обшуки з повним роздяганням і обстеженням порожнин тіла і обшуки камер, а також необхідно зазначати причини проведення таких обшуків, інформацію про осіб, які їх проводили, та результати обшуків.

Правило 52

(1) Інтрुзивні обшуки, у тому числі обшуки з повним роздяганням та обстеженням порожнин тіла, повинні проводитися лише у разі нагальної потреби. Тюремній адміністрації рекомендується розробляти та використовувати відповідні альтернативні методи проведення обшуків, не пов'язані з інтрुзивними формами обшуків. Інтрुзивні обшуки проводяться при закритих дверях і здійснюються персоналом тієї самої статі, що пройшов підготовку, що й ув'язнений.

(2) Обшуки з обстеженням порожнин тіла здійснюються лише кваліфікованими медичними фахівцями, які не є особами, які несуть головну відповідальність за забезпечення догляду за ув'язненими, або персоналом, який пройшов як мінімум належну підготовку у медичних фахівців з питань дотримання стандартів гігієни, охорони здоров'я та безпеки.

Правило 60

(2) Процедури обшуку та допуску відвідувачів не повинні бути принизливими та повинні регулюватися принципами, які мають носити щонайменше такий самий захисний характер, як і ті, що викладені у правилах 50–52. Слід уникати обшуків з обстеженням порожнин тіла та ніколи не застосовувати таких обшуків щодо дітей.

Принципи та найкраща практика захисту позбавлених волі осіб у країнах Америки

Принцип XXI

У всіх випадках, коли особистий обшук, огляд об'єктів та організаційні заходи у місцях позбавлення волі дозволені законом, вони повинні відповідати критеріям необхідності, розумності та пропорційності.

У разі проведення особистого обшуку осіб, позбавлених волі, та осіб, які відвідують місце позбавлення волі, такий обшук проводиться з дотриманням належних санітарних умов кваліфікованим персоналом тієї ж статі з повагою до людської гідності та з дотриманням основних прав. Відповідно до вищевикладеного державам-членам рекомендується використовувати альтернативні засоби проведення особистого обшуку за допомогою технологічного обладнання та процедур або інших відповідних методів.

Інтрुзивний вагінальний та анальний обшуки повинні бути заборонені законом.

Огляди чи обшуки в блоках чи приміщеннях у місцях позбавлення волі проводяться компетентними органами відповідно до належно встановлених процедур та з дотриманням прав осіб, позбавлених волі.

Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила

Правило 54

(1) Повинні бути детально прописані процедури, яких має дотримуватися персонал під час

проведення оглядів:

- (a) всіх місць, де ув'язнені мешкають, працюють та збираються;
 - (b) ув'язнених;
 - (c) відвідувачів та їхніх речей; та
 - (d) персоналу.
- (2) Ситуації, за яких такі огляди необхідні, та їх характер визначаються національним законодавством.
- (3) Персонал має бути навчений проведенню обшуків таким чином, аби виявляти та запобігати будь-якій спробі втечі або приховуванню заборонених предметів з дотриманням гідності осіб, які обшуковуються, та збереженню їхніх особистих речей..
- (4) Процес обшуку не має бути образливим для осіб, які йому піддаються..
- (5) Обшукуватися особи повинні тільки персоналом тієї ж статі..
- (6) Персонал пенітенціарної установи не повинен проводити фізичного обшуку внутрішніх порожнин тіла ув'язнених.
- (7) Інтимний огляд, пов'язаний з обшуком, може проводити тільки лікар.
- (8) Ув'язнені мусять бути присутніми під час обшуку їхніх особистих речей, якщо тільки цьому не перешкоджають методи розслідування або потенційна загроза персоналу.

Багато заборонених предметів таємно проносяться до пенітенціарних установ під час зустрічей ув'язнених з відвідувачами.¹² Основним засобом захисту від таємної доставки заборонених предметів є початковий огляд відвідувачів після прибуття. Неефективний огляд зводить цей захід захисту нанівець. Процедури обшуку відвідувачів мають бути чітко викладені у письмових інструкціях. Персонал повинен пройти належну підготовку та мати необхідну кваліфікацію для використання рентгенівського обладнання та металодетекторів. Неприпустиме ігнорування цих процедур через брак часу, протест ув'язнених або досягнення статистичних цільових показників. Необхідно вести ретельне спостереження за послідовністю застосування процедур. Також слід ретельно продумати планування кімнат для побачень і порядок дій для кожної такої кімнати.

Після потрапляння заборонених предметів у пенітенціарну установу єдиним засобом захисту від їх незаконного використання є проведення обшуків. Стратегії проведення обшуку мають ґрунтуватися не на амбіціях, а на реалістичному розумінні того, що необхідно та що можливо. Реалістична місцева політика проведення обшуків, які здійснюються належним чином і на професійному рівні, чинитиме стримувальний ефект на ув'язнених. У пенітенціарній установі існують різні приміщення, а також бувають різні ситуації, в яких потрібне проведення обшуку, включаючи обшук ув'язнених, відвідувачів, персоналу, підрядників, транспортних засобів, обладнання, товарів, складів, пошти, майна, майстерень, спортивних майданчиків та житлових приміщень.

Ув'язнені можуть порушувати фізичну безпеку камери шляхом маніпуляцій із ґратами, замками або іншими засобами забезпечення фізичної безпеки, включаючи стіни, стелі та підлоги. У пенітенціарних установах повинні бути розроблені процедури для перевірки структури житлових приміщень з частотою, що відповідає конкретним потребам.

¹² Заборонені предмети також потрапляють до пенітенціарних установ іншими шляхами: їх проносять корумповані співробітники та ув'язнені, які повертаються до пенітенціарної установи (після роботи, відвідувань суду або тимчасової відпустки); їх також закидають на територію пенітенціарної установи.

Персонал повинен проводити обшуки на професійному рівні та стежити за тим, щоб у процесі обшуку ув'язнені не зазнавали принижень. Інтрузивні обшуки, у тому числі обшуки з повним роздяганням і обстеженням порожнин тіла, повинні проводитися лише в разі крайньої необхідності. Установам слід розробляти та використовувати альтернативні методи проведення обшуку, не пов'язані з інтрузивними формами обшуку. Інтрузивні обшуки проводяться при закритих дверях і здійснюються підготовленим персоналом тієї ж статі, що й ув'язнений. Обшуки з обстеженням порожнин тіла здійснюються лише кваліфікованими медичними фахівцями, які не несуть головної відповідальності за забезпечення догляду за ув'язненими, або персоналом, який пройшов як мінімум належну підготовку в медичних фахівців з питань дотримання стандартів гігієни, охорони здоров'я та безпеки. Ефективна практика передбачає наявність «політики щодо предметів, що приховуються», в якій чітко обумовлюються дії, що вживаються за наявності підозри в тому, що ув'язнені приховують предмети в порожнинах тіла.

Ув'язнені повинні бути присутніми при огляді їхніх особистих речей, якщо цьому не перешкоджають методи розслідування або потенційна загроза персоналу. Співробітникам також необхідно стежити за тим, щоб обшук проводився відповідно до встановлених процедур і щоб під час обшуку ув'язнені не залякували та не відволікали їх.

Співробітникам слід виявляти особливу делікатність під час обшуку жінок-ув'язнених. Співробітникам чоловічої статі ніколи не слід брати участь у особистих обшуках жінок-ув'язнених. Необхідно дотримуватися загальних правил пристойності, наприклад, не вимагати від ув'язненого роздягтися повністю догола під час особистого огляду, що особливо актуально щодо жінок-ув'язнених.¹³

Спілкування та нагляд

Ув'язнені зберігають у певних межах свої права і свободи людини, включаючи право на сімейне життя та право на те, щоб не бути повністю ізольованими від суспільства. У певних обставинах ув'язненим може бути заборонено фізичний контакт із друзями та родичами з міркувань безпеки. Обов'язок адміністрації пенітенціарної установи заохочувати спілкування ув'язнених із зовнішнім світом слід співвідносити з ризиками, які можуть бути пов'язані з наявністю в ув'язнених можливості спілкування із зовнішнім світом. Спілкування має бути організовано таким чином, щоб запобігати злочинам, перешкоджати незаконному обігу несанкціонованих предметів, забезпечувати захист населення від небажаних комунікацій та запобігати втечам.

¹³ Бангкокські правила, правило 19 та 20.

Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандели)

Правило 58

(1) Ув'язненим слід давати можливість спілкуватися через регулярні проміжки часу та під належним наглядом з їхніми сім'ями чи друзями:

- (a) за допомогою письмового листування та з використанням, якщо є така можливість, телекомунікаційних, електронних, цифрових та інших засобів;
- (b) і під час побачень.

Правило 43

(3) Дисциплінарні стягнення чи обмежувальні заходи не повинні включати заборону контактів із сім'єю. Обмеження на контакти з сім'єю можуть встановлюватися лише на нетривалий термін і лише якщо це потрібно для підтримки безпеки та порядку.

Правило 63

До ув'язнених слід регулярно доводити найважливіші новини, дозволяючи їм читати газети, журнали або особливі тюремні видання, слухати радіо та бути присутніми на лекціях, або ж за допомогою будь-яких інших засобів, які допускаються та контролюються органами тюремної адміністрації.

Правило 88

(1) У поводженні з ув'язненими слід підкреслювати не їх виключення із суспільства, а ту обставину, що вони продовжують залишатися його членами. Тому усюди, де це можливо, слід залучати громадські організації до співпраці з тюремним персоналом з метою повернення ув'язнених до життя в суспільстві.

Правило 106

Особливу увагу слід приділяти підтримці та зміцненню зв'язків між ув'язненим та його сім'єю, які видаються бажаними та служать інтересам обох сторін.

Правило 107

З самого початку відбування терміну ув'язнення слід думати про майбутнє ув'язненого, яке чекає на нього після звільнення. До цього його слід заохочувати, а також допомагати йому підтримувати та зміцнювати зв'язки з особами чи установами, які перебувають за стінами в'язниці, які здатні сприяти його включенню в життя суспільства та захистити найкращі інтереси його сім'ї.

Див. також Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила, правила 24.1–24.12; Принципи та найкращу практику захисту позбавлених волі осіб у країнах Америки, принцип XVIII.

Контакти ув'язнених із зовнішнім світом мають сприйматися як право, а не як привілей. Тому їх не слід використовувати ні як винагороду, ні як покарання. Позбавлення ув'язнених таких контактів як дисциплінарна санкція неприпустимо, за винятком випадків, коли конкретне зловживання певним контактом було правопорушенням. Покарання ніколи не повинно включати повне позбавлення контакту із сім'єю.

Існують п'ять основних способів підтримки контактів ув'язнених із зовнішнім світом: листи; відвідування; телефонні розмови; короткострокове залишення місця відбування покарання; книги, газети та Інтернет. Будь-який контакт ув'язнених із зовнішнім світом здатний викликати певні побоювання щодо безпеки, особливо коли йдеться про особливо небезпечних ув'язнених. Тому важливо знайти способи підтримки належних рівнів контакту ув'язнених із зовнішнім світом, які не загрожують безпеці. Як правило, це можливо за умови розуміння з боку співробітників

того факту, що як забезпечення безпеки, так і забезпечення контактів ув'язнених із зовнішнім світом є однаково важливими елементами їхнього важкого завдання.

Втручання у спілкування з ув'язненими повинно здійснюватися тільки відповідно до національного законодавства та як належна відповідь на певну загрозу. Слід розробити процедури:

- моніторингу та перехоплення повідомлень ув'язнених;
- надання ув'язненим інформації про місцеві правила організації поштового зв'язку та телефонних дзвінків;
- поводження з незаконними додатками та листами;
- поводження з листуванням, що становить адвокатську таємницю;
- поводження з іншою дозволеною конфіденційною кореспонденцією;
- розкриття інформації;
- щодо обсягу кореспонденції, що підлягає регулярній перевірці, та телефонних розмов, що підлягають регулярному прослуховуванню;
- реагування на запити поліції чи іншого слідчого органу, у тому числі на разові запити щодо розкриття інформації;
- збереження матеріалів.

Слід також розробити механізми контролю доступу ув'язнених до інформаційних технологій та Інтернету.

У деяких пенітенціарних системах існує можливість організації віртуальних відвідувань у рамках відеоконференцій для ув'язнених, сім'ї яких проживають далеко від пенітенціарної установи та не можуть відвідувати пенітенціарну установу на регулярній основі, щоб надати ув'язненим можливість підтримки візуального та вербального контакту з ними. Такі механізми є особливо актуальними для ув'язнених-іноземців. Адміністрації пенітенціарної установи слід забезпечити ретельний контроль за такими відвідуваннями та впровадити належні механізми нагляду за наявністю додаткових ризиків, наприклад, коли йдеться про осіб, які вчинили сексуальні злочини.

У всіх пенітенціарних установах слід створити системи безпечного збирання та оцінки інформації з питань безпеки та супутньої інформації відповідно до національного законодавства з метою виконання завдань із забезпечення безпеки та збирання оперативної інформації. Усім працівникам слід доручити вести активне збирання інформації з питань безпеки та передавати цю інформацію до відділу безпеки. Питання відкритого та прихованого збирання оперативної інформації в пенітенціарних установах, а також питання аналізу цієї інформації докладно розглядаються у розділах 3 та 4.

Система забезпечення безпеки у пенітенціарних установах

Усім органам управління пенітенціарними установами слід мати рамковий документ національного, загальнодержавного або федерального рівня з питань забезпе-

чення безпеки в пенітенціарних установах, що містить відомості та керівні вказівки, необхідні для підтримки високого рівня безпеки, попередження втеч і недопущення ситуацій, в яких особливо небезпечні ув'язнені здійснювали б керівництво злочином. Система забезпечення безпеки повинна однаково застосовуватися до всіх структурних підрозділів усіх категорій пенітенціарних установ.

Метою системи забезпечення безпеки є встановлення загальних мінімальних стандартів безпеки в усіх пенітенціарних установах, проте не слід передбачати великі приписи централізованого характеру. Керівникам пенітенціарних установ необхідно надати певну самостійність в управлінні своїми установами та можливість гнучко адаптувати основні мінімальні стандарти до місцевих умов. Інформацію в цьому документі слід викласти таким чином, щоб пенітенціарні установи могли застосовувати процедури забезпечення безпеки засобами, що найбільше відповідають їхнім індивідуальним потребам та ресурсам. Документ повинен бути легко доступний і відображати ситуацію, що склалася на цей момент. Органу управління пенітенціарною системою слід у міру необхідності вносити поправки до цього документа та повідомляти про них.

У багатьох юрисдикціях система забезпечення безпеки в пенітенціарних установах приділяє увагу розглянутим вище чотирьом основним функціям забезпечення безпеки високого рівня, а саме:

- оцінка та класифікація;
- облік та контроль;
- особистий обшук;
- спілкування та нагляд.

Управління безпекою на рівні пенітенціарних установ

Система забезпечення безпеки в пенітенціарних установах повинна спиратися на узгоджену стратегію забезпечення безпеки на місцях, яка б відображала потреби кожної пенітенціарної установи, дозволяла б керувати виявленими місцевими ризиками та відповідала б вимогам, викладеним у рамковому документі. Ефективна практика полягає в ознайомленні всіх співробітників цієї пенітенціарної установи з місцевою стратегією забезпечення безпеки.

У місцевій стратегії забезпечення безпеки для кожної пенітенціарної установи слід передбачити механізми виконання вимог щодо кожної з чотирьох або більше функцій, передбачених національною системою забезпечення безпеки. У цьому документі, який розробляє адміністрація пенітенціарної установи, слід перерахувати конкретні процедури, що забезпечують дотримання рамкових вимог загальнонаціонального рівня і водночас враховують конкретні потреби у сфері безпеки та ресурси цієї установи. Зокрема, у процедурах, викладених у місцевій безпековій стратегії, необхідно:

- врахувати аналіз місцевих ризиків;

- відобразити особливості фізичного та процедурного забезпечення безпеки у цій установі;
- врахувати категорії ув'язнених, які утримуються в цій установі;
- визначити персонал, обладнання та ресурси, необхідні для виконання кожного завдання.

Баланс між забезпеченням різних видів безпеки (фізичної, процедурної та динамічної) усередині кожної пенітенціарної установи повинен ґрунтуватися на таких показниках, як наявність зовнішніх патрулів, вишок, бар'єрів безпеки або пристроїв виявлення; тип розміщення ув'язнених у пенітенціарній установі; особливості забезпечення безпеки усередині установи; та співвідношення між чисельністю персоналу та ув'язнених.

На рівні пенітенціарних установ найважливішою вимогою до їхньої адміністрації є забезпечення поінформованості всього персоналу про концепції фізичної, процедурної та динамічної безпеки, а також створення необхідних структур, які забезпечують підтримку працівників у процесі здійснення ними своїх повноважень. Ефективний досвід демонструє, що місцева структура управління безпекою має складатися із чотирьох компонентів: начальник пенітенціарної установи, який несе загальну оперативну відповідальність за безпеку установи; комітет із забезпечення безпеки, який консультує начальника з усього спектру питань безпеки; начальник служби безпеки та служба безпеки, наділена відповідними повноваженнями; та співробітники пенітенціарної установи, які несуть колективну та індивідуальну відповідальність за постійну підтримку належного рівня безпеки. Нерідко у пам'ятках для персоналу пенітенціарних установ справедливо зазначається, що «безпека — відповідальність кожного».

Аудит безпеки

За підсумками розслідувань втеч з в'язниць виявлено декілька випадків, коли втечі стали можливими внаслідок несправності замків або електронних систем виявлення, недостатнього обсягу загороджень з колючого дроту або інших недоліків у стані матеріальної частини або технологій, що застосовуються. Найбільш серйозні порушення безпеки зумовлені тим, що один або кілька співробітників «спрощували процедури», не знали, що від них потрібно, або просто не дотримувалися встановлених процедур безпеки. Хоча «слабкі місця» матеріальної інфраструктури, можливо, сприяли виникненню цієї проблеми, основною причиною інцидентів було, як правило, недотримання персоналом вимог щодо безпеки. Іншими словами, причиною більшості провалів у системі безпеки є не стан матеріальної інфраструктури, а збої на рівні «людина – система».

Це свідчить про необхідність створення комплексної програми безпеки. Аудит безпеки – це процес визначення того, якою мірою політика, процедури, стандарти та практика в поєднанні забезпечують безпеку та надійність пенітенціарної системи. Складовою цього процесу є детальна оцінка кожного важливого аспекту програми забезпечення

безпеки у пенітенціарній установі. У центрі уваги аудиту безпеки знаходяться операції із забезпечення безпеки. Хоча важливими аспектами такого аудиту є стандарти та політика, основна увага при його проведенні приділяється системам безпеки та їх повсякденному функціонуванню на практиці. Аудит – це комплекс заходів практичного характеру, які при належному проведенні особами, які добре знайомі з принципами безпеки, дозволяють виявити слабкі місця в системі забезпечення безпеки в пенітенціарній установі, що створюють ризик для безпеки співробітників та місцевої спільноти.

Переваги від проведення аудиту безпеки для органів управління пенітенціарною системою та для окремих пенітенціарних установ різноманітні: такий аудит дозволяє виявити слабкі місця, недоліки, неналежні процедури та уразливі сфери діяльності установи; оцінити дотримання норм національної системи безпеки, а також стандартів, політики та процедур, встановлених на рівні окремих пенітенціарних установ; виявити пристрої, замкові механізми, інструментальні та ключові системи тощо, які перебувають у неробочому стані, є непридатним або не відповідають вимогам; перевірити ефективність і результативність використання коштів, що виділяються на забезпечення безпеки; виявити передовий досвід та поширити його в масштабах усієї пенітенціарної системи.

У деяких юрисдикціях передбачається поєднувати внутрішній та зовнішній аудит. Внутрішні аудити (здійснювані силами працівників пенітенціарної установи) іноді потрібно проводити в період між зовнішнім аудитом (що проводиться групою фахівців або співробітниками, які не працюють у цій установі). В інших юрисдикціях внутрішній аудит є попереднім та проводиться співробітниками установи безпосередньо перед проведенням зовнішнього аудиту.

Під час проведення внутрішнього аудиту не рекомендується обмежуватись лише безпосередньо перевірками. Співробітникам, які проводять такі перевірки, нерідко буває важко об'єктивно вказати на недоліки друзям, колегам по роботі та керівникам. Крім того, проводячи аудит умов, в яких вони працюють повсякденно, вони можуть не виявити ризик або уразливе місце, оскільки вони добре знають їх і не можуть бути неупередженими. У деяких юрисдикціях проводяться «горизонтальні» перевірки (співробітники однієї пенітенціарної установи проводять аудит іншої), і це допомагає вирішувати деякі проблеми.

Зовнішні аудити, як правило, проводяться більш об'єктивно та ретельно. Вони можуть бути оголошені заздалегідь або проводитись без попередження. Перевага аудиту, що проводиться без попередження, полягає в тому, що установа, що перевіряється, знаходиться в робочому режимі, ближчому до нормального. Перевага оголошеного аудиту полягає в тому, що до початку його проведення установа має можливість підготуватися та виправити ситуацію там, де, як їй відомо, є проблеми. У деяких юрисдикціях визнано ефективним поєднання оголошених та неоголошених аудитів, причому графік неоголошених аудитів іноді складається на довільній основі.

У багатьох юрисдикціях використовуються контрольні таблиці аудиту безпеки, що часто є переліком встановлених у рамках національної системи безпеки цілей та вихідних показників безпеки. У таблицю вноситься інформація щодо кожного ба-

зового показника і передбачається місце для зауважень особи, яка проводить аудит. Особі, яка проводить аудит, слід провести оцінку за кожним базовим показником та визначити, чи виконуються в пенітенціарній установі ці базові вимоги чи ні. За підсумками аудиту кожній пенітенціарній установі слід виставляти зведений оціночний бал, який відображатиме ступінь відповідності установи вимогам національної системи безпеки та базовим показникам безпеки.

Досвід показав, що розробка та здійснення комплексної програми аудиту безпеки є важливим кроком на шляху зменшення ризиків у сфері безпеки, які можуть бути характерними для пенітенціарних установ.

Негласні перевірки

Негласна перевірка — це запланована, організована перевірка процесів і процедур забезпечення безпеки та відповідного обладнання, яка проводиться в реальних умовах, але не оголошується. Основна мета стратегії негласних перевірок полягає в тому, щоб:

- перевірити хід виконання процесів та процедур, розроблених з метою забезпечення безпеки та запобігання втечам;
- перевірити стан технічних засобів, призначених для забезпечення безпеки та запобігання втечам;
- попередити потрапляння до в'язниці заборонених предметів;
- виявити уразливі місця/обладнання, що не відповідає вимогам;
- виявити слабкі місця в управлінні та системні проблеми, що потребують вирішення;
- заохотити та відзначити ефективну практику;
- вивірити та усунути виявлені проблеми зі збирання оперативної інформації та/або оцінкою ризиків;
- виявити потреби у навчанні;
- виявити слабкі місця та забезпечити їх належне усунення;
- гарантувати здатність пенітенціарної установи виконувати основні обов'язки щодо безпеки.

Негласні перевірки — це інструмент, який дозволяє начальникам пенітенціарних установ переконатися, що персонал виявляє пильність та процедури забезпечення безпеки здійснюються відповідно до національних норм. При правильному проведенні негласні перевірки — це динамічний і реалістичний спосіб перевірки стану заходів безпеки. Наприклад, під час негласних перевірок можна:

- запропонувати співробітнику спробувати потай пронести у в'язницю заборонений предмет і перевірити, чи буде його виявлено;
- забрати одного з направлених на роботу ув'язнених, не поінформувавши про це відповідального співробітника, і перевірити, як швидко буде встановлено факт відсутності ув'язненого;

- попросити ув'язненого або співробітника, що користується довірою, таємно винести щось із кухні і перевірити, чи зможуть вони це зробити;
- залишити якісь двері незачиненими і уважно простежити, скільки часу пройде, перш ніж це буде виявлено.

Концентричні кола захисту

Завжди існує ризик виходу з експлуатації компонентів забезпечення фізичної та процедурної безпеки. Засоби забезпечення фізичної безпеки можуть бути пошкоджені, можливі збої в електроживленні та відмова обладнання. Персонал може не дотримуватися процедур, зазнавати тиску або маніпуляцій, існує ймовірність корупції або людських помилок. З метою зменшення ризику, пов'язаного зі збоями у забезпеченні фізичної та процедурної безпеки, застосовується базовий принцип ефективного забезпечення безпеки з включенням до нього концепції про концентричні кола захисту. Ця концепція передбачає застосування кількох «кіл» або «шарів» безпеки. Застосування цієї концепції гарантує, що навіть якщо один шар або елемент безпеки вийде з ладу, ув'язненим для втечі все одно доведеться подолати низку засобів забезпечення безпеки. Наявність кількох шарів зменшує ймовірність того, що ув'язнений зможе втекти або стороння особа зможе проникнути всередину.

Перший шар розташовується по периметру пенітенціарної установи, а в міру просування всередину до найбільш захищеної зони установи починають діяти додаткові шари. Чим більше шарів існує між зовнішнім світом і ув'язненим, тим надійніше, ймовірно, буде забезпечена безпека. У кожному шарі є можливість зупинити, виявити ув'язненого або того, хто намагається проникнути до пенітенціарної установи, порушити їхні плани та затримати їх. Наприклад, ув'язнені та зловмисники, які намагаються пройти один із шарів безпеки, можуть бути виявлені та перехоплені за допомогою відповідних заходів реагування. Шанси ув'язненого/порушника на успіх можна знизити, додавши додаткові шари, підвищивши ефективність кожного з них або зробивши те й інше одночасно. Навряд чи доцільно розраховувати на те, що один шар забезпечить безпеку, оскільки необхідний для цього ступінь досконалості недосяжний. Шанси на успішне проходження одного шару можуть бути досить великі, проте подолання трьох або більш добре збудованих шарів вже є набагато складнішим завданням.

Шари безпеки можуть мати різні форми. Первинними шарами можуть бути фізичні бар'єри (стіни, паркани, ворота, ґрати) і системи виявлення та спостереження (системи відеоспостереження, системи виявлення руху, сторожові вежі, пости охорони, системи стеження). Додаткові шари безпеки можна створити за допомогою нескладних процедур, причому витрати будуть мінімальними або взагалі не потрібні. Поінформованість персоналу про заходи безпеки може бути невидимою оку, але дуже ефективним шаром безпеки. До шарів безпеки можна віднести і порядок дій співробітників, оскільки їхнє ефективне і швидке втручання може зупинити спробу втечі.

Концепція кількох шарів також передбачає їх надмірність (дублювання) у разі збою процедур. Наприклад, співробітник може не замкнути будь-яке обладнання у шафі

відповідно до встановленого порядку і залишити це обладнання, що відкрито лежить на столі. Якщо ця зона закривається на замок, а доступ до зони (майстерні) контролюється, то обладнання все одно буде захищене. Хоча шанси на порушення будь-якої окремої процедури можуть бути досить високі, шанси на те, що будуть порушені три або більше послідовні процедури, значно менші. Між зовнішнім світом та ув'язненим має існувати як мінімум три шари, причому бажано наявність п'яти та більше шарів.

Концепція концентричних кіл захисту покладена в основу рішень багатьох юрисдикцій про створення секторів суворого режиму всередині периметрів великих пенітенціарних установ — в'язниці всередині в'язниці. Для втечі ув'язненим, які тримаються в умовах суворого режиму, необхідно спочатку вибратися з відділення суворого режиму, а потім подолати заходи безпеки в основній в'язниці. Заходи безпеки у відділенні суворого режиму повинні відтворювати заходи безпеки в основній пенітенціарній установі, а не замінювати їх та не спиратися на них. Наприклад, весь персонал, ув'язнені та матеріали, що надходять у відділення суворого режиму, повинні проходити огляд, навіть якщо до цього проводився огляд в основній частині пенітенціарної установи.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ

- Стосовно кожного ув'язненого слід уживати заходів безпеки відповідно до ступеня ризику втечі.
- Необхідно забезпечити відповідні заходи безпеки, щоб унеможливити втечу ув'язнених із високим рівнем ризику, водночас гарантуючи повне дотримання та повагу до їхніх прав у будь-який час.
- Необхідно вживати заходів щодо забезпечення фізичної безпеки, достатніх для утримання ув'язнених від втечі та її запобігання.
- Потрібно розробити ефективний комплекс процедур безпеки та послідовно застосовувати ці процедури.
- Слід спонукати співробітників вибудовувати з ув'язненими ефективні професійні взаємини, які є складовою динамічних механізмів безпеки.
- Протягом усього терміну перебування ув'язнених необхідно забезпечити їх належний облік та утримання; необхідно ефективно регулювати доступ до пенітенціарної установи, пересування всередині неї, а також використання предметів, які можуть становити загрозу безпеці.
- Слід передбачити процедури обшуку, які дають змогу виявляти та усувати загрози для безпеки або контролю за ситуацією в пенітенціарній установі.
- З метою зниження ризику втечі слід використовувати концентричні кола захисту, оскільки вони підвищують можливість виявлення спроби втечі, її попередження, стримування чи припинення.
- Необхідно видати документ про національну рамкову систему забезпечення безпеки, який повинен служити пенітенціарним установам джерелом інформації та вказівок, необхідних для підтримки безпеки на високому рівні та вирішення завдань щодо запобігання втечам.
- У кожному пенітенціарному закладі слід розробити власну безпекову стратегію, яка враховує результати аналізу місцевих ризиків; яка відображає особливості фізичного та процедурного забезпечення безпеки в цій установі; яка враховує категорії ув'язнених, які утримуються в цій установі; та визначає персонал, обладнання та ресурси, необхідні для виконання кожного з основних завдань щодо забезпечення безпеки (класифікація та оцінка, облік та контроль, особистий огляд, спілкування та нагляд).
- На місцевому та національному рівнях необхідно розробити всеосяжну програму аудиту безпеки для перевірки систем безпеки та їх практичного застосування.
- Необхідно розробити механізми перевірки процесів, процедур та обладнання, пов'язаних із забезпеченням безпеки.

Розділ 2

Динамічна безпека

Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила

Правило 51

(2) Безпека, яка забезпечується фізичними бар'єрами та іншими технічними засобами, має доповнюватися заходами безпеки, які забезпечує аварійний персонал, що спостерігає та знає ув'язнених, які перебувають під їхнім контролем.

Рекомендація Rec(2003)23 Комітету міністрів Ради Європи

Підтримка контролю в пенітенціарних установах має ґрунтуватися на використанні динамічної системи безпеки, яка є встановленням позитивних відносин персоналу з ув'язненими, заснованих на стабільності та законності в поєднанні з розумінням особистого стану кожного з них та ступеня небезпеки, яку становлять конкретні ув'язнені.

Основні елементи динамічної безпеки

Механізми забезпечення фізичної та процедурної безпеки є найважливішими елементами будь-якої пенітенціарної установи, але самі по собі для запобігання втечам ув'язнених вони недостатні. Безпека також залежить від пильності тих співробітників, які взаємодіють із ув'язненими та знають їх; від співробітників, які встановлюють позитивні відносини між співробітниками та ув'язненими; від співробітників, поінформованих про те, що відбувається у в'язниці; від справедливого поводження з ув'язненими та наявності у них відчуття «безпечного середовища»; а також від персоналу, який стежить за тим, щоб ув'язнені були зайняті конструктивною та цілеспрямованою діяльністю, що сприяє їхній майбутній реінтеграції у суспільство. Цю концепцію нерідко називають динамічною безпекою, і вона все частіше впроваджується у всьому світі.

Важливим елементом діяльності із забезпечення безпеки є її багатоплановість — це означає, що вона спирається не лише на різноманітні фізичні та технічні засоби (статична безпека), а й на особисті контакти та знання того, що відбувається в установі (динамічна безпека).

Пенітенціарна та пробаційна служба Данії — Тюремна політика, тюремний режим та права ув'язнених у Данії, Вільям Ренцманн (William Rentzmann), Генеральний директор Пенітенціарної та пробаційної служби Данії, Матеріали колоквиуму IPPF, Ставерн, Норвегія, 25-28 червня 2008 року, Неймеген, Wolf Legal Publishers, 2008, стор. 292.

Концепція динамічної безпеки поєднує у собі поняття індивідуалізму, відносин та діяльності. Такий підхід до громадської безпеки (запобігання втечам) та безпеці для пенітенціарної установи (внутрішній порядок) виходить з того, що те й інше можливо забезпечити лише шляхом вибудовування відносин між персоналом та ув'язненими. Динамічна безпека – це знання того, що відбувається в установі, на додаток до заходів щодо створення безпечної та надійної обстановки, в якій відбуваються всі події, які становлять у сукупності життя цієї установи. Сильною стороною концепції динамічної безпеки є індивідуальна взаємодія з кожним із ув'язнених та отримання реальних знань та розуміння того, як функціонує установа виконання покарань.

Основу концепції динамічної безпеки становлять:

- позитивні відносини, спілкування та взаємодія між персоналом та ув'язненими;
- професіоналізм;
- збирання актуальної інформації;
- розуміння та покращення соціального клімату в установі;
- рішучість та справедливість;
- розуміння особистих обставин ув'язненого;
- спілкування, позитивні відносини та обмін інформацією між усіма співробітниками.

Адміністрування пенітенціарних установ, Міністерство юстиції Республіки Хорватія, Динамічна безпека у пенітенціарних установах, Презентація на 7-й конференції Європейських академій підготовки пенітенціарних працівників, 25–27 червня 2014 року, Барселона, Іспанія.

Ефективне застосування системи динамічної безпеки дозволяє ув'язненим спокійно звертатися до персоналу пенітенціарної установи, не чекаючи на загострення ситуації. Тому важливо, щоб персонал використовував будь-яку можливість для безпосередньої взаємодії з ув'язненими, уникали ізоляції за зачиненими дверима, у коридорах, кабінетах або на постах, якщо це не продиктовано службовою необхідністю.

Поняття безпеки – це набагато більше, ніж фізичні бар'єри, що перешкоджають втечі. Безпека залежить від пильності працівників, які взаємодіють із ув'язненими, мають уявлення про те, що відбувається в пенітенціарній установі, та стежать за тим, щоб ув'язнені були зайняті корисною діяльністю. Загалом це нерідко передається виразом «динамічна безпека».

Співробітник, який перебуває на одній із сторожових вишок по периметру в'язниці, швидше за все помітить спробу втечі тільки після того, як її буде реалізовано. Співробітник, який перебуває у тісному контакті з ув'язненими і знає, що вони роблять, буде набагато краще обізнаний про можливі загрози безпеці до того, як вони реалізуються. Динамічна безпека – це не лише про запобігання втечам ув'язнених. Це також питання підтримки добрих відносин із ув'язненими та знання їхніх настроїв та характерів.

Права людини та тюреї установи: посібник з підготовки в галузі прав людини для працівників пенітенціарних установ, том I, Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини, 2005 рік, стор. 100.

Динамічна безпека може також відіграти важливу роль, якщо пенітенціарна система має обмежені ресурси, які можуть бути виділені на обґрунтування фізичної безпеки.

«У багатьох постконфліктних ситуаціях у в'язницях, як правило, відсутні необхідні стаціонарні елементи безпеки, і працівники компенсують це, обмежуючи пересування ув'язнених та замикаючи їх у камерах на тривалі періоди часу. Впровадження ефективних елементів динамічної безпеки, таких як розширення контактів та взаємодії між співробітниками та ув'язненими, може компенсувати обмеженість статичних компонентів безпеки у пенітенціарній установі.

Операції ООН з підтримання миру — Посібник з управління інцидентами у в'язницях, 2013, стор. 21.

Професійні та конструктивні стосунки з ув'язненими

Персоналу пенітенціарної установи слід розвивати та підтримувати професійні стосунки з ув'язненими. Про ефективність пенітенціарної системи багато в чому свідчить прагнення персоналу пенітенціарної установи вибудовувати конструктивну взаємодію з ув'язненими, проявляючи при цьому здоровий глузд і розсудливість.

Динамічна безпека забезпечується там, де співробітники пенітенціарних установ у ході виконання своїх службових обов'язків контактують та взаємодіють із ув'язненими, у зв'язку з чим вони:

- регулярно обходять закріплену за ними територію;
- розмовляють із ув'язненими, завойовуючи їхню довіру та налагоджуючи стосунки;
- перевіряють фізичний стан ув'язнених під час переклички та перевірки;
- послідовно реагують на випадки неприйнятної поведінки;
- заохочують позитивну поведінку та ведуть боротьбу з негативними формами поведінки;
- беруть участь у організації розгляду справ;
- своєчасно реагують на запити; а також
- зберігають спокій у разі інцидентів.

Австралійська столична територія, Політика управління виправними установами (утримання ув'язнених), 2011 р.

Динамічна безпека набагато більшою мірою, ніж статичні фізичні та процедурні заходи безпеки, оцінюється за якісними характеристиками. Регулярно контактуючи з ув'язненими, пильний співробітник реагує на ситуації, які є відхиленням від норми і можуть становити загрозу для безпеки. Співробітники, які взаємодіють подібним чином із ув'язненими, здатні запобігти втечам та можливим інцидентам.

Особливий наголос на необхідності для персоналу пенітенціарних установ налагоджувати позитивні стосунки із ув'язненими є ключовою умовою для забезпечення динамічної безпеки. В основу цієї концепції покладено уявлення про те, що взаємодія з ув'язненими та знайомство з ними дає персоналу можливість передбачати будь-який інцидент, який може загрожувати безпеці пенітенціарної установи та захищеності персоналу та ув'язнених, та краще підготуватися до дій у разі такого інциденту.

Характер відносин між персоналом та ув'язненими також є ключем до забезпечення динамічної безпеки. Наприклад, те, як персонал пенітенціарної установи звер-

тається до ув'язнених, яким чином і як часто проводяться обшуки, чи дотримується недоторканність приватного життя ув'язнених у момент, коли від них вимагають зняти одяг, чи використовуються засоби стримування без необхідності і принизливим чином, чи дотримується недоторканність приватного життя в туалетах та душових, чи мають ув'язнені носити особливу уніформу, — все це забезпечує або не забезпечує дотримання принципів гуманності та захисту гідності ув'язнених. Використання грубих слів і виразів, безпідставний з точки зору безпеки примус ув'язнених дотримуватися принизливих заходів у рамках розпорядку або практики є порушенням їхнього основного права на гуманне поводження та повагу їхньої гідності.

Навички міжособистісного спілкування

Навички міжособистісного спілкування — це важливий елемент ефективного забезпечення динамічної безпеки. Вкрай важливо, щоб співробітники, які працюють з ув'язненими, мали гарні навички міжособистісного спілкування: їхня робота може бути складною, напруженою і водночас приносить глибоке внутрішнє задоволення. Співробітники повинні у будь-якій ситуації демонструвати професіоналізм та відстоювати справедливість. Якщо співробітники будуть впевнено і рішуче дотримуватися такого підходу, вони виявлять, що конфлікти мають обмежений характер, і зможуть справлятися з нестабільними ситуаціями у разі їх виникнення.

Співробітникам необхідно знати та розуміти особливості різних груп (у тому числі релігійних, етнічних, культурних), представники яких можуть опинитись у цьому пенітенціарному закладі. Вони повинні чуйно реагувати на потреби ув'язнених, не створюючи при цьому загрозу безпеці в установі. Співробітникам необхідно знати та розуміти, як поведінка, комунікації та навички міжособистісного спілкування впливають на очікування людини. Їм потрібно знати про перешкоди для комунікації, а також про те, як сприймається їхня невербальна поведінка під час спілкування з ув'язненими.

Спілкування, як вербальне, так і невербальне, є двостороннім процесом. Поведінка персоналу пенітенціарної установи може впливати як позитивно, так і негативно на очікування окремих осіб та груп. Різні форми невербальної комунікації можуть впливати на ситуацію, наприклад, посилити її через занадто різку жестикуляцію або вторгнення в чийсь особистий простір. Хоча співробітники не завжди можуть долати бар'єри, вони можуть звести до мінімуму їхні наслідки. Відповідна поведінка може запобігти конфлікту в пенітенціарній установі: наприклад, вміння персоналу вселяти довіру створює відчуття порядку та безпеки/надійності. Співробітників слід знайомити з методами врегулювання конфліктів, такими як уміння демонструвати зовнішній спокій та видимість того, що ситуація перебуває під контролем.

Відбір і підготовка персоналу

Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандели)

Правило 74

(1) Адміністрація пенітенціарної установи повинна дбати про ретельний відбір персоналу всіх категорій, оскільки належне управління пенітенціарною установою залежить від сумлінності, гуманності, компетентності та особистих якостей цих працівників.

Правило 75

(2) Перед початком роботи у пенітенціарній установі всі співробітники повинні пройти підготовку з урахуванням їхніх загальних та конкретних обов'язків, яка повинна відображати сучасну, обґрунтовану найкращу практику в кримінально-правових науках. На роботу у пенітенціарні установи повинні прийматися лише ті кандидати, які успішно склали теоретичні та практичні іспити наприкінці такого навчання.

(3) Адміністрація пенітенціарної установи повинна постійно організовувати навчальні курси без відриву від роботи з метою підтримки та підвищення знань та професійної кваліфікації своїх співробітників після початку роботи у пенітенціарній установі та в ході всієї їхньої подальшої діяльності.

Правило 76

(1) Підготовка, про яку йдеться в пункті 2 правила 75, повинна включати як мінімум навчання з таких питань:

(a) відповідне національне законодавство, нормативно-правові акти та політика, а також застосовні міжнародні та регіональні документи, положеннями яких повинен керуватися персонал пенітенціарної установи у своїй роботі та контактах із ув'язненими;

(b) права та обов'язки персоналу пенітенціарної установи при здійсненні ним своїх функцій, включаючи повагу до людської гідності всіх ув'язнених, та заборонені види поведінки, зокрема тортури та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання;

(c) охорона та безпека, включаючи концепцію динамічної безпеки, застосування сили та засобів утихомирення та поводження з агресивними правопорушниками, з належним урахуванням попереджувальних методів та методів розрядки ситуації, таких як переговори та посередництво;

(d) надання першої допомоги, психосоціальні потреби ув'язнених та відповідна динаміка в тюремних умовах, а також соціальна допомога та сприяння, у тому числі раннє виявлення проблем із психічним здоров'ям.

(2) Співробітники, які відповідають за роботу з певними категоріями ув'язнених або яким доручено виконання спеціалізованих функцій, проходять підготовку, під час якої відповідним питанням приділяється особлива увага.

Кодекс поведінки посадових осіб щодо підтримання правопорядку

Стаття 18

Уряди та правоохоронні органи вживають заходів для того, щоб усі посадові особи з підтримки правопорядку проходили належні процедури відбору, мали моральні, психологічні та фізичні якості, що забезпечують ефективне виконання ними своїх функцій, та проходили безперервну та ретельну професійну підготовку до виконання таких функцій.

Пенітенціарні системи слід вибудовувати таким чином, щоб відбір та підготовка персоналу сприяли встановленню ефективних відносин між персоналом та ув'язненими. Динамічна безпека найкраще забезпечується там, де працюють професійні та добре підготовлені співробітники. Персонал необхідно підбирати спеціально та навчати

роботі з ув'язненими. Там, де співробітники не навчені належним чином налагодження та підтримці відносин із ув'язненими, вони з більшою ймовірністю можуть стати об'єктом психологічної обробки та маніпулювання з боку ув'язнених (див. нижче).

На важливості налагодження та підтримання стосунків з ув'язненими необхідно постійно наголошувати та відзначати у процесі атестації, підвищення кваліфікації та відбору персоналу пенітенціарних установ, а також підтверджувати у рекомендаціях з боку керівників старшої ланки. Значення навичок міжособистісного спілкування необхідно також підкреслювати під час підвищення кваліфікації співробітників з різних тем. У рамках початкової підготовки мають бути передбачені конкретні курси, наприклад, присвячені навичкам комунікації та вибудовування відносин.

Під час навчання працівники повинні вивчати методи роботи з різними категоріями ув'язнених. Вони мають отримати уявлення про складові безпеки та вміти застосовувати необхідні заходи безпеки, дотримуючись при цьому принципів процедурної та динамічної безпеки. Вони повинні вміти підтримувати баланс між вимогами безпеки та необхідністю поважати гідність усіх ув'язнених і забезпечувати позитивні та конструктивні умови утримання. Вони мають проходити підготовку з питань протидії психологічному впливу та маніпуляціям, а також протидії спробам ув'язнених поступово поставити під питання вимоги безпеки. Вони повинні бути в змозі реагувати на насильство та деструктивну поведінку в пенітенціарній установі належним чином та професійно, з мінімальним застосуванням сили.

Багато ув'язнених можуть мати складний і пов'язаний зі значними проблемами комплекс ризиків і потреб, до яких можуть входити антисоціальні риси особистості або розлади, психопатія та проблеми з наркотичною залежністю. Персонал повинен уміти працювати з такими ув'язненими, належним чином реагуючи на характерні для них сукупні ризики та потреби.

Добре підготовлені працівники пенітенціарної установи повинні вміти вибудовувати, регулювати й підтримувати комплексні та різні за характером стосунки з ув'язненими. У тих випадках, коли співробітники успішно застосовують тонкі та складні навички та підходи взаємодії з ув'язненими, якість роботи персоналу пенітенціарної установи визнається чудовою. У ході професійної підготовки слід навчати співробітників розвивати та удосконалювати ці навички, а також належним чином оцінювати ситуацію.

Інтеграція принципів динамічної безпеки в оперативну політику

З метою забезпечення динамічної безпеки керівництву пенітенціарного відомства слід розробляти відповідну політику та процедури, а також ретельно проводити набір, відбір та навчання персоналу. Персонал пенітенціарної установи повинен бути поінформований про переваги забезпечення динамічної безпеки в установі та про те, як це, на додаток до суворого застосування правил внутрішнього розпорядку пенітенціарних установ, дозволяє підвищити рівень безпеки.

Пенітенціарна система Румунії: Досвід управління безпекою в'язниць — динамічна безпека. Презентація на 7-й конференції Європейських академій пенітенціарної підготовки, 25–27 червня 2014 року, Барселона, Іспанія.

Крім включення до програми підготовки персоналу концепції ефективних взаємовідносин між персоналом та ув'язненими, адміністраціям пенітенціарних установ необхідно забезпечити реалізацію цієї концепції на практиці, розробляючи та реалізуючи для цього відповідну оперативну політику.

Основним принципом такої політики має стати підвищення ролі персоналу пенітенціарних установ у встановленні та підтримці конструктивних відносин з ув'язненими, у прийнятті рішень та вмінні ефективно діяти у мінливих та складних ситуаціях. Особливу роль це має відігравати в контексті нагляду за благополучним перебуванням ув'язнених (наприклад, у плані запобігання самоушкодженню та самогубствам) та недопущення протиправної поведінки. Цих же підходів слід дотримуватися при застосуванні на місцях розроблених на вищих рівнях принципів політики безпеки та контролю, а також при ініціативному прийнятті працівниками пенітенціарної установи рішень та їх взаємодії з ув'язненими, наприклад, у процесі деескалації потенційно небезпечних ситуацій.

Завданням політики має бути надання підтримки персоналу шляхом визначення чітких рамок роботи та відповідних інструментів; однак успішність їх застосування визначається рішеннями, судженнями та діями кожного конкретного співробітника.

Модульне управління та безпосередній нагляд

Одним із прикладів інтеграції принципів динамічної безпеки в оперативну політику є модульне управління у поєднанні з безпосереднім наглядом.

Модульне управління є втіленням децентралізованого підходу до управління пенітенціарними установами та відіграє ключову роль у забезпеченні «динамічної» безпеки.

«Динамічна» безпека означає безперервний моніторинг безпеки пенітенціарних установ через взаємодію персоналу та правопорушників з метою створення в них безпечнішого середовища.

Міністерство юстиції, Виправні служби, Тасманія — Розрив циклу: План виправних установ Тасманії (2010-2020), Найкраща практика реабілітації правопорушників, стор. 4.

Пенітенціарні системи традиційно спиралися на тюремних наглядців, які працювали всередині в'язниці та по її периметру і рідко вступали у безпосередній контакт з ув'язненими, а також на персонал з обслуговування, який проводив більш позитивну роботу з ув'язненими. Така структура має суттєві недоліки, оскільки, по-перше, передбачає жорсткий поділ цих двох категорій співробітників, по-друге, працівники, які здійснюють нагляд, мають мало інформації від ув'язнених. Концепція модульного управління впроваджена у низці країн і ґрунтується на використанні персоналу пенітенціарних установ, який безпосередньо контактує з ув'язненими, як для нагляду за ув'язненими, так і для роботи з цими ув'язненими. Тому багато в чому модульне управління є переходом від знеособленого і централізованого підходу до персоналізованого і децентралізованого.

Модульне управління передбачає поділ пенітенціарної установи на ряд модулів, кожен з яких може включати кілька секцій для розміщення ув'язнених та стаціонарних постів охорони. У кожному окремому модулі працюють міждисциплінарні групи, до складу яких входять співробітники дисциплінарних підрозділів, педагоги, соціальні працівники, психологи, священнослужителі та медичний персонал. Окремі співробітники таких груп несуть відповідальність як за безпеку, так і за виховну роботу з ув'язненими, і в їхні обов'язки входить налагодження конструктивних відносин із ув'язненими.

Переваги безпосереднього нагляду та модульного управління

- Співробітник (офіцер з роботи з ув'язненими) закріплюється за конкретним ув'язненим і виступає як основна контактна особа між ув'язненими та адміністрацією;
- Підвищуються інтенсивність та якість відносин між ув'язненими та персоналом;
- Підвищується якість комунікації та планування програм;
- Програми стають гнучкішими;
- Рішення щодо ув'язнених оперативніше приймаються співробітниками нижчої ланки, які добре їх знають;
- Більш ефективне спостереження за діяльністю ув'язнених дозволяє вже на ранньому етапі виявляти проблеми, які потребують втручання;
- Якісна інформація, яка отримується від ув'язнених та стосується їх, може бути використана для запобігання втечам та проблемам з управлінням;
- Вдосконалення навичок виправної роботи та управлінських навичок персоналу;
- Робота в рамках міждисциплінарної групи покращує взаємодію між співробітниками різних спеціальностей;
- Удосконалений та більш скоординований підхід до програм реабілітації та виховання.

В основу концепції модульного управління покладено принцип поділу пенітенціарних установ на невеликі децентралізовані житлові блоки, в яких персонал працює в безпосередньому контакті з ув'язненими, а не розміщується в пунктах управління або на вежах. Порівняльні дослідження показали, що в таких установах без збільшення витрат на будівлі або персонал спостерігається зниження кількості нападів та інших серйозних порушень, а також забезпечуються умови, пов'язані з меншим стресом і більш сприятливі для здійснення програм консультування та реабілітації.

Щоденні процедури забезпечення безпеки, такі як переклички ув'язнених, обшуки та управління переміщенням ув'язнених, надають співробітникам можливість підтримувати важливі контакти з ними. Гуманна взаємодія співробітників пенітенціарної установи з ув'язненими посилює безпеку та дозволяє забезпечувати порядок у закладі.

Виправні установи у Південній Африці завжди функціонували за принципом управління організацією, при цьому мало уваги приділяли ув'язненому як людині. Багато в чому модульне управління може сприяти забезпеченню персоналізованого та децентралізованого підходу. Департамент упевнений, що метод модульного управління дозволить належним чином поєднувати реабілітаційні програми та безпеку і в його рамках можна організувати надання послуг, які очікуються від сучасних виправних установ.

«Модульне управління: підхід до управління ув'язненими», Департамент виправних служб Південної Африки, Конференція керівників виправних служб Східної, Південної та Центральної Африки (CESCA) у вересні 2001 року.

У рамках модульного управління співробітники виконують важливі функції і в галузі безпеки, і у сфері здійснення програм. Вони постійно перебувають серед ув'язнених, встановлюють з ними особистий контакт і виявляють проблеми. Вони забезпечують посилене спостереження і вживають запобіжних заходів з метою запобігання інцидентам. Таким чином, модульне управління формує у всіх співробітників одного модуля відчуття групової ідентичності та підвищує частоту контактів співробітників із ув'язненими, дозволяючи вирішувати незначні проблеми до того, як вони переростуть у серйозні.

Безпосередній нагляд та модульне управління нерозривно пов'язані між собою. Ефективне модульне управління не може бути забезпечене без безпосереднього нагляду, який максимально розширює контакти між співробітниками та ув'язненими та допомагає забезпечити доступність, комунікації, збирання відомостей та спостереження, а також оперативне реагування з боку персоналу. Відповідно до концепції безпосереднього нагляду працівники пенітенціарної установи працюють у житлових блоках, а не у віддалених приміщеннях. Таким чином, вони без особливих зусиль організовують діяльність у рамках модуля, одночасно керуючи ув'язненими, встановлюючи правила та забезпечуючи їх дотримання та негайно вирішуючи проблеми. Безпосередній нагляд уподібнюють до сумлінного батьківського піклування. За цією аналогією успішні батьки – це ті, хто активно взаємодіє зі своїми дітьми. Спілкування з дітьми – це взаємний обмін планами та намірами, а не команди чи накази, що віддаються поза контекстом або без певної мети.

Застосовувані спільно модульне управління та безпосередній нагляд підвищують ефективність діяльності установи, створюють більш безпечне і надійне середовище та надають можливості для розвитку лідерських якостей.

Процес збирання інформації

Однією з ключових особливостей динамічної безпеки є те, що вона є джерелом відомостей для системи збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах. Співробітники пенітенціарної установи, які спілкуються з ув'язненими, спостерігають за тим, що відбувається, слухають розмови та отримують інформацію від ув'язнених. Вони мають можливість передавати цю інформацію до системи безпеки, що дозволяє отримати цінні оперативні дані. Завдяки ефективній системі динамічної безпеки та збиранню інформації вдалося запобігти безлічі втеч, заворушень і злочинів у пенітенціарних установах та за їх межами.

Досвідчені співробітники виправної установи можуть інтуїтивно відчувати «настрої» у тому чи іншому підрозділі своєї установи. Вони знають, коли щось іде неправильно або виходить за звичайні межі. Збирання оперативних даних - це просто уточнення того, що вдалося дізнатися, а також фіксація та документування спостережень, розмов, асоціативних зв'язків, змін у діях та поведінці правопорушників тощо.

Радикалізація та збирання оперативних даних у виправних установах (2015).

Там, де система динамічної безпеки функціонує ефективно, персонал тримає ситуацію та ув'язнених під контролем та отримує про них інформацію. Перевагою динамічної безпеки є те, що вона здатна діяти на попередження, виявляючи загрози безпеці на ранньому етапі. Принципи динамічної безпеки активно застосовуються у пенітенціарних установах суворого режиму. Персонал, як правило, супроводжує ув'язнених щоразу, коли вони знаходяться поза своїм житловим приміщенням або переміщаються з однієї частини пенітенціарної установи в іншу. Нагляд за цими ув'язненими — це набагато більше, ніж просто супровід. Працівники мають вибудовувати максимально позитивну взаємодію з ними.

Питання збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах докладніше розглядається у розділах 3 та 4.

Попередження корупції та маніпулювання персоналом

Ув'язнені нерідко прагнуть поставити персонал під свій контроль і змусити його вчиняти заборонені дії. У різних країнах є безліч прикладів того, як психологічний вплив на співробітників та маніпулювання ними давали ув'язненим можливість втекти. Ризик маніпулювання співробітниками з боку ув'язнених підвищується у тих випадках, коли співробітники та ув'язнені часто контактують один з одним, а саме це відбувається там, де ефективно функціонує система динамічної безпеки.

Однак окрему проблему становить питання про ступінь дистанції, яку персонал установи виконання покарань повинен підтримувати у стосунках з ув'язненими. З одного боку, виконання процедур безпеки легко призводить до того, що персонал починає жорстко контролювати ув'язнених і тримає їх від себе на невиправдано великій відстані. Проте зворотна ситуація не менш небезпечна. З часом, намагаючись з найкращими намірами підтримувати добрі стосунки з ув'язненими, співробітники пенітенціарної установи можуть надто зблизитися з ними, і в результаті ув'язнені намагатимуться схилити співробітників до неналежних вчинків... Надання допомоги співробітникам нижчої ланки у підтримці правильного балансу входить до обов'язків керівників.

Управління особами, засудженими до довічного ув'язнення та інших тривалих термінів, що здійснюється адміністраціями пенітенціарних установ, Рекомендація REC (2003) 23, прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 9 жовтня 2003 року, та Звіт, пункт 77.

Крім спроб організувати втечу, ув'язнені можуть намагатися маніпулювати співробітниками або підкуповувати їх з метою отримання ззовні таких незаконних предметів, як наркотичні засоби або мобільні телефони, або забезпечення особливих привілеїв і повноважень на території пенітенціарної установи. Особливу проблему можуть представляти ув'язнені, засуджені за статтями про організовану злочинність або тероризм. Такі ув'язнені можуть намагатися маніпулювати персоналом для скоєння серйозних злочинних діянь.

Як зазначалося вище, протистояти таким ризикам допоможе належне навчання працівників. Необхідно також забезпечувати належний рівень мобільності та ротації персоналу, щоб вони не контактували з такими ув'язненими протягом невинновданого тривалого часу. Ключовими компонентами стратегій, спрямованих на запобігання підкупу персоналу та маніпулювання ним, також є чіткі процедури протидії та виявлення корупції серед персоналу, включаючи регулярний та вибірко-вий огляд усіх співробітників на вході до пенітенціарної установи, а також дієва система дисциплінарних заходів впливу.

Слід також зазначити, що контроль над ув'язненими завжди слабшає там, де вони можуть скористатися конфліктами, які нерідко виникають між співробітниками через відмінності у їхніх підходах до поводження з ув'язненими та відповідних дій. Ідеальним варіантом є запобігання конфліктам між співробітниками перш ніж вони призведуть до небезпечного дисбалансу між різними підходами до поводження з ув'язненими, як правило, між підходом, що ґрунтується на співчутті, та підходом на принципах твердості та контролю. З метою забезпечення та підтримання належного балансу між цими двома підходами та запобігання явним конфліктам слід регулярно проводити наради та обговорення за участю різних категорій співробітників.

Ще одним важливим заходом запобігання корупції є задовільний рівень оплати праці співробітників, які контактують із ув'язненими, та забезпечення їм належних умов праці. Це може знизити можливість підкупу співробітників. Хороша заробітна плата — це ще й гарантія того, що співробітники відчуватимуть задоволення та краще працюватимуть, більш ефективно виконуватимуть свої обов'язки, у тому числі щодо запобігання втечам та підтримки належного порядку й дисципліни в пенітенціарних установах.

Співробітники пенітенціарних установ, які мають підстави вважати, що сталося порушення етичних норм і правил, або підозрюють, що воно може незабаром статися, повинні повідомити про це своє вище керівництво і, у разі потреби, інші відповідні органи влади.¹⁴ Таку практику часто називають «інформування про факти незаконної діяльності». Наслідкування такої практики може поставити співробітника в особливо вразливе становище, зробивши його об'єктом залякування чи ostrакізму з боку інших співробітників чи керівників. З метою заохочення працівників до того, щоб вони повідомляли про неправомірні дії, необхідно вживати відповідних захисних заходів. Це можуть бути гарантії дотримання конфіденційності, підтримка з боку вищого керівництва, запевнення потенційних «інформаторів» у тому, що їхня інформація становить цінність і, якщо у них вистачить сміливості висловити свої побоювання, це не матиме для них несприятливих наслідків. Будь-яке інформаційний звіт з питань безпеки (ІЗБ)¹⁵, що надається з нагоди підкупу співробітників або маніпулювання ними, слід розглядати як «закрите ІЗБ», обмежуючи його поширення.

¹⁴ Див., наприклад, Рекомендацію CM/Rec(2012)5 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про Європейський кодекс етики для працівників пенітенціарних установ, стаття 35.

¹⁵ Інформаційний звіт з питань безпеки (ІЗБ) є предметом розгляду в розділі 4.

Участь ув'язнених у конструктивній діяльності

Ще один аспект динамічної безпеки — це турбота про те, щоб під час відбування покарання ув'язнені займалися конструктивною діяльністю. Залучення ув'язнених до конструктивної діяльності має дві переваги, пов'язані з динамічною безпекою.

По-перше, повна завантаженість ув'язнених залишає їм менше часу на деструктивну поведінку та планування спроб втечі.

Це також дозволяє ув'язненим спрямовувати свою енергію в позитивне русло, а втомлюючись до кінця дня, вони стають менш схильними до участі в заворушеннях.

По-друге, це дає співробітникам пенітенціарних установ можливість взаємодіяти з ув'язненими під час їхнього заняття подібною діяльністю, що сприяє встановленню нормальних відносин та дозволяє співробітникам збирати оперативні дані.

Надання ув'язненим можливості займатися конструктивною діяльністю в різних її формах відіграє важливу роль у... забезпеченні динамічної безпеки в пенітенціарній установі. Це означає, що якщо ув'язнені будуть повною мірою і продуктивно брати участь у конструктивній діяльності, це допоможе зробити пенітенціарну установу безпечнішою та надійнішою.

Права людини та в'язниці: Посібник з підготовки з питань прав людини для працівників пенітенціарних установ, том I, Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини, 2005 рік, стор. 98.

Спрямовування енергії ув'язнених на творчу діяльність є одним із важливих принципів динамічної безпеки. Кожній людині слід надати можливість удосконалити свої професійні навички та здобути освіту, а також шанс вирішити психологічні та соціальні проблеми, які, ймовірно, сприяли її залученню до злочинної діяльності. Тому дуже важливо, щоб конструктивна діяльність та відповідні програми пропонувалися ув'язненим як важливий компонент їхніх планів виконання покарання.

Ефективний режим утримання передбачає збалансовану програму діяльності, у тому числі працю, професійну підготовку, освіту, відпочинок, релігійну та культурну діяльність, заняття спортом, а також програми, у тому числі курси, групову роботу або індивідуальні консультації, спрямовані на вирішення конкретних проблем ув'язнених, які зумовили їхню участь у злочинній діяльності, а також психологічних проблем.

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права

Стаття 10 (3)

Пенітенціарною системою передбачається режим для ув'язнених, істотною метою якого є їх виправлення і соціальне перевиховання.

Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандели)

Правило 4

Цілями покарання у формі тюремного ув'язнення або аналогічного позбавлення волі є го-

ловним чином захист суспільства від злочинців та скорочення випадків рецидивізму. Ці цілі можуть бути досягнуті лише в тому випадку, якщо термін ув'язнення використовується, наскільки це можливо, для забезпечення реінтеграції таких осіб у суспільство після їх звільнення, щоб вони могли вести законослухняний і самостійний спосіб життя.

У зв'язку з цим тюремній адміністрації та компетентним органам слід надавати належні та наявні можливості для здобуття освіти, професійної підготовки та роботи, а також інші види допомоги, у тому числі виправного, морального, духовного, соціального, медичного та спортивного характеру. Усі такі програми, заходи та послуги повинні здійснюватись з урахуванням індивідуальних потреб перевиховання ув'язнених.

Див. також правило 91 і 92.

Принципи та найкраща практика захисту позбавлених волі осіб у країнах Америки

Принцип XIII

Освіта та культурні заходи

Особи, позбавлені волі, мають право на освіту, яка має бути доступною для всіх без будь-якої дискримінації, з урахуванням культурного різноманіття та особливих потреб.

...

У місцях позбавлення волі мають бути бібліотеки з достатньою кількістю книг, газет та навчальних журналів, оснащені необхідним обладнанням та технікою відповідно до наявних ресурсів.

Особи, позбавлені волі, мають право брати участь у культурних, спортивних та громадських заходах та мають можливості для здорового та змістовного відпочинку. Держави-члени заохочують участь сім'ї, громади та неурядових організацій у таких заходах, щоб сприяти тим самим виправленню, соціальній реадaptaції та перевихованню осіб, позбавлених волі.

Принцип XIV

Праця

Усі особи, позбавлені волі, мають право на працю, на реальні можливості працевлаштування та на отримання достатньої та справедливої винагороди відповідно до їхніх фізичних та розумових здібностей з метою сприяння виправленню, соціальній реадaptaції та перевихованню засуджених, стимулювання та заохочення культури праці та боротьби з ледарством у місцях позбавлення волі. Праця ув'язнених не повинна спричиняти страждань для них.

...

Держави-члени, послідовно та максимально використовуючи наявні в їх розпорядженні ресурси, забезпечують професійну орієнтацію та розробку проєктів технічної або професійної підготовки у місцях позбавлення волі. Вони забезпечують також створення достатньої кількості майстерень відповідних профілів, які постійно працюють, заохочуючи при цьому участь суспільства та приватних компаній у цій роботі та співробітництво з ними.

Пропонована робота має бути цікавою та досить складною. Безглузді, нудні, рутинні завдання загострюватимуть, а не пом'якшуватимуть відчуття безцільного проведення часу. Змістова діяльність може стати стимулом для інтелектуального та емоційного розвитку і приносити практичну користь, викликаючи у в'язнів почуття фізичної втоми та знижуючи їхню здатність/прагнення втекти.

Розробка для ув'язнених програм конструктивної діяльності, що передбачають індивідуальний підхід, може виявитися нелегким завданням у країнах, ресурси яких обмежені. Проте тюремній адміністрації необхідно забезпечувати конструктивний режим утримання, творчо використовуючи свої ресурси, і величезну користь при цьому може принести створення партнерства за участю відповідних організацій громадянського суспільства та наукових інститутів, які б займалися організацією такої діяльності та розробкою програм.

Багато ув'язнених пішли на злочини через низький дохід і відсутність постійної роботи, нерідко разом з відсутністю освіти. В'язниця може стати місцем, де вони вперше отримають можливість набутти нових трудових навичок та звикнути до дисципліни постійної роботи, і це значною мірою допоможе їм відмовитися від злочинного життя після виходу з в'язниці.

Основні принципи поводження з ув'язненими

Принцип 6

Усі ув'язнені мають право брати участь у культурній та освітній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток людської особистості.

Принцип 8

Необхідно створювати умови, що дають ув'язненим можливість займатися корисною винагороджуваною працею, що полегшить їхню реінтеграцію на ринку робочої сили їхніх країн та дозволить їм надавати фінансову допомогу самим собі та своїм сім'ям».

Див. також Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими Організації Об'єднаних Націй (Правила Нельсона Мандели), правила 96–103; Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила (2006), правила 26–28, та Принципи та найкращі практики захисту позбавлених волі осіб в Америці, принципи XIII та IV.

Організація і методики роботи в пенітенціарних установах повинні бути максимально наближені до тих, які прийняті за їх стінами, щоб захистити основні права ув'язнених у сфері праці та умови праці та підготувати їх до нормальної трудової діяльності. Це також означає, що робота в пенітенціарній установі не повинна спричиняти страждань, і жоден ув'язнений не повинен примушуватись до праці заради особистої вигоди персоналу пенітенціарної установи. Ув'язнені повинні отримувати за свою роботу заробітну плату, яка за розміром має бути, наскільки це можливо, еквівалентна заробітній платі, яка отримується за таку ж роботу в громаді.

Багато ув'язнених мають низький рівень освіти. Значна їх частина неграмотна або напівграмотна. Найчастіше їхня участь у злочинній діяльності зумовлюється низьким рівнем освіти. Освіта може допомогти таким ув'язненим у задоволенні основних та життєво важливих потреб. Вона може стати головним шляхом до відродження самоповаги та надії на успішне повернення у суспільство. Освіта розглядається як найважливіший засіб соціальної реінтеграції, причому низка досліджень показує, що вона відіграє важливу роль у зниженні показників рецидивів після звільнення з-під варти. Згідно з міжнародними стандартами, всім ув'язненим має бути надана можливість підвищити свій освітній рівень, і це є основним компонентом стратегій, спрямованих на забезпечення їхньої соціальної реінтеграції. Освіта, що надається, повинна, залежно від потреб ув'язнених, змінюватися від навчання основ грамотності до вищої освіти.

Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандели)

Правило 23

(1) Усі ув'язнені, які не зайняті роботою на свіжому повітрі, повинні щодня мати право принаймні на годину відповідних фізичних вправ на повітрі, якщо це дозволяє погода.

Див. також Європейські тюремні правила (2006), правило 27; та Принципи та найкращу практику захисту позбавлених волі осіб у країнах Америки, принцип XIII.

У міжнародних нормах недвозначно зазначено, що всім ув'язненим має щодня надаватися принаймні одна година для фізичних вправ на відкритому повітрі там, де вони мають достатньо місця для таких занять. Спорт і фізичні вправи дуже важливі для підтримки як фізичного, так і психічного здоров'я, особливо ув'язнених, які перебувають у пенітенціарних установах суворого режиму. Майданчик для занять фізичними вправами повинен бути безпечним і зручним для спостереження персоналом, але при цьому досить великий і розташований просто неба. Він повинен бути обладнаний місцями для відпочинку та укриття від негоди, а в ідеалі — забезпечений туалетом та питною водою. Ув'язнені повинні мати можливість займатися фізичними вправами разом з іншими ув'язненими того ж блоку або з іншими ув'язненими, відібраними на основі оцінки ризику, який вони представляють. Їм слід надавати спортивне обладнання, а якщо на це є ресурси – тренажерний зал та приміщення для проведення різноманітних спортивних заходів. За аналогією із заходами безпеки, що вживаються на робочих місцях, ув'язнені повинні піддаватися огляду, перебувати під наглядом, а спортивне спорядження — ретельно перераховуватися після занять кожної групи.

Забезпечення обладнання для спорту та дозвілля не повинно створювати надмірне навантаження на пенітенціарні установи. Важливо, щоб заняття проходили на відкритому повітрі, а дозвілля та фізичні вправи групи ув'язнених можна організувати, використовуючи лише м'яч. Заняття такого роду, особливо якщо в них беруть участь співробітники, корисні для здоров'я, зниження напруженості та підтримання добрих стосунків у пенітенціарній установі. У деяких пенітенціарних установах є можливість утримувати невеликий штат працівників — кваліфікованих інструкторів із фізичної культури, які можуть організовувати заходи за участю в'язнів.

Адміністрації пенітенціарних установ необхідно буде вживати відповідних запобіжних заходів, що може означати, що деякі ув'язнені, до яких застосовується більш суворий режим утримання, можуть бути усунені від певних видів занять за результатами оцінки ризику, який вони представляють. Однак кожному ув'язненому слід надати можливість займатися будь-яким видом діяльності в умовах, що дають змогу забезпечити безпеку. Ризики можуть бути зведені до мінімуму за допомогою таких заходів, як обшук ув'язнених, у тому числі за допомогою металодетекторів; система обліку інструментів та матеріалів; нагляд силами персоналу та за допомогою камер систем охоронного спостереження; а також організація занять у невеликих групах у місцях, що охороняються з урахуванням характеру та рівня ризику. Головним має стати забезпечення належного балансу між бажаним рівнем участі у заняттях та безпекою.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ

- Безпека також залежить від пильності тих співробітників, які взаємодіють із ув'язненими та знають їх; від співробітників, які налагоджують позитивні стосунки між співробітниками та ув'язненими; від співробітників, які обізнані про те, що відбувається у в'язниці; та від співробітників, які стежать за тим, щоб ув'язнені були зайняті осмисленою та цілеспрямованою діяльністю.
- Персоналу пенітенціарної установи слід розвивати та підтримувати конструктивні та продуктивні відносини з ув'язненими.

- Основним принципом політики має стати підвищення ролі персоналу пенітенціарних установ у встановленні та підтримці конструктивних відносин із ув'язненими, у прийнятті рішень та вмінні ефективно діяти у мінливих та складних ситуаціях.
- Вкрай важливо, щоб співробітники, які працюють з ув'язненими, мали гарні навички міжособистісного спілкування.
- Динамічна безпека найкраще забезпечується там, де працюють професійні та добре підготовлені співробітники.
- Модульне управління та безпосередній нагляд, що застосовуються спільно, підвищують ефективність діяльності установи, створюють більш безпечне та надійне середовище та надають можливості для розвитку лідерських якостей.
- Однією з ключових особливостей динамічної безпеки є те, що вона є джерелом відомостей для системи збору оперативної інформації в пенітенціарних установах. Спілкуючись з ув'язненими, співробітники пенітенціарної установи спостерігають за тим, що відбувається, слухають розмови та отримують інформацію від ув'язнених.
- Ризик маніпулювання співробітниками з боку ув'язнених підвищується в тих випадках, коли співробітники та ув'язнені часто контактують один з одним, і тому необхідно вживати належних заходів для запобігання такому маніпулюванню та підкупу працівників.
- Спрямування енергії ув'язнених на творчу діяльність є одним із найважливіших принципів динамічної безпеки. Тому всім ув'язненим необхідно пропонувати конструктивні види діяльності та програми.

Розділ 3

Збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах: визначення, управління та організація

Значення процесу збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах

Збирання оперативної інформації є одним із найважливіших компонентів діяльності будь-якої організації. У правоохоронних органах, збройних силах та комерційних компаніях керівники вищої ланки використовують зібрану оперативну інформацію та результати її аналізу у процесі прийняття рішень. Збирання оперативної інформації допомагає знизити рівень невизначеності і сконцентрувати ресурси там, де це необхідно.¹⁶

Ув'язнення не завжди стає перешкодою для продовження злочинної діяльності. Деякі ув'язнені продовжують свою злочинну діяльність у місцях ув'язнення. Така діяльність може набувати різних форм: ведення підпільного бізнесу, спроби радикалізації інших ув'язнених або організація діяльності злочинних угруповань у пенітенціарній установі. Вони можуть також намагатися продовжувати злочинну діяльність, яку вели раніше за межами пенітенціарної установи, у тому числі здійснювати керівництво терористичними операціями та керувати наркосиндикатами та бандами, які скоюють тяжкі злочини.

Зважаючи на міжнародні тенденції, злочинні мережі продовжують діяти і в пенітенціарних установах. Перебуваючи у в'язниці, злочинці налагоджують контакти, а у деяких випадках поширюють свою злочинну діяльність за межі пенітенціарної установи. Деякі ув'язнені також планують втечі та ініціюють дії, спрямовані на підрив дисципліни у пенітенціарній установі. Інші прагнуть корумпувати співробітників

¹⁶ Див., наприклад, розгляд питання про важливість оперативних даних для діяльності поліції в: Інструментарій УНЗ ООН щодо інформаційно-розвідувальних систем поліції.

або маніпулювати ними, намагаються організувати нелегальну доставку до пенітенціарної установи будь-яких предметів.

З метою виявлення пенітенціарними відомствами таких видів діяльності необхідно у всіх пенітенціарних установах створювати структуровану систему збирання оперативної інформації, яка б здійснювала збирання та оцінку інформації щодо безпеки та супутніх питань безпечно та відповідно до національного законодавства і забезпечувала вирішення завдань у сфері безпеки та збирання оперативної інформації. На всіх працівників пенітенціарної установи слід покласти обов'язок вести активне збирання інформації з питань безпеки та передавати цю інформацію до відділу безпеки. Це один із ключових аспектів динамічної безпеки, який потребує від співробітників активної взаємодії з ув'язненими та підтримки з ними професійних відносин для отримання якісної інформації.

Системи збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах існують уже багато років. І хоча у багатьох країнах вони набули офіційного статусу лише нещодавно, у багатьох із них застосовуються одні й ті самі основні (і очевидні на рівні інтуїції) підходи до збирання такої інформації. Наприклад, співробітники пенітенціарних установ завжди намагалися зв'язати воедино уривчасті відомості про те, що відбувається в їхній установі, або фіксувати в пам'яті звички конкретних ув'язнених та вибудовувати особливі стосунки з деякими ув'язненими, які повідомляють відомості з першоджерела. Це завжди вважалося просто ефективною роботою у пенітенціарній установі.

Переваги ефективного збору оперативної інформації у пенітенціарних установах

- Сприяння запобіганню втечам, бунтам та заворушенням ;
- Виявлення та попередження злочинної діяльності та порушення тюремних правил;
- Виявлення та попередження злочинної діяльності за межами пенітенціарної установи;
- Виявлення корупції серед персоналу та спроб з боку співробітників таємно пронести якісь предмети;
- Виявлення організованих злочинних та/або терористичних груп та визначення характеру їхньої діяльності в рамках пенітенціарної системи, а також осіб у складі цих груп, які керують злочинною діяльністю або сприяють їй;
- Оцінка впливу різних організованих злочинних груп та їхніх взаємовідносин у рамках пенітенціарної системи, а також ступеня їхнього впливу за її межами;
- Виявлення слабких місць у пенітенціарній системі;
- Виявлення ознак радикалізації та екстремістських настроїв у пенітенціарній системі;
- Захист уразливих груп ув'язнених шляхом їх виявлення та встановлення особи їх переслідувачів;
- Сприяння у прийнятті поінформованих рішень у галузі запобігання інцидентам та управлінню ними.

Протягом останніх 50 років практика використання даних, одержаних у процесі збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах, постійно вдосконалюється. Більш ефективними (модернізованими чи сучасними) стали інформаційні

системи пенітенціарних установ, що раніше ґрунтувалися на зіставленні облікових карток, яким займався один із співробітників відділу безпеки такої установи. У відділах безпеки пенітенціарних установ деяких країн запроваджено інформаційні технології: використовується спеціальне сучасне програмне забезпечення, з яким працюють кваліфіковані аналітики — штатні співробітники пенітенціарної установи. Також стали більш досконалішими способи застосування цієї інформації. Розроблено методи та методики збирання оперативної інформації, що дозволяють виявляти загрози для безпеки та порядку, аналізувати те, що відбувається, або складати досьє на ув'язнених із категорії високого ризику. У багатьох країнах системи збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах відтворюють системи, на які спираються у своїй роботі правоохоронні органи.

Визначення

Існує кілька визначень поняття «оперативна інформація», проте оптимальним чином його можна визначити так:

Прогнозовані, точні, релевантні та своєчасні гіпотези, що формуються на основі цілеспрямованого збирання, оцінки, узагальнення та аналізу всієї наявної інформації з цієї теми.

Інформація + Аналіз = Оперативна інформація.

Відповідно, можна дати таке визначення оперативно-розшукової інформації:

Продукт або послуга, отримані в результаті аналізу минулих і теперішніх дій з метою прогнозування майбутніх дій та пропозиції альтернативних варіантів дій, які можуть бути здійснені, для того щоб перекрити або звести до мінімуму вплив загрози злочинної групи або діяльності.

Таке визначення пояснює процес збирання оперативно-розшукової інформації з позицій аналізу колишньої та нинішньої інформації з метою прогнозування майбутньої поведінки. Така робота корисна для слідчих, оскільки може сприяти проведенню розслідування, даючи «наведення» і допомагаючи виявляти прогалини в інформації.

Все, заради чого ведеться збирання оперативних даних, — це прагнення мінімізувати елемент випадковості. Ніколи не слід плутати це з якоюсь магічною здатністю передбачати майбутнє.

Процес збирання оперативної інформації в умовах пенітенціарної установи можна визначити так:

Завдання зі збирання оперативної інформації в пенітенціарній установі полягає в тому, щоб за допомогою об'єктивного, стратегічно вибудованого та визначеного вимогами оперативної обстановки планового збирання інформації

виявити тих ув'язнених, відвідувачів, співробітників та організації, які планують взяти участь у діяльності або займаються діяльністю, яка може становити загрозу для належного порядку, безпеки та охорони пенітенціарної установи до того, як станеться подія.

Система збирання оперативної інформації в пенітенціарних установах дозволяє вивчати певних осіб (таких, як ув'язнені, відвідувачі пенітенціарної установи, персонал, найнятий адміністрацією такої установи) та групи осіб (наприклад, тюремні банди) з метою виявлення як злочинної діяльності, так і загроз для належного порядку, безпеки та охорони.

Метою є виявлення загроз, перш ніж вони реалізуються на ділі, за допомогою аналізу інформації та зниження ступеня невизначеності, даючи керівникам можливість приймати належні рішення. Наприклад, у разі виявлення можливості втечі ув'язненого він може бути переведений до пенітенціарної установи з більш суворою охороною, може бути змінена категорія, до якої він належить, або вжито додаткових заходів щодо управління ризиком. Іншим прикладом є передача відвідувачем наркотичних речовин ув'язненому, у цьому випадку ув'язнений повинен бути переведений на режим утримання, що не передбачає побачень (обмеження контактів), або його відвідувач повинен пройти ретельний обшук перед побаченням. Якщо налагоджено ефективний обмін інформацією з поліцією, то співробітники поліції отримують можливість обшукати відвідувача перед побаченням та заарештувати його при виявленні у нього наркотиків.

Зібрану оперативну інформацію в пенітенціарних установах можна використовувати в ході події і після неї, тобто тоді, коли співробітники оперативних служб і слідчі тісно взаємодіють один з одним. Наприклад, у процесі збирання оперативно-тактичної інформації може виявитися необхідним негайно відреагувати на такі події, як бунт чи випадок насильства в установі. Залежно від типу події збирання оперативної інформації може відбуватися в різних формах. Наприклад, у разі захоплення заручників може збиратися така оперативна інформація:

- (а) інформація про інцидент – вся інформація про інцидент, що дозволяє встановити необхідність втручання. При цьому збирається інформація про місце події, наприклад, у разі інциденту із захопленням заручників, характер інциденту, а також вся відповідна інформація з цього питання;
- (б) тактична інформація — вся інформація у зв'язку з інцидентом, яка необхідна тактичним групам (наприклад, групі реагування у зв'язку із захопленням заручників) та переговорникам для планування їхніх варіантів дій і стратегій;
- (с) персональна (або біографічна) інформація – вся інформація, що стосується відповідної особи (осіб), наприклад: особи, яка захопила заручників, самих заручників або поранених. Ця інформація використовується для складання профілю особистості, щоб керівники груп реагування могли приймати обґрунтовані рішення щодо стратегій та варіантів дій.

Чітке усвідомлення відмінностей між пов'язаними зі збором інформації термінами є важливим для розуміння того, як вони співвідносяться один з одним (див. терміни та визначення у таблиці нижче).

Якісна оперативна інформація може також використовуватися для прийняття рішень з урахуванням чинника ризику. Наприклад, зібрані дані про поведінку можуть бути корисними при прийнятті рішень, пов'язаних з розподілом за категоріями, умовно-достроковим звільненням, тимчасовим та остаточним звільненням.

Загальні терміни та визначення, пов'язані зі збором оперативної інформації

Інформація	Необроблені дані та відомості.
Оперативна інформація	Корисний продукт, що отримується в результаті збирання, аналізу та обробки відповідної інформації та дозволяє особам, відповідальним за прийняття рішень, приймати більш обґрунтовані рішення, починаючи з визначення цілей і закінчуючи формулюванням стратегії. В умовах пенітенціарної установи це насамперед стосується рішень, пов'язаних з потенційними загрозами для безпеки, охорони та забезпечення належного порядку в установі.
Оперативна інформація у пенітенціарній системі	Будь-яка інформація, що має додаткову цінність та може бути використана персоналом установ виконання покарань або правоохоронних органів
Тактична оперативна інформація	Допомагає персоналу вживати заходів безпосереднього реагування на конкретну локальну ситуацію. Оброблювана інформація дозволяє використовувати наявні ресурси з метою усунення виявлених локальних ризиків.
Аналітична оперативна інформація	Допомагає керівникам структурних підрозділів планувати діяльність та максимально ефективно використовувати ресурси у даній оперативній обстановці.
Стратегічна оперативна інформація	Допомагає розробляти політику, розкриваючи зміст нових загроз і можливостей, що змінюються. Це допомагає розробникам політики формулювати стратегії загального характеру, спрямовані на досягнення довгострокових організаційних цілей.
Пасивне збирання оперативної інформації	Інформація збирається в поточному порядку, спеціальні структури для її збирання не створюються.
Випереджувальне збирання оперативної інформації	Інформація збирається цілеспрямовано, перед співробітниками стоїть завдання зібрати конкретну інформацію про того чи іншого ув'язненого або ту чи іншу ситуацію.
Аналіз	(інформації чи оперативної інформації) Розкладання чи поділ чогось на складові; ідентифікація цих елементів; простежування об'єктів до їхнього джерела з метою виявлення загальних принципів, що становлять їх основу; побудовування таблиці або викладення результатів цієї процедури. Аналіз оперативної інформації в його найпростішій формі — це збирання та використання даних, їх оцінка для отримання на цій основі оперативної інформації, а потім аналіз такої інформації та отримання продуктів, що допомагають приймати поінформовані рішення. Ефективно проведений аналіз — це аналіз конкретних фактів. Він може дати працівникам пенітенціарної установи уявлення про те, наскільки якісними (або неякісними) є дані чи оперативна інформація; про те, чого вони не знали раніше; про те, що їм потрібно знати для розуміння ситуації; про те, де шукати докладніші відомості; про те, як донести своє розуміння ситуації до колег у пенітенціарній установі та інших правоохоронних органах.
Оцінка	Засоби, за допомогою яких дані перетворюються на оперативну інформацію, у тому числі в ході структурованого процесу розгляду інформації з урахуванням її контексту та щодо її джерела та достовірності.
Оперативно-інформаційні матеріали	До них належать оперативні повідомлення, зведення оперативних даних, підготовлені у відповідь на запити про надання інформації, брифінги (усні та письмові), оцінки ризиків, профілі (ув'язнених, відвідувачів в'язниць, груп, місць), попереджувальні повідомлення за підсумками аналізу оперативних даних чи діаграми взаємозв'язків.

Політика в галузі збирання оперативної інформації та її організація

Мета збирання оперативної інформації про ув'язнених під час їх тримання під вартою не полягає в тому, щоб держава «шпигувала» за ними або порушувала їхні основні права людини, а в тому, щоб запобігти подальшому вчиненню кримінальних злочинів у період перебування в пенітенціарній установі. Приділяючи увагу питанню збирання оперативної інформації в пенітенціарних установах, адміністрація цих установ прагне зробити умови тримання під вартою якомога безпечними для персоналу, самих ув'язнених і, зрештою, для суспільства загалом.

Ступінь участі адміністрації пенітенціарних установ у різних країнах світу у питаннях збирання зборі оперативної інформації значно різниться. У багатьох пенітенціарних установах існує відділ безпеки, але його співробітники не завжди займаються випереджувальним та систематичним збором оперативної інформації. Однак, щоб контролювати велику кількість цілеспрямованих і винахідливих ув'язнених і звести до мінімуму ризик, який вони можуть становити для суспільства і один для одного, керівники пенітенціарних установ потребують якісної оперативної інформації.

На національному рівні повинна існувати чітка політика в галузі управління, збирання та використання отриманої в пенітенціарних установах оперативної та іншої інформації, а також належних заходів безпеки. Вони мають бути підкріплені відповідними посібниками та інструкціями. Для розвитку та здійснення ефективного збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах необхідно визнати, що воно є невід'ємною частиною забезпечення безпеки у пенітенціарній установі.

На національне пенітенціарне адміністративне відомство слід покласти відповідальність за розробку комплексної системи управління отриманою в пенітенціарних установах оперативною та іншою інформацією та обміну нею між пенітенціарними установами, а також між пенітенціарними установами та іншими правоохоронними органами. Може бути передбачено створення національного чи центрального органу, відповідального за координацію процесу збирання оперативної та іншої інформації в пенітенціарних установах. Цьому відомству слід доручити вдосконалення технічної інфраструктури для обробки та інтеграції даних (включаючи підвищення безпеки даних). Крім того, це дозволить розширити технічні можливості персоналу, який працює з отриманою в пенітенціарних установах оперативною та іншою інформацією (включаючи сприяння створенню та розвитку основних баз даних про пенітенціарні установи та доступу до них).

Хоча майже всі пенітенціарні установи будуть мати джерела інформації та файли зведеної інформації того чи іншого роду, необхідна єдина структурована політика щодо можливостей їх комбінування. Будь-яка комплексна система збирання та обробки отриманої в пенітенціарних установах оперативної та іншої інформації має важливе значення для ефективного функціонування систем збирання та обробки оперативної інформації всередині цих установ.

Єдині стандарти збирання збору оперативної інформації у пенітенціарних установах мають охоплювати:

- збирання, оцінку та аналіз оперативної та іншої інформації;
- фіксацію та реєстрацію оперативної та іншої інформації;
- повернення до раніше зафіксованої та зареєстрованої інформації з метою її аналізу та використання;
- стандарти забезпечення безпеки оперативної інформації;
- доповіді та брифінги.

Функцію збирання оперативної інформації слід інтегрувати до структури адміністративних органів пенітенціарної системи. Прикладом належної практики є створення в центральному апараті пенітенціарного відомства підрозділу, який займався б координацією процесу збирання оперативної інформації у всіх пенітенціарних установах та створенням спеціальних підрозділів зі збирання оперативної інформації (ПЗОІ) у кожній з підвідомчих пенітенціарних установ. ПЗОІ може складатися з одного співробітника пенітенціарного відомства, що займається збиранням оперативної інформації, або групи співробітників, які відповідають за управління збиранням інформації на місцях. ПЗОІ має входити до складу групи із забезпечення безпеки пенітенціарної установи та бути підзвітним керівнику служби безпеки цієї установи. ПЗОІ повинен відповідати за оцінку, зіставлення, оцінку та поширення оперативної інформації. Прикладом належної практики є створення Ради з управління збиранням оперативної інформації в пенітенціарних установах з метою здійснення нагляду за роботою ПЗОІ шляхом встановлення пріоритетів та забезпечення законності та пропорційності їхньої діяльності.

Підрозділи зі збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах:

- здійснюють консультування щодо тактичних, оперативних та стратегічних питань збирання оперативної інформації шляхом підготовки різних матеріалів, що містять оперативну інформацію (наприклад, щодо груп, які загрожують безпеці, окремих особливо небезпечних правопорушників, контрабанди, серйозних інцидентів у пенітенціарних установах тощо);
- надають допомогу іншим пенітенціарним установам, що сприяє створенню обстановки без інцидентів;
- надають актуальну та своєчасну інформацію для створення вільного від корупції робочого середовища;
- надають інформацію, необхідну для проведення конкретних цільових операцій із ключових напрямків забезпечення безпеки;
- створюють центральне сховище зібраної у пенітенціарному закладі оперативної інформації для використання адміністрацією пенітенціарної установи та іншими правоохоронними органами;
- проводять навчання для всіх працівників з питань, пов'язаних зі збиранням оперативної інформації;
- готують оперативно-інформаційні матеріали для адміністрації пенітенціарних установ та інших правоохоронних органів і надають їм допомогу у проведенні розслідувань.

З огляду на конфіденційний характер оперативної та іншої інформації, що збирається в пенітенціарних установах (особливо стосовно корупції серед персоналу), особи, відібрані для роботи в цій сфері, повинні мати більш високий рівень сумлінності, ніж під час виконання деяких інших функцій у пенітенціарній установі. Співробітники підрозділів зі збирання оперативної інформації іноді проходять більш ретельну перевірку, під час якої вивчаються їхні біографічні дані, досвід роботи та оцінюється ризик, який вони можуть представляти.

Підвищення професійного рівня фахівців, які займаються збиранням оперативної інформації в пенітенціарних установах (особливо це стосується навичок аналітиків та спеціалістів з обробки оперативної інформації), є одним з основних завдань навчальних закладів щодо підготовки персоналу пенітенціарних установ. Необхідно не лише готувати співробітників ПЗОІ, а й проводити навчання та інструктаж усіх співробітників пенітенціарної установи щодо їхніх обов'язків зі сприяння процесу збирання оперативної інформації.

Створення ефективної структури зі збирання оперативної інформації в пенітенціарних установах — це, безперечно, масштабне завдання, але в довгостроковій перспективі добре організоване збирання такої інформації дозволить сконцентрувати обмежені ресурси там, де вони є найбільш важливими.

Основні вимоги до процесу збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах

- *Люди:* співробітників необхідно наймати, відбирати та призначати на посаду з урахуванням тієї галузі, в якій вони можуть бути найефективнішими.
- *Організація:* діяльність підрозділу зі збирання оперативної інформації в пенітенціарних установах (ПЗОІ) має бути добре налагодженою та гнучкою – це дозволить врахувати зміни у пріоритетах та проектах.
- *Ресурси:* ПЗОІ має бути відповідним чином забезпечений у плані технічних рішень, об'єктів інфраструктури та засобів.
- *Навчання:* у ПЗОІ повинна існувати спеціальна програма підготовки для навчання відібраного персоналу як у рамках ПЗОІ, так і в пенітенціарних установах.
- *Обладнання:* Мається на увазі придбання обладнання, що є необхідним для здійснення діяльності ПЗОІ, такого як пристрої стеження, цифрові фотоапарати, апаратура зв'язку, пристрої, що зчитують мобільні телефони.
- *Основні принципи:* це керівні принципи діяльності ПЗОІ, які включають стандартні оперативні процедури та певну систему управління як усередині ПЗОІ, так і за його межами.

Забезпечення ефективних гарантій

Процес збирання оперативної та іншої інформації в пенітенціарних установах може бути значною мірою обмежений законодавством, що регламентує види інформації, якою можуть володіти співробітники пенітенціарних установ, цілі, для яких вона може зберігатися, та порядок поводження з нею.

Можуть існувати закони, які повністю забороняють будь-яким третім особам отримувати доступ до змісту державних баз даних, у тому числі баз даних пенітенціарної системи, але водночас можуть існувати закони про свободу інформації, які, навпаки, забезпечують значний доступ до цих баз даних. Однак завжди буде існувати певна частка інформації, заборонена до поширення за межами кола осіб, яких вона стосується, чи то через зумовлені культурою пріоритети щодо контролю за інформацією, чи то з оперативних причин (наприклад, щоб не дати комусь зрозуміти, що він/вона перебуває під підозрою).

Делікатний характер деяких отриманих у пенітенціарних установах відомостей та оперативної інформації, а також методи втручання, які іноді можуть використовуватися для їх збирання збирання, надають особливого значення будь-яким наглядовим механізмам та заходам безпеки, що вживаються в цій галузі. Зазвичай інформація про них міститься в законодавстві, передбачена процесуальними нормами та положеннями.

Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила

Правило 24

(2) Контакти та відвідування можуть бути обмежені або поставлені під контроль, якщо це необхідно для продовження кримінального розслідування, підтримки порядку та безпеки, запобігання кримінальним злочинам та захисту жертв злочинів, проте такі обмеження, включаючи спеціальні обмеження, визначені судовим органом, повинні допускати прийнятний мінімальний рівень контактів.

(3) У національному законодавстві потрібно визначити національні та міжнародні органи та посадові особи, контакти ув'язнених з якими не обмежуються.

Див. також Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандели), правила 61 (1) та 84 (1) (с), що стосуються права ув'язнених на спілкування без свідків та в умовах повної конфіденційності з певними особами, такими як адвокати та інспектори

Контроль повинен бути пропорційний загрозі, якою є конкретна форма спілкування, і не може використовуватися як непрямий спосіб обмеження спілкування.

Європейський суд з прав людини ухвалив, що масова та регулярна перевірка кореспонденції ув'язнених порушує статтю 8.14 Європейської конвенції з прав людини.

Справа «Янкаускас проти Литви» (2005), Європейський суд з прав людини, 59304/00.

У кожній країні якісь відомості відносять до категорії «що не підлягають оприлюдненню», і вони вважаються конфіденційною або секретною інформацією. Як правило, для їх позначення використовується «захисне маркування» у вигляді таких позначок, як «конфіденційно» або «секретно». Якщо інформація віднесена до однієї з цих категорій, на поводження з нею вводяться особливі обмеження, доступ до неї надається лише особам, які мають відповідний рівень допуску.

Ці особливі обмеження на звернення можуть визначати не тільки коло осіб, які мають право знайомитися із засекреченою інформацією, а й умови ознайомлення з нею, носій, на якому вона може зберігатися, порядок її передачі та знищення.

Міжвідомчий підхід

Важливо пам'ятати, що процес збирання оперативної інформації в пенітенціарних установах повинен бути частиною ширшої системи збирання та аналізу оперативної інформації в галузі охорони правопорядку. Показниками рівня співробітництва є обсяг та якість інформації, що стала предметом обміну, а також швидкість реагування на запити. Збирання оперативної інформації у пенітенціарних установах може мати критично важливе значення для заходів щодо охорони правопорядку за межами таких установ. Так само інформація, що надходить від сторонніх правоохоронних органів, може бути дуже важливою для розуміння того, що відбувається всередині виправних установ. В останні роки відбулася низка важливих подій, пов'язаних із використанням іншими правоохоронними органами оперативної інформації, отриманої в пенітенціарних установах.

Пенітенціарні установи та їхні підрозділи зі збирання оперативної інформації існують не у відриві від зовнішнього світу. Як правило, правопорушники потрапляють до в'язниці лише після проведеного поліцією розслідування та судового розгляду. У той момент, коли правопорушник потрапляє до в'язниці, поліція, судові органи, соціальні служби та інші установи вже мають величезний обсяг інформації про нього. Надзвичайно важливо, щоб на цьому етапі підрозділ зі збирання оперативної інформації у в'язниці зібрав усі наявні відомості про правопорушника та підготував до нього на в'язня. Для ефективного досягнення цієї мети дуже важливими є хороші робочі відносини між підрозділом зі збирання оперативної інформації в пенітенціарній установі та їхніми колегами з поліції. У більшості поліцейських служб існує відділ зі збирання оперативної інформації, який займається збором та обробкою оперативної інформації щодо ув'язнених.

Взаємовідносини між підрозділами зі збирання оперативної інформації, створеними в пенітенціарних установах та структурі поліції, нерідко ігноруються або залишаються без належної уваги, однак вони є надзвичайно важливими, якщо держава має намір забезпечити розумне поведіння з ув'язненими та їх реабілітацію в період ув'язнення та після повернення у суспільство. Найкращим способом встановлення та підтримки цих ключових взаємин є створення єдиних контактних центрів у кожній організації та включення співробітників поліції до складу підрозділів, що діють у пенітенціарних установах, або співробітників пенітенціарних установ – до складу підрозділів, які діють у структурі поліції. У деяких поліцейських службах з більш досконалою структурою існують спеціальні спільні підрозділи зі збирання оперативної інформації для дублювання, зміцнення та підтримки роботи підрозділів зі збирання оперативної інформації в пенітенціарних установах. Додаткову інформацію про спільні підрозділи зі збирання оперативної інформації див. у розділі нижче.

Метою будь-якого пенітенціарного відомства повинна бути реабілітація ув'язнених. Соціальні служби та служби пробачії є невід'ємною частиною цього процесу і повинні мати тісні робочі відносини з підрозділами зі збирання оперативної інформації, особливо коли йдеться про звільнення ув'язнених та повернення їх у суспільство.

Використання оперативної інформації, одержаної в пенітенціарних установах, іншими правоохоронними органами

- Отримання своєчасної та застосовної на практиці оперативної інформації в пенітенціарних установах може суттєво впливати на попередження, скорочення масштабів та розслідування серйозних та організованих злочинів, особливо коли вони мають транснаціональний характер. («Своєчасна» означає «надана в належний час», а «застосовна на практиці» означає, що ступінь її детальності та достовірності сприяє вжиттю заходів).
- Процес збирання оперативної інформації в пенітенціарних установах може відігравати важливу роль, допомагаючи, керуючись пріоритетами, у напрямку та розподілі ресурсів на цілі попередження, скорочення масштабів та розкриття всіх видів злочинів.
- Оперативна інформація, отримана в пенітенціарних установах, може суттєво впливати на ефективність моделі охорони правопорядку, яку нерідко називають «охороною правопорядку на основі оперативних даних», коли оперативна інформація має важливе значення для забезпечення стратегічного керівництва та відіграє ключову роль у залученні працівників для здійснення всіх видів тактичної поліцейської діяльності, включаючи охорону громадського порядку на місцевому рівні та планове патрулювання.

Оптимальним методом є виклад у відповідному документі (наприклад, у меморандумі про взаєморозуміння, протоколі чи угоді) узгоджених домовленостей про обмін оперативною та іншою інформацією. Існує ризик того, що наявна оперативна та інша інформація у будь-якому випадку виявиться фрагментованою та дубльованою. Допомогти у вирішенні цієї проблеми можуть якісні механізми обміну інформацією.

Іноді можливості для використання технічних засобів контролю, таких як пристрої для перехоплення телефонних розмов та прослуховувальні пристрої, зосереджуються в руках служб національної безпеки. У таких випадках принципового значення набуває ефективна співпраця між установами з метою спільного використання ресурсів.

Співробітники поліції, які займаються збиранням оперативної інформації в пенітенціарних установах

У деяких юрисдикціях поліцейські служби (національні, федеральні чи місцеві) направляють певну кількість своїх співробітників на роботу в пенітенціарні установи. Ці співробітники поліції відповідають за управління процесом збирання оперативної інформації в таких установах. Вони виконують функції єдиного контактного механізму в рамках усіх поліцейських заходів, пов'язаних з пенітенціарною установою, до якої вони відряджені, та здійснюють нагляд за запитами щодо оперативної інформації та доказів, які надходять від правоохоронних органів. Ці співробітники

поліції також підтримують зв'язок із підрозділом служби безпеки пенітенціарної установи для отримання консультацій, оформлення дозволів та спрощення доступу до інформації щодо в'язнів.

Відряджені до пенітенціарних установ співробітники поліції можуть надавати:

- інформацію щодо планування відбування покарання, переміщення та звільнення ув'язнених;
- оновлену інформацію про наявні мережі організованої злочинності і мережі організованої злочинності, що виникають, та окремих осіб, у тому числі про змови, напруження, поточну діяльність та подальші наміри;
- добірки оперативної інформації для сприяння підготовці досьє ув'язнених;
- матеріально-технічну допомогу та допомогу у плануванні під час проведення опитувань у в'язницях;
- рекомендації щодо використання матеріалів, підготовлених на основі оперативної інформації, зібраної в пенітенціарних установах;
- відкриті та негласні рекомендації тактичного характеру та допомогу при переміщенні ув'язнених до суду чи інших в'язниць;
- доступ до інформації про групи ув'язнених, які становлять особливий інтерес, таких як засуджені за насильницькі злочини екстремістського характеру, свідки, що знаходяться під захистом, ув'язнені, схильні до втечі, та ув'язнені, щодо яких необхідне застосування міжвідомчих механізмів забезпечення громадської безпеки.

Негласне спостереження

Негласне спостереження є високою мірою інтрузивним (втручальним) методом збирання інформації. Використання негласного спостереження потребує ретельного балансу між правом ув'язненого на недоторканність приватного життя та необхідністю розслідувати тяжкі злочини.

Негласне спостереження

У країнах, де органи влади силовими засобами контролюють населення, ці методи можуть використовуватися без будь-яких обмежень. В інших правових системах передбачено низку суворих гарантій проти зловживань, включаючи вимогу, що розслідуваний злочин повинен бути досить серйозним, що використання методу повинно бути вкрай необхідним для справи і що основні докази у справі не можна отримати за допомогою менш інтрузивних засобів. Значного поширення набули системи судового чи незалежного нагляду, передбаченого міжнародним правом щодо прав людини.

УНЗ ООН — Поліцейська діяльність: розслідування злочинів, *Інструментарій оцінки кримінального правосуддя*, 2006, с. 13.

Положення про негласне спостереження повинні повністю враховувати права ув'язненого. Міжнародні органи та суди з прав людини ухвалили низку рішень про ступінь допустимості негласного спостереження та його параметри. Слід передбачити низку суворих гарантій проти зловживань. Судове або незалежне схвалення та нагляд є поширеною практикою і вимагаються міжнародним правом у сфері прав людини.

Приклад із практики - Сполучене Королівство

У 2000 році набрав чинності Закон про регулювання повноважень слідчих органів, який наділяє пенітенціарні установи повноваженнями застосовувати негласне спостереження. Законодавство та відповідні зводи процесуальних норм забезпечують правову основу для використання негласного спостереження та застосування його у пенітенціарних установах.

- Усі пенітенціарні установи можуть вимагати використання негласного спостереження в тих випадках, коли це необхідно і обґрунтовано, з метою запобігання або виявлення злочину/тяжкого злочину, запобігання заворушенням або з міркувань громадської безпеки.
- У всіх пенітенціарних установах ключові посади повинні займати спеціально підготовлені співробітники, щоб забезпечити застосування негласного спостереження відповідно до закону.
- Використання негласного спостереження повинно бути невід'ємною частиною системи збору оперативної інформації у пенітенціарних установах.
- Негласне спостереження повинно сприяти підтримці контролю у пенітенціарних установах та давати їх адміністрації можливість приймати обґрунтовані рішення.
- Необхідно дотримуватись Закону у межах усієї пенітенціарної системи країни, і цей факт підлягає щорічному підтвердженню Офісом комісарів з нагляду за спостереженнями.

Негласне спостереження за камерою ув'язненого (інтрузивне спостереження) повинно бути санкціоноване відповідним судовим чи адміністративним органом. Якщо спостереження встановлюється як відповідь на інцидент із захопленням заручників у камері, воно повинно бути санкціоноване посадовою особою адміністрації пенітенціарної установи. Негласне спостереження за громадським місцем (спрямоване спостереження) повинно бути санкціоноване на рівні адміністрації пенітенціарної установи. Будь-яке використання негласного спостереження в пенітенціарних установах, яке планується поліцією або іншим слідчим органом, повинно бути розглянуте адміністрацією пенітенціарної установи до початку його здійснення. Усі негласні заходи слід фіксувати письмово.

Методи негласного спостереження, що застосовуються у пенітенціарних установах

- запис телефонних дзвінків;
- перехоплення поштових повідомлень;
- використання прослуховувальних засобів;
- використання пристроїв стеження;
- використання спеціальних груп спостереження;
- використання фотоспостереження;
- використання відеоспостереження;
- негласний перегляд листів, пакетів та посилок;
- використання приладів стеження та визначників місцезнаходження.

Аудіовізуальне спостереження не слід використовувати для порушення конфіденційності та професійної таємниці під час зустрічей ув'язненого з адвокатами або його

права на недоторканність приватного життя під час медичного огляду. Відеоспостереження, і особливо відеозапис, повинні підкріплюватися гарантіями, у тому числі щодо зберігання знятих матеріалів та доступу до них.

Використання аудіовізуальних засобів спостереження може також поширюватися на співробітників, які здійснюють спостереження, з метою запобігання та виявлення випадків корупції та маніпуляцій. У будь-якому разі повинні бути передбачені відповідні гарантії та заходи контролю.

Використання ув'язнених як інформаторів

Практика використання інформаторів з метою збирання інформації та оперативних даних відома здавна. Хоча інформатори можуть надавати інформацію, яка в іншому випадку може виявитися недоступною для керівництва пенітенціарної установи, використання інформаторів у такій установі є особливо небезпечним для самого інформатора та створює певні можливості для зловживань. Інформатори можуть керуватися різними мотивами. Вони можуть бути як ув'язненими, які чекають винагороди (фінансової або у вигляді дострокового звільнення), так і затятими злочинцями, які прагнуть усунути конкурентів. Інформація може надаватися в обмін на будь-яку особисту вигоду (особлива робота в пенітенціарній установі, додаткові привілеї, тимчасове звільнення, дострокове звільнення) або за гроші. Не всі ув'язнені можуть стати добрими інформаторами, а їхні мотиви можуть бути сумнівними.

Через секретний характер роботи з інформаторами, а також привілеї або гроші, які вони можуть отримати, відкриваються широкі можливості для зловживань. Загалом достовірність та джерело будь-якої інформації, що надається інформатором, необхідно ретельно оцінювати і в міру можливості підтверджувати відомостями з додаткових джерел для визначення рейтингу її точності та достовірності. Щоразу, коли інформатор у складі ув'язнених надає інформацію, співробітнику слід з'ясувати його мотиви і зафіксувати цю інформацію. Ефективній роботі з оперативною інформацією сприяє комплекс керівних принципів оцінки надійності роботи інформаторів ув'язнених. Водночас необхідно визнати, що адміністрація пенітенціарної установи зобов'язана піклуватися про своїх інформаторів і захищати їх від можливої помсти.

Гарантії, необхідні при використанні ув'язнених як інформаторів

- особливі підходи до роботи з ув'язненими - інформаторами;
- правила взаємодії з інформаторами та їх опитування;
- реєстрація їх даних у секретній особовій справі, що зберігається у безпечному місці (наприклад, присвоєння кодових номерів замість імен, зберігання у сейфі в кабінеті директора);
- забезпечення того, щоб особисті дані інформаторів були відомі лише тим, хто з ними працює, наприклад, шляхом призначення старшого офіцера, уповноваженого стежити за поведінкою з інформаторами;
- проведення спеціального навчання за методами використання інформаторів;

- визначення кола працівників пенітенціарної установи, яким дозволено працювати з інформаторами;
- система та способи винагороди інформаторів.

Усі процеси отримання оперативної інформації від інформаторів повинні бути санкціоновані та здійснюватися відповідно до чинного національного законодавства. До кожного джерела повинен бути прикріплений співробітник, який працює з ним, який повідомляє про результати контролю. Контролер, своєю чергою, звітує перед адміністратором системи, в обов'язки якого входить реєстрація всіх джерел.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ

- Оперативна інформація є основою для вжиття заходів щодо запобігання та виявлення ризиків для безпеки виправних установ та суспільства в цілому.
- Стратегічна та оперативна інформація розробляється, оцінюється та поширюється належним чином.
- Оцінка оперативної інформації дозволяє визначити місцеві пріоритети та цілі в галузі безпеки та надає дані для управління ризиком.
- Співробітники поінформовані про стандарти безпеки, професійну діяльність та особисті якості, які, як очікується, вони повинні мати.
- Збирання оперативної інформації щодо питань безпеки сприяє запобіганню корупції.
- Реєстрація, зберігання, надання та обробка інформації, отриманої на місцевому рівні або з інших установ та відомств, здійснюються відповідно до закону і таким чином, щоб забезпечити справедливе ставлення до всіх.
- Обмін оперативною інформацією, отриманою внаслідок перехоплення повідомлень, здійснюється на законних підставах та належним чином.
- Досьє з питань безпеки створюються та оновлюються за необхідності пенітенціарною установою, яка отримує/зберігає інформацію.
- Оперативна та інша інформація з питань безпеки передається пенітенціарній установі – одержувачу безпечним чином, відповідно до закону та своєчасно.
- Перехоплення повідомлень, збереження та розповсюдження отриманих матеріалів здійснюються на законних підставах.
- Цілеспрямоване перехоплення листів ув'язнених та контроль за телефонними дзвінками ув'язнених з метою збирання оперативної інформації з питань безпеки санкціоновані та пропорційні загрози.
- Адресне та інтрузивне негласне спостереження у всіх випадках здійснюється санкціоновано, під належним контролем та з фіксацією отриманих відомостей.
- Використання таємних джерел інформації (інформаторів) здійснюється санкціоновано, під належним контролем та з фіксацією отриманих відомостей.
- Інформація, отримана від інформаторів та внаслідок спостереження, передається визначеним заінтересованим сторонам у захищеному режимі.

Розділ 4

Збирання оперативної інформації в пенітенціарних установах: цикл, процес та компоненти

Оперативною називається інформація, до якої «щось» додано. Це «щось» передбачає процес збирання оперативної інформації, який зменшує елемент випадковості. Його не слід плутати з якоюсь «магічною» здатністю передбачати майбутнє, і воно має виключно рекомендаційний характер. Цей процес має на увазі інтерпретацію інформації з метою надання їй сенсу. У найпростішому розумінні оперативну інформацію можна описати як опрацьовану інформацію. У контексті пенітенціарних установ та правоохоронних органів оперативну інформацію можна охарактеризувати як інформацію, яка була опрацьована — отримана, використана та захищена — для прийняття рішень та сприяння проведенню кримінальних або дисциплінарних розслідувань або для втручання персоналу з метою запобігання/усунення загроз чи підтримки.

Важливо пам'ятати, що тягар доведення під час роботи з інформацією, аналіз якої проводиться в рамках збирання оперативної інформації, відрізняється від тягара доказування, який потрібний у кримінальних судах багатьох юрисдикцій. Будь-яка особа, яка використовує оперативну інформацію, повинна мати на увазі, що якщо або поки вона не буде переконливо підкріплена додатковими фактами, висновки, зроблені в ході збирання оперативної інформації, є припущеннями з боку автора.

Процес збирання оперативної інформації включає ряд операцій, які в сукупності підтверджують правильність і надають більш широкий зміст необробленій інформації. Послідовно виконуються такі операції, як постановка завдань, збирання інформації, її оцінка, узагальнення, аналіз, поширення та повторна оцінка. Ця послідовність дій також називається циклом збирання оперативної інформації, в ході якого необроблена інформація перетворюється на застосовну оперативну інформацію, яка може бути використана для прийняття рішень.

Постановка задач (або визначення напрямів діяльності)

Перша фаза циклу збирання оперативної інформації включає постановку задач та визначення напрямів діяльності. Аналіз оперативної інформації визначається потребами споживача аналітичного продукту, у цьому випадку – адміністрації пенітенціарної установи. Таким чином, напрям аналітичної роботи визначається шляхом постановки задач керівництвом пенітенціарної установи, яка бере на себе ініціативу на вказаному етапі циклу. При цьому принцип партнерства потребує, щоб як споживач, так і виконавець несли спільну відповідальність і разом домагалися того, щоб вимоги до аналітичного продукту були чітко визначені та зрозумілі обома сторонами.

Таким чином, етап постановки задач (визначення напрямів діяльності) включає формулювання та визначення пріоритетності потреб в інформації з боку керівництва пенітенціарної установи; виявлення та організацію персоналу та ресурсів; розроблення плану дій щодо збирання інформації; та розподіл завдань між різними службами пенітенціарної установи та співробітниками, які відповідають за збирання оперативної інформації. Пенітенціарному відомству слід запровадити комплексний процес постановки задач та координації збирання оперативної інформації у всіх своїх установах. Необхідно також призначити старшого співробітника, який очолить роботу з питань безпеки та збирання оперативної інформації. Цьому співробітнику необхідно створити підкомітет, до складу якого увійдуть керівники підрозділів управління збором оперативних даних кожної з пенітенціарних установ, а також представники поліції та служби пробації. Саме цей підкомітет узгоджує стратегічні пріоритети у сфері безпеки та збирання оперативної інформації для відомства загалом та для окремих установ.

Пенітенціарне відомство також має чітко роз'яснити, що перед будь-якою особою, яка контактує з ув'язненими та пенітенціарною установою, стоїть завдання надавати інформацію та повідомляти про будь-які проблеми, що стосуються питань безпеки.

Інформація, необхідна відділам безпеки

Більшість пенітенціарних систем висувують схожі вимоги та уповноважують своїх співробітників збирати та повідомляти оперативну інформацію, що стосується:

- планування втечі;
- діяльності, пов'язаної з організованою злочинністю;

- незаконного обігу наркотиків;
- запланованих нападів на персонал чи інших ув'язнених;
- заборонених видів спілкування з використанням мобільних телефонів та Інтернету;
- радикалізації та діяльності, пов'язаної з насильницьким екстремізмом;
- цькування уразливих ув'язнених;
- ризиків для безпеки та охорони, підтримання порядку та контролю у пенітенціарній установі.

Крім того, в окремих пенітенціарних установах можуть встановлюватись особливі вимоги. У деяких країнах особи, які відбувають покарання за сексуальні злочини, розміщуються в окремих пенітенціарних установах або блоках, і може виникнути потреба приділяти особливу увагу особам, які відбувають покарання за сексуальні злочини, з метою запобігання незаконному використанню ними засобів зв'язку для продовження скоєння злочинів у період відбування покарання. У тих пенітенціарних установах, де перебуває велика кількість ув'язнених-терористів, посилена увага обов'язково приділятиметься проявам радикалізації та екстремістської поведінки.

Відразу після визначення пріоритетів у сфері безпеки та збирання оперативної інформації підкомітет з питань безпеки та збирання оперативної інформації повинен проінформувати свої підрозділи в пенітенціарних установах, об'єднані підрозділи та співробітників зі збирання оперативної інформації, щоб перед кожним були чітко поставлені задачі і вони мали законний та пропорційний мандат.

Збирання інформації

Переваги будь-якого процесу збирання оперативної інформації визначаються якістю отриманої інформації. Збирання інформації - це напрямний, прицільний процес збирання інформації відкритим та негласним способом з усіх джерел. До них належать бази даних пенітенціарних установ; судові документи; інформація, отримана від персоналу, ув'язнених та третіх осіб (наприклад, правоохоронних органів); інших тюремних підрозділів, наприклад, служб безпеки, слідчих та підрозділів для супроводження; відеоматеріали із камер; результати обшуків; медіа та соціальних мереж; та будь-які інші джерела, легальний доступ до яких є у підрозділу зі збирання оперативної інформації.

Значення персоналу пенітенціарних установ для збирання інформації

У певному сенсі тюремне середовище сприяє базовому збиранню оперативної інформації, оскільки основні суб'єкти ув'язнені. У пенітенціарному контексті основним джерелом збору інформації є персонал установи. Вони є найбільш важливим (і найчастіше недостатньо використовуваним) джерелом відомостей для збирання оперативної інформації в пенітенціарних установах, оскільки співробітники перебувають у постійному контакті з ув'язненими та першими опиняються на місці інциденту. Ув'язнений може сказати щось співробітнику пенітенціарної установи або співробітник може щось побачити, почути або прочитати. Чим більш розвине-

на концепція збирання оперативної інформації в пенітенціарній установі, тим більший обсяг оперативної та іншої інформації приносять ці співробітники. Однією з ключових переваг динамічної безпеки, про яку йдеться в розділі 2, є можливість персоналу пенітенціарних установ отримувати інформацію від ув'язнених під час звичайної діяльності. Усі працівники пенітенціарних установ повинні бути пильними, уважними та передавати інформацію за рівнями системи підпорядкування або повідомляти її співробітнику підрозділу зі збирання оперативної інформації з метою обліку отриманих відомостей під час поточного циклу збирання та обробки оперативної інформації.

Роль персоналу пенітенціарних установ у збиранні інформації

Співробітники пенітенціарних установ збирають інформацію, постійно проявляючи пильність, повідомляючи про все незвичайне та встановлюючи з ув'язненими професійні робочі відносини, що ґрунтуються на довірі та повазі. Наприклад:

- підслуховують розмови;
- спостерігають за тим, що роблять ув'язнені;
- спостерігають, з ким розмовляють ув'язнені (тенденції спілкування);
- відстежують моделі поведінки та дії, що часто повторюються;
- виявляють незвичайну активність чи передумови деструктивної поведінки;
- спостерігають за фізичними змінами (утруднення огляду через розміщення будь-яких предметів на лінії прямої видимості);
- ведуть моніторинг телефонних дзвінків та листування;
- ведуть спостереження під час особистих оглядів, наприклад, відзначають скупчення одягу та предметів побуту;
- відзначають незвичайні запити чи інциденти.

Співробітникам, які отримали таку інформацію, слід подавати відповідні інформаційні повідомлення з питань безпеки або інші документи для додавання в систему збирання оперативної інформації, а співробітник відділу безпеки проведе оцінку джерела.

Інформація може також надходити із правоохоронних органів, державних відомств, неурядових організацій (наприклад, благодійних організацій з надання допомоги), а також від родичів або друзів ув'язненого. Число потенційних джерел інформації практично необмежене. Наявні джерела повністю залежать від рівня загальної ерудиції та специфічних знань спеціаліста зі збирання оперативної інформації, а також його зв'язків, які були встановлені та збереглися з часом.

Галузі (напрями) збирання інформації у пенітенціарних установах

У пенітенціарних установах існують чотири основні галузі (напрями) збирання даних про ув'язнених: персональні дані, дані про відвідувачів, дані про контакти та дані про поведінку стосовно питань безпеки.

Персональні дані. На момент засудження або ув'язнення вони, як правило, вже отримані в ході поліцейського та судового процесу. Це означає, що на даний момент основні біологічні дані вже є і перевірка анкетних даних проведена. Вони можуть включати фотографію ув'язненого, відбитки пальців, ДНК, дату народження, паспорт або документ, що засвідчує особу, відомості про шрами та татуювання, адреси проживання, імена членів сім'ї, імена спільників, відомості про належність до банди або групи та контактні дані (телефон та електронна пошта). Як тільки ув'язнений потрапляє до пенітенціарної системи, на нього слід створити персональне дос'є, в якому має бути якнайбільше вищезазначених даних.¹⁷ Прикладом належної практики є також ведення щодо кожного ув'язненого додаткового дос'є з питань безпеки, в якому можна фіксувати оперативну інформацію або відомості щодо його поведінки або ризику, який він може створювати в плані безпеки. Ці дані повинні зберігатися в окремому файлі або папці як у паперовій, так і в електронній системі.

Дані про відвідувачів. Більшість ув'язнених відвідуватимуть родичі, друзі та спільники. Деякі відвідувачі становлять потенційну загрозу для порядку та безпеки в пенітенціарній установі, оскільки вони можуть проносити заборонені предмети, допомагати ув'язненим в організації втечі та передачі повідомлень з метою залякування свідків, знищення доказів чи перешкоджання здійсненню правосуддя. У зв'язку з цим, перш ніж відвідувачів буде допущено до спілкування з ув'язненим, вони повинні пройти ретельний контроль та перевірку. Якщо створена в країні інфраструктура це дозволяє, прикладом оптимальної практики є заповнення всіма відвідувачами анкети із зазначенням характеру їхніх стосунків з ув'язненим, а також надання ними оригіналів документів, що засвідчують особу та підтверджують адресу, до того, як їм дозволять відвідування. Слід також фіксувати дату та час кожного візиту.

Дані про контакти. Для підтримки порядку та дисципліни в пенітенціарній установі, запобігання скоєнню ув'язненими злочинів та втеч з-під варти необхідно вести моніторинг спілкування між ув'язненими, а також комунікацій між ув'язненими та їхніми адресатами за межами пенітенціарної установи. У минулому основними видами зв'язку для ув'язнених були стаціонарні телефони та написані від руки листи, які адміністрація пенітенціарних установ могла достатньо легко контролювати. Однак після стрімкого розповсюдження мобільних телефонів, багато з яких наразі забезпечують доступ до Інтернету, у пенітенціарних установ у всьому світі виникли труднощі, пов'язані зі здійсненням контролю за спілкуванням ув'язнених зі своїми сім'ями, а в деяких випадках і зі своїми спільниками. Пенітенціарна установа може почати контролювати спілкування ув'язнених лише шляхом введення суворого режиму огляду ув'язнених, відвідувачів та персоналу установи з метою запобігання незаконному пронесенню мобільних телефонів (та інших незаконних предметів) до закладу. Там, де це дозволяють ресурси та технологія, слід розглянути питання використання «блокаторів» мобільного телефонного зв'язку або співпраці з постачальниками послуг мобільного телефонного зв'язку для відключення мобільних телефонів, які незаконно використовуються в пенітенціарних установах. Є досить переконливі свідчення того, що у разі відсутності подібних заходів деякі ув'язнені використовуватимуть мобільні телефони для продовження своєї злочинної діяльності з пенітенціарної установи,

¹⁷ Детальний опис відомостей, які мають бути отримані при потрапленні ув'язненого до пенітенціарної установи, див. у: Посібник УНЗ ООН з управління дос'є ув'язнених (2008).

включаючи залякування свідків, незаконний обіг наркотиків і навіть скоєння вбивств. Мобільні телефони можуть також використовуватися для організації втеч, заворушень та захоплення заручників. У разі вилучення мобільних телефонів, що незаконно використовуються, належне вивчення та аналіз дзвінків може допомогти слідчим запобігти вчиненню злочинів. Докладніше питання спілкування та спостереження, а також відповідних гарантій розглянуті у розділі 1 (стор. 24).

Дані про поведінку стосовно питань безпеки. Усі працівники пенітенціарних установ повинні пройти відповідну підготовку, щоб спостерігати та повідомляти про будь-яку поведінку ув'язнених, яка може мати вплив на безпеку. Під час чергування співробітники пенітенціарної установи можуть виявляти злочинні групи та ієрархію в них. Вони можуть встановити, які ув'язнені зазвичай мають при собі зброю чи наркотики та інші незаконні предмети. Що особливо важливо, вони можуть виявляти поведінку груп або окремих осіб, що виходить за межі норми. Інформація про цю діяльність повинна подаватися у вигляді інформаційних повідомлень з питань безпеки (докладнішу інформацію див. у розділі, присвяченому інформаційним повідомленням з питань безпеки, нижче та в додатку 1) або в еквівалентній формі, щоб інформацію можна було офіційно реєструвати, оцінювати та поширювати.

Планування процесу збирання інформації

Трапляються ситуації, коли підрозділу зі збирання оперативної інформації в пенітенціарній установі потрібна додаткова інформація, пов'язана з проблемою, що виникла, або конкретним ув'язненим або групою ув'язнених. Збирання інформації – це тривалий процес, який можна мінімізувати та ефективно контролювати шляхом ретельного планування до початку процесу збирання. Планування процесу збирання інформації дозволяє надати йому організованого та цілеспрямованого характеру, чітко визначити та обмежити вид та обсяг необхідної інформації. План також містить відомості про витрати, ризики та потенційні джерела інформації, а також про використання інформації, яку необхідно зібрати.

Переваги плану збору інформації

- містить цілеспрямовану методологію збору інформації;
- визначає обсяг інформації, що збирається;
- зводить до мінімуму витрати часу на збирання неактуальної інформації;
- визначає, звідки і від кого потрібно отримати інформацію;
- встановлює відповідальних за збирання інформації.

План збирання інформації є організованим процесом, який гарантує, що для отримання інформації, необхідної для підготовки оперативно-інформаційних матеріалів, будуть використовуватися відповідні джерела. Планування може сприяти проведенню скоординованого та цілеспрямованого процесу збирання інформації шляхом чіткого визначення того, яка інформація потрібна та хто несе відповідальність за її отримання.

Напрями збирання інформації

Потенційні можливості збирання інформації, доступні будь-якому спеціалісту в цій галузі, практично безмежні. Деякі заходи щодо збирання інформації регламентуються чинними правилами, а інші спираються на мережі, які були створені та підтримуються протягом тривалого часу. Кількість доступних джерел інформації значною мірою залежить від особистої винахідливості окремо взятого спеціаліста зі збирання оперативної інформації.

Напрямок збирання інформації – це свого роду вміння визначити, яка інформація потрібна, а також де і як її отримати в найкоротший термін. Ці знання та вміння можуть спростити процес збирання інформації та допомогти у запобіганні злочинам чи іншим подіям у пенітенціарній установі. Вони не стосуються науки, а лише залежать від особистих знань та життєвого досвіду спеціаліста зі збирання оперативної інформації.

Діапазон напрямів збирання інформації багато в чому залежатиме від характеру розслідування, над яким ведеться робота. За своїм характером розслідування поділяється на (а) негласне та (б) відкрите (різниця полягає в тому, чи заінтересований співробітник, який веде розслідування, у тому, щоб підозрюваний чи особа, щодо якої ведеться розслідування, дізналася про інтерес до нього з боку служби безпеки). Питання про негласне спостереження у пенітенціарних установах розглядалося у розділі 3.

Інформаційні звіти з питань безпеки

Якщо інформація належним чином зафіксована, то вона може бути безцінною. Якщо ж вона не зафіксована коректно, її можна забути, неправильно процитувати або перебільшити, що може завдати більше шкоди, ніж користі. Прикладом належної практики є створення стандартизованої форми звітності, за допомогою якої співробітники пенітенціарних установ можуть подавати зібрану інформацію; іноді вона називається інформаційним повідомленням з питань безпеки або просто інформаційним повідомленням.

Оскільки таке повідомлення містить інформацію, яку інші можуть використовувати в майбутньому, при його підготовці необхідно подбати про те, щоб майбутні читачі не зробили хибні висновки на основі неграмотно сформульованої або неповної інформації. Найкращим способом забезпечення точності та достовірності є докладний опис обставин, де, коли та яким чином було отримано інформацію. Співробітники, які представляють звіт, повинні також включати в нього інформацію про будь-які свої кроки, в результаті яких вони дійшли своїх висновків.

Важливо також подбати про збереження конфіденційності джерела. Хороші джерела інформації – це рідкісний успіх. Порушення конфіденційності може призвести до того, що джерело відмовиться надати додаткову інформацію або, у гіршому випадку, може надалі поставити джерело під загрозу. Для оцінки інформації відділ безпеки повинен знати, з якого джерела вона отримана (якщо тільки цим джерелом не є таємний інформатор — див. розділ про використання інформаторів із числа

ув'язнених на стор. 62), проте необхідно подбати про те, щоб не розкрити особи ув'язненого, який надав інформацію, співробітникам, яким це знати не потрібно.

Відповідальність за дії, засновані на змісті інформаційних донесень, як правило, покладається на особу, яка не є їх автором, тому важливо, щоб вони були максимально повними до їхнього подання та поширення. Інформаційні повідомлення з питань безпеки, як впливає з назви, є джерелом інформації і тому займають своє місце на початку процесу збирання оперативної інформації.

Спеціалісти зі збирання оперативної інформації, особливо в пенітенціарних установах, повинні використовувати всі можливості для сприяння наданню інформаційних донесень рядовими співробітниками підрозділів та/або відділів.

Уся інформація може бути використана у слідчих чи оперативних цілях. Тільки коли відділ безпеки збере воедино головоломку з різних шматочків інформації, він зможе розібратися в ній, і тоді стане зрозумілою реальна цінність інформації. Необхідно повідомляти про все, що здається людині незвичним чи нестандартним, а служба безпеки зафіксує цю інформацію та визначить ступінь її цінності.

Інформацію, отриману з будь-якого джерела письмово, слід перенести в інформаційне повідомлення з питань безпеки. Усім документам та інформаційним повідомленням з питань безпеки має бути присвоєно певну категорію секретності. Будь-яка отримана інформація, яка виходить за межі кола ведення адміністрації пенітенціарної установи, має бути якнайшвидше передана до відповідного відомства.

Запропонована форма звіту інформації з питань безпеки (ІЗБ) та інструкція з її заповнення містяться у додатку 1.

Основні критерії ефективності збору інформації

- Чи можуть працівники пенітенціарної установи надавати оперативну інформацію (у паперовому чи електронному вигляді) у рамках повсякденної діяльності?
- Чи рекомендують їм займатися цим?
- Чи існують якісь показники ефективності, пов'язані з поданням оперативної та іншої інформації працівниками пенітенціарної установи?
- Чи існує єдиний національний стандарт фіксації оперативної та іншої інформації?
- Чи використовуються загальні формати та термінологія?
- Чи існує мережа фахівців із числа працівників пенітенціарних установ, які займаються збором та розробкою оперативної та іншої інформації у пенітенціарних установах? Якщо так, то яка її чисельність? Які їхні посадові інструкції? Хто здійснює керівництво ними?
- Якщо в пенітенціарній установі стався інцидент, то чи проводиться згодом із співробітниками офіційне обговорення ситуації, присвячене отриманим з нього урокам? Чи передаються ці відомості як оперативна чи інша інформація? Як і кому?

Оцінка

Оцінка включає оцінку надійності джерела та якості інформації. Щоб оцінити надійність джерела та достовірність інформації, необхідно вивчити всю інформацію. Спеціально підготовлений співробітник пенітенціарної установи має оцінювати інформацію з її надходженням. Повинен існувати процес контролю та забезпечення гарантії якості інформації, що надається. Для підвищення якості майбутніх оцінок має значення зворотний зв'язок між співробітником і спеціалістом з оцінки, який здійснював збирання інформації.

Оптимальна практика, що сформувалася на сьогодні, полягає в тому, що вся представлена оперативна або інша інформація оцінюється на основі (а) ступеня надійності джерела в минулому і б) ступеня безпосереднього знання джерелом інформації, що їм надається (наприклад, чи є джерело інформації безпосереднім її одержувачем, чи він почув її від когось ще?).

Існують різні системи оцінки інформації, але, по суті, зміст їх однаковий: дати оцінку надійності джерела та оцінку достовірності фактично наданої інформації.

Для вираження цієї оцінки в абетково-цифровому вигляді на міжнародному рівні використовується формула, відома як Система Адміралтейства. Компоненти цієї системи є градуйованою шкалою оцінки в діапазоні від високої ймовірності до ймовірної неточності. Якщо в умовах, що склалися, провести оцінку неможливо, то використовується додатковий код. Кожен компонент повинен розглядатися ретельно та незалежно від інших.

СИСТЕМА АДМІРАЛТЕЙСТВА	
A. Повністю надійний	1. Дані підтверджено
B. Зазвичай надійний	2. Ймовірно достовірні дані
C. Достатньо надійний	3. Можливо достовірні дані
D. Частіше ненадійний	4. Достовірність даних є сумнівною
E. Ненадійний	5. Малодостовірні дані
F. Ступінь надійності невідомий	6. Оцінити достовірність даних неможливо

Надійність джерела — вивчення характеристик джерела, визначення ступеня довіри до наданої інформації з урахуванням нижченаведених питань.

- Близькість — наскільки джерело інформації близьке до об'єкта інформації, тобто чи джерело може бути в курсі справи.
- Сенсорні обмеження – як у людини-спостерігача, так і у механічних засобів спостереження існують обмеження, пов'язані з можливостями слуху, зору, виявлення та класифікації.
- Втома – люди по-різному реагують на стан втоми. Це може бути результатом вживання алкоголю чи наркотиків. Джерело інформації може бути втомленим, перебувати у стані стресу чи страждати від фізичного чи психічного виснаження.

- Упередженість — неупереджене джерело інформації є винятком, ніж правилом. Люди можуть формувати упереджене ставлення, виходячи зі свого попереднього досвіду, поглядів, особистих інтересів, бажань та здібностей. Упередженість може бути навмисною або ненавмисною.
- Знання та досвід — якщо джерело має спеціальні знання або досвід, що мають відношення до інформації, що розглядається, воно вважається більш надійним у конкретному контексті.
- Попередній досвід — якщо джерело надавало інформацію раніше, наскільки достовірною вона була? Якщо вона була неточною чи хибною, то за яких обставин це відбувалося?

Достовірність інформації — насамперед необхідно визначити, чи є інформація фактом, думкою чи слухом.

Цілісність інформації — скрізь, де це можливо, зміст інформаційних повідомлень має залишатися точно таким, як їх склали автори. Однак час від часу може виникати потреба у переформулюванні частин тексту для усунення неточностей, ненавмисних висновків чи іншої інформації, яка могла б ідентифікувати конфіденційне джерело або іншим чином поставити під загрозу розслідування.

На додаток до цієї оцінки може бути доданий додатковий код «обробка» або «поширення», що обмежує можливість подальшого розповсюдження. Метою є захист оперативної чи іншої інформації від будь-якого несанкціонованого розголошення.

Узагальнення інформації

Після проведення оцінки всі записи та дані, отримані як у паперовому, так і в електронному вигляді, необхідно звести до купи, зареєструвати, забезпечити перехресними посиланнями, упорядкувати та підготувати до проведення аналізу. Узагальнення передбачає організацію зібраних даних у форматі, що забезпечує можливість їх вилучення та аналізу.

У процесі узагальнення необхідно вивчати інформацію для кількісної оцінки її змісту і розподіляти схожу інформацію на логічні групи, перетворюючи цим необроблену інформацію на ті формати, у яких її можуть використовувати аналітики і дослідники. Незалежно від конкретних властивостей досліджуваної діяльності, вона, як правило, міститиме інформацію, що відноситься до людей, місць, об'єктів та подій.

Категорії для узагальнення

- Особи – як ідентифіковані, так і неідентифіковані, включаючи їхні взаємовідносини між собою.
- Місця – визначені місця на території пенітенціарної установи, двори, житлові приміщення, майстерні тощо.
- Предмети – телефонні номери, наркотики, ножі, обладнання для втечі, саморобна зброя, приготовлені у в'язниці алкогольні напої тощо.

- Події — які відбулися, відбуваються або можуть відбутися, включаючи встановлені дати та людей, які підозрюються у причетності до інших подій (наприклад, що відбулося після і до цього).
- Діяльність — конкретна, можлива, передбачувана чи види діяльності.

Аналіз інформації

Аналіз включає ретельне вивчення інформації з метою виявлення її значення та суттєвих характеристик. Аналіз є одним із ключових етапів процесу збирання оперативної інформації. Аналіз можна описати як поглиблене вивчення змістового змісту та основних характеристик наявної інформації. Аналіз виявляє прогалини в інформації, її сильні та слабкі сторони та пропонує можливі варіанти подальших дій.

Існують дві основні категорії аналізу: стратегічний — що проводиться «з висоти пташиного польоту» і розрахований на більш тривалу перспективу; і тактичний - зосереджений на невідкладних, оперативних аспектах. Оперативна та інша інформація стратегічного характеру стосується тенденцій і загроз. Оперативна та інша інформація тактичного характеру стосується наявної ситуації чи поточної операції, найчастіше у реальному часі.

У ході аналізу інформацію розглядають у конкретних умовах, роблять висновки про те, що вона означає, виявляють прогалини в наявних знаннях, припускають, що може відбутися далі, та дають рекомендації щодо можливих подальших дій. Причиною проведення такої роботи можуть стати аномалії, тенденції або зв'язки, помічені аналітиком у ході загального дослідження, але найчастіше вона ініціюється керівниками вищої ланки, які запитують або визначають конкретне завдання.

Результати аналізу можуть бути представлені у різних форматах залежно від вимог особи, яка є замовником. Вони можуть змінюватись від докладних доповідей зі складних стратегічних питань (таких, як незаконний обіг наркотиків) до короткого усного брифінгу з конкретної проблеми (спроба втечі, використання ув'язненим мобільного телефону).

Належні оперативно-інформаційні матеріали, отримані в пенітенціарних установах, обґрунтовані, лаконічні та доступні для ознайомлення, містять чіткі та недвозначні рекомендації, підкріплені переконливими доказами. Там, де потоки та джерела інформації слабкі, аналітичний матеріал також буде недосконалим.

Інформацію можна порівняти з головоломкою, де всі шматочки є частинами інформації. Якщо правильно зібрати їх разом, виникне картина, але для того, щоб вона була повною, всі частини повинні опинитися на своїх місцях. Яким би незначним не видавався окремий шматочок, без нього скласти картину не вдасться. Так само і з інформацією: кожен поставлений на місце шматочок формує процес, в рамках якого відбувається збирання оперативної інформації.

Якщо оперативна інформація отримала високу оцінку, то засновані на цій інформації дії можуть полягати у внесенні змін у якусь процедуру, фізичних змін будь-якого об'єкта, виділення додаткових співробітників або звернення до співробітників з проханням про спостереження за чимось конкретним.

Важливим аспектом аналізу є розробка гіпотези. Термін «розробка гіпотези» означає лише розробку альтернативних теорій щодо того, що може означати збирання інформації. Як правило, на основі того самого набору даних можна висунути кілька гіпотез. Нижче наведено елементи гіпотези:

Елементи гіпотези

- Хто – ключові чи окремі особи.
- Що – кримінальна діяльність.
- Як – метод діяльності.
- Де – географічне розташування.
- Чому – мотив.
- Коли – у минулому, теперішньому чи майбутньому.

Поширення інформації

На етапі поширення інформації результати аналізу доводяться до відома клієнта, тобто адміністрації пенітенціарної установи. Інформація може поширюватися у різних формах, таких як:

- структуровані формалізовані звіти;
- структуровані та офіційні усні презентації зі супровідними документами;
- щотижневі огляди у вигляді бюлетенів;
- спеціальний брифінг для груп зі збирання оперативної інформації та слідчих груп.

Етап поширення інформації завершує початковий цикл процесу збирання оперативної інформації.

Короткі звіти про збирання оперативної інформації

Короткий звіт про збирання оперативної інформації – це подання результатів аналізу. Цей документ має бути лаконічним і містити лише ті висновки, які стосуються конкретного питання чи тенденції. Спеціалісти зі збирання оперативної інформації повинні критично оцінювати свою аналітичну роботу, щоб забезпечити чіткий виклад у підсумковому документі оперативних даних, які мають вирішальне значення для прийняття обґрунтованих рішень керівниками.

Короткі звіти про збирання оперативної інформації

Метою короткого звіту про збирання оперативної інформації є стислий виклад суті проблеми для своєчасної постановки завдань. Він також може бути використаний для інформування про внесення нових відомостей до наявних документів. Короткий звіт про збирання оперативної інформації сприяє більш ефективному та своєчасному оповіщенню про проблеми, що виникають, оскільки короткий опис проблеми потребує менших трудових витрат порівняно з комплексною оцінкою.

Короткий звіт про збирання оперативної інформації повинен ґрунтуватися на будь-яких початкових вимогах, визначених адміністрацією пенітенціарної установи. Наприклад, якщо начальник у в'язниці хоче отримати звіт про рівень зловживання наркотиками у в'язниці, то короткий звіт про збирання оперативної інформації має бути присвячений цій темі. Автор повинен мати чітке уявлення про те, що хоче дізнатися адміністрація пенітенціарної установи, та певні уявлення про те, як вона має намір використати підготовлений матеріал. У матеріалах, підготовлених в ініціативному порядку (без вихідного запиту від клієнта), необхідно враховувати ймовірний характер використання такого матеріалу. Спеціаліст зі збирання оперативної інформації, знаючи свого клієнта, повинен передбачати, які аспекти конкретної ситуації будуть становити інтерес чи приносити користь.

Один із моментів, про який слід пам'ятати, полягає в тому, що фактичний звіт не обов'язково відображає витрачені на його підготовку час та зусилля. Важко переконати клієнта, що документ, який складається з двох або трьох сторінок оперативної інформації, може бути результатом кількох днів, тижнів або (у деяких випадках) місяців роботи. Аналітик повинен уникати помилок, коли намагається прирівняти обсяг витрачених зусиль до довжини документа.

Ключовим моментом при створенні будь-якого матеріалу, що містить оперативну інформацію, є відповідь на питання, що викликають стурбованість адміністрації пенітенціарної установи. В ідеалі ці питання, що викликають стурбованість, ставляться на етапі постановки завдань циклу збирання оперативної інформації. Навіть якщо їх не було визначено на цьому етапі, спеціаліст зі збирання оперативної інформації повинен мати певне уявлення про інтереси клієнта. У короткому звіті про збирання оперативної інформації все має бути зосереджено на відповіді на запитання «Ну й що з цього?», яке поставлено від імені адміністрації пенітенціарної установи.

Типова форма стислого звіту про збирання оперативної інформації та інструкція з її заповнення наведені у додатку 2.

Спільне використання оперативної інформації

Необхідно прийняти рішення про те, якою мірою слід ділитися отриманою оперативною інформацією. В одних випадках вона зберігається у відділі безпеки, в інших — передається директору пенітенціарної установи або до центрального апарату пенітенціарного відомства. За певних обставин оперативна інформація буде актуальною та корисною для інших правоохоронних органів. Підготовлений за підсумками збирання оперативної інформації матеріал повинен бути чітко позна-

чений відповідним кодом поширення. Отримана у пенітенціарних установах оперативна інформація ніколи не передається ув'язненим.

У більшості випадків звіт про збирання оперативної інформації надсилається керівнику служби безпеки або директору пенітенціарної установи для ухвалення рішення про необхідність здійснення будь-яких дій та яких саме. Вони також вирішуватимуть, кому необхідно знати» про цю оперативну інформацію.

Приклади кодів поширення оперативної інформації

- Дозволяється поширювати у правоохоронних органах країни походження.
- Дозволяється передача іншим національним відомствам.
- Дозволяється передача іноземним правоохоронним органам.
- Поширення лише в межах відомства – джерела інформації.
- Передача дозволена за умови дотримання відомством-отримувачем обумовлених умов.

Дії на основі отриманої оперативної інформації

Можливі такі дії:

- не вживати жодних заходів;
- не вживати жодних заходів, проте провести інструктаж працівників, доручивши їм продовжити збирання інформації з цього питання (у рамках стратегічних чи оперативних цілей);
- перевести ув'язненого або ув'язнених в інше місце;
- обшукати ув'язненого чи будівлю;
- обшукати відвідувача чи співробітника;
- інформувати національне або регіональне пенітенціарне відомство, якщо питання має стратегічний характер;
- інформувати місцеві правоохоронні органи (відповідно до затвердженого регламенту).

Повторна оцінка інформації

Повторна оцінка передбачає безперервний огляд всього циклу збирання оперативної інформації з метою виявлення можливостей покращення будь-якого етапу циклу. З метою найбільшої ефективності повторна оцінка проводиться протягом усього процесу, а не лише на останньому етапі циклу. Нерідко повторна оцінка може призводити до повторного проведення всього циклу.

Додаток 1.

Інформаційний звіт з питань безпеки (ІЗБ): типова форма та інструкція з її заповнення

Детальну інформацію про цілі та функції ІЗБ наведено в розділі 4.

Загальні положення

- Усі незвичайні, нехарактерні чи підозрілі дії чи ситуації можуть становити потенційну слідчу чи оперативну цінність як для адміністрації пенітенціарної установи, так і для інших правоохоронних органів, у зв'язку з чим необхідно збирати дані про них.
- В ІЗБ слід переносити інформацію, отриману письмово з будь-яких джерел.
- Будь-яка інформація, що стосується інших правоохоронних органів, повинна бути передана до відповідного органу якнайшвидше відповідно до встановлених процедур поширення.

Дії співробітника пенітенціарної установи, що заповнює форму

- Назва пенітенціарної установи.
- Ім'я та номер ув'язненого (ув'язнених) або особи (осіб), щодо якої (яких) складається повідомлення.
- Місце інциденту (інцидентів).
- Тема (-и) ІЗБ – наприклад, наркотики, алкоголь, телефон, злочинна група

Дії відділу безпеки/ збирання оперативної інформації при отриманні повідомлення

- Присвоїти ІЗБ унікальний ідентифікаційний номер.
- Внести цей номер у форму та журнал обліку ІЗБ.
- Присвоїти категорію секретності ^a.

^a Категорія секретності дозволяє тим, хто використовує документ, зрозуміти ступінь його вразливості та застосувати відповідні узгоджені заходи безпеки для захисту конфіденційності, збереження та доступності документа. Хоча особи, які представляють інформацію, повинні присвоювати категорію секретності кожному інформаційному донесенню, важливо, щоб спеціалісти зі збирання оперативної інформації самостійно проводили повторну оцінку вразливості цієї інформації. Присвоєння інформації відповідного рівня секретності є необхідним для визначення ризику, характеру та тяжкості негативних наслідків, які можуть виникнути внаслідок несанкціонованого доступу до неї та/або її розкриття. Категорія таємності залежить від національних правил.

Розділ 1

Заповнюється співробітником, що складає повідомлення, і містить такі відомості:

- дата та час отримання інформації;
- джерело інформації (ув'язнений, інший співробітник, таємне джерело);
- подробиці того, що було помічено (побачено) або викликає занепокоєння;
- подробиці того, що почули;
- подробиці того, що було виявлено.

Читач повинен чітко уявляти, що джерелом інформації є автор документа або інша особа, або інше джерело. Іншим джерелом може бути установа, організація або державне відомство. З різних причин вони можуть за бажанням розкрити докладну інформацію про джерело, а можуть і не розкрити

Особа, яка заповнює звіт, повинна також вказати свою думку про надійність^b джерела та достовірність інформації^c на підставі своїх особистих знань та будь-яких зроблених запитів. ІЗБ дає автору можливість висловити думку (або підозру) щодо достовірності інформації, мотивації джерела або чогось ще, що може впливати на практичну цінність інформації. Автор повинен уникати висновків, що вводять в оману, і стежити за тим, щоб усі зроблені висновки були обґрунтовані.

У цьому розділі слід розглядати лише відповідну інформацію; він повинен бути лаконічним та чітким. За потреби можна використовувати додаткові аркуші (див. нижче).

Співробітник, який представляє ІЗБ, повинен вказати в нижній частині першої сторінки такі відомості:

- ім'я та прізвище (друкованими літерами);
- дата та час подання;
- підпис.

У разі значної затримки між отриманням інформації її автором та створенням звіту, необхідно відзначити цю розбіжність і навести пояснення цієї затримки на самому початку інформаційного розділу звіту. Мета такого пояснення — гарантувати, що читач не визнає дату отримання інформації датою складання звіту.

Розділ 2

Співробітник служби безпеки/підрозділу зі збирання оперативної інформації, який отримав ІЗБ, повинен вказати:

- ім'я та прізвище (друкованими літерами);
- дату та час отримання ІЗБ;
- підпис.

^b Надійність джерела – вивчення характеристик джерела з метою оцінки того, наскільки можна довіряти наданій інформації.

^c Достовірність інформації – перш ніж приступати до вивчення інформації з метою визначення ступеня її достовірності необхідно встановити, чи є інформація фактом, думкою, слухом або відомостями з інших вуст. По можливості, у зроблених твердженнях необхідно згадати про заходи, які були вжиті з метою підтвердження чи спростування їх істинності.

Усі відомості слід розглядати в індивідуальному порядку, оцінюючи надійність джерела та достовірність інформації. Надійність джерела та інформації слід вивчати та оцінювати окремо, щоб гарантувати уважне ставлення до кожного з цих питань.

Співробітник служби безпеки/підрозділу зі збирання оперативної інформації повинен:

- оцінити надійність джерела;
- оцінити достовірність інформації;
- підтвердити порядок роботи з інформацією, що міститься в ІЗБ;
- провести оцінку будь-яких супутніх та додаткових оперативних даних;
- дати рекомендації, що ґрунтуються на змісті ІЗБ;
- виявити всі ІЗБ, пов'язані з цим ІЗБ;
- вказати своє ім'я та прізвище, дату та час оцінки та підписати ІЗБ.

Розділ 3

Старший співробітник служби безпеки/підрозділу зі збирання оперативної інформації повинен розглянути ІЗБ, оцінку та рекомендацію (-її) та:

- вирішити, які дії потрібно здійснити (яких заходів ужити);
- визначити, коли слід здійснити ці дії (ужити заходів) (негайно, протягом 24 або 72 годин);
- вказати своє ім'я та прізвище, дату та час оцінки та підписати ІЗБ.

Розділ 4

Керівник служби безпеки/підрозділу зі збирання оперативної інформації (за наявності такого; інакше — найвищий за рангом черговий співробітник підрозділу зі збирання оперативної інформації) повинен розглянути ІЗБ, оцінку та рекомендовані дії та:

- затвердити дії, які необхідно здійснити (ужити заходів);
- відхилити запропоновані дії та пояснити причину;
- визначити інші необхідні дії;
- вказати своє ім'я, дату та час оцінки та підписати ІЗБ.

Розділ 5

Начальник пенітенціарної установи (або виконувач обов'язків) або його заступник повинен:

- розглянути ІЗБ та висловити будь-які зауваження;
- вирішити, чи слід інформувати центральний апарат і про що саме.

ТИПОВА ФОРМА

[XXXX] Пенітенціарна установа

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗВІТ З ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ

Пенітенціарна установа:	Номер/рік ІЗБ	Категорія секретності
		Потребує негайного вжиття заходів (вказати) ☐
		☐ Проінформувати центральний апарат підписати додаткову інформацію та вказати, що було повідомлено (вказати)
Ім'я(імена) та прізвище(-а) ув'язненого(-их):		
Номер(-и) ув'язненого(-их):		
Місце інциденту:		
Тема:		
РОЗДІЛ 1. Зміст звіту		
(за потреби продовжте виклад звіту на додатковому аркуші паперу)		

Інформація надана (вказіть ім'я та прізвище друкованими літерами):	
Дата надання інформації:	Час надання інформації:
Підпис:	

РОЗДІЛ 2. ІЗБ отримано підрозділом зі збирання оперативної інформації:	
Ім'я та прізвище (друкованими літерами):	
Дата:	Час:
Підпис:	

Оцінка (заповнюється підрозділом зі збирання оперативної інформації)					
Джерело		Інформація		Порядок роботи з документом	
А. Повністю надійне	A	1. Дані підтверджено	1	1. Дозволяється поширення у правоохоронних органах країни походження.	1
В. Зазвичай надійне	B	2. Ймовірно достовірні дані	2	2. Дозволяється передача іншим національним відомствам.	2
С. Достатньо надійне	C	3. Можливо, достовірні дані	3	3. Дозволяється передача іноземним правоохоронним органам.	3
Д. Частіше ненадійне	D	4. Достовірність даних є сумнівною	4	4. Поширення лише в межах відомства - джерела інформації.	4
Е. Ненадійне	E	5. Малодостовірні дані	5	5. Передача дозволена за умови отримання відомством-одержувачем обумовлених умов.	5
Ф. Ступінь надійності невідомо	F	6. Оцінити достовірність даних неможливо	6		

Короткий виклад додаткової оперативної інформації та рекомендацій
(заповнюється підрозділом зі збирання оперативної інформації)

Ім'я та прізвище (друкованими літерами): Підпис:

Дата:

Час:

Пов'язані ІЗБ, отримані раніше

1)

2)

3)

4)

РОЗДІЛ 3. Дії, визначені старшим співробітником служби безпеки/підрозділу зі збирання оперативної інформації

(Відмітити)

☐ Виконати негайно

☐ Протягом 24 годин

☐ Протягом 72 годин

Ім'я та прізвище (друкованими літерами):

Підпис:

Дата:

Час:

РОЗДІЛ 4. Керівник служби безпеки/підрозділу зі збирання оперативної інформації
(узгодити або визначити альтернативні/додаткові дії)**Дію (дії) схвалено** (Відмітьте, якщо схвалено) ☐

Якщо не схвалено, вкажіть альтернативні або додаткові дії, які потрібно вжити.

Ім'я та прізвище (друкованими літерами): Підпис:

Дата:

Час:

РОЗДІЛ 5. Начальник (виконувач обов'язків начальника) пенітенціарної установи
(остаточне рішення чи зауваження)
(Вкажіть, чи був поінформований центральний апарат і яка інформація була надана)

Ім'я та прізвище (друкованими літерами): Підпис:

Дата:

Час:

Додаток 2.

Звіт про збирання оперативної інформації: типова форма та інструкція з її заповнення

Детальну інформацію про завдання та функції звітів про збирання оперативної інформації наведено в розділі 4.

Задача звіту про збирання оперативної інформації

Метою звіту про збирання оперативної інформації є стислий виклад суті проблеми для своєчасної постановки задач. Він також може бути використаний для інформування про внесення нових відомостей до наявних документів. Звіт про збирання оперативної інформації сприяє більш ефективному та своєчасному оповіщенню про проблеми, що виникають, оскільки опис проблеми потребує менших трудовитрат порівняно з комплексною оцінкою. У звітах про збирання оперативної інформації викладаються результати аналізу, що потребують оперативного вжиття заходів у відповідь. Цей документ має бути лаконічним і містити лише ті висновки, які стосуються конкретного питання чи тенденції. Спеціалісти зі збирання оперативної інформації повинні критично оцінювати свою аналітичну роботу, щоб забезпечити чіткий виклад у підсумковому документі оперативних даних, які мають вирішальне значення для керівників щодо прийняття обґрунтованих рішень. У відповідних випадках можуть використовуватись інші форми документів, такі як інформаційні записки або тематичні документи.

Звіт не обов'язково відображає витрачені на його підготовку час та зусилля. Дві або три сторінки оперативних даних, що входять до складу звіту, можуть бути результатом днів, тижнів або місяців роботи. Працівник, який здійснює аналіз, зобов'язаний уникати помилок і намагатися зрівняти витрачені зусилля та обсяг документа.

Ключовим моментом при створенні будь-якого матеріалу, що містить оперативну інформацію, є відповіді на питання, які викликають стурбованість адміністрації пенітенціарної установи (читача). В ідеалі ці питання ставляться на етапі постановки завдань циклу збирання оперативної інформації. Навіть якщо їх не було визначено

на цьому етапі, спеціаліст зі збирання оперативної інформації повинен мати певне уявлення про інтереси адміністрації пенітенціарної установи. У звіті про збирання оперативної інформації все має бути зосереджено на відповіді на запитання «Ну і що з цього?», поставлене від імені клієнта.

Структура звіту про збирання оперативної інформації

Конкретна структура документа залежить від характеру аналізу та моментів, на які автор хоче звернути увагу читача. Найчастіше звіти про збирання оперативної інформації складаються з кількох розділів; важливо розглядати всі розділи разом, а не окремо.

Тема — заголовок повинен відображати зміст документа та початкові рамки, які були визначені на етапі постановки завдання.

Вступ — початок звіту про збирання оперативної інформації, який знайомить читача з матеріалом. У ньому має бути чітко вказано мету документа та зазначено будь-які інші додаткові фактори, що зумовлюють необхідність його подання. Ця частина документа має бути короткою (можливо, для звіту про збирання оперативної інформації, обсяг якого становить дві-три сторінки, достатньо буде одного-двох абзаців).

Ключові результати — у розділі (написанням якого слід займатися після проведення аналізу) необхідно викласти результати аналізу. Слід уникати ненавмисного включення до цього розділу будь-яких непідтверджених ключових висновків, пояснення яких немає в аналізі.

Аналіз є основною частиною звіту і складається з аналітичних та інших матеріалів, на підставі яких робиться висновок. Це найдовша частина документа — аналітичний розділ зазвичай займає до 75 відсотків будь-якого документа щодо оперативної інформації, і на його складання витрачається найбільша кількість часу.

Висновки та рекомендації — викладіть висновки та рекомендації на основі ключових результатів.

Написання звіту про збирання оперативної інформації

У першому реченні введення слід зазначити основну спрямованість або ключове твердження. Воно є найвищим рівнем узагальнення в документі і дає загальну вказівку на зміст звіту. Узагальнення та заголовок повинні чітко відповідати один одному.

Кожен пункт аналізу повинен починатися з ключового твердження — найважливішого положення, що обґрунтовується у цьому пункті. Ключове твердження повинно виходити за рамки даних, що містяться в іншій частині пункту, для того, щоб висловити судження про майбутнє або подати аналітичний висновок, заснований на даних або

підтверджений ними. Інша інформація, що міститься в цьому пункті, повинна доводити, підтримувати або роз'яснювати точку зору, висловлену в основному твердженні.

Читач повинен мати можливість виділити ключові твердження зі звітів і зрозуміти зміст, хід і логіку того, що міститься у звіті.

Багато звітів про збирання збирання оперативної інформації надто довгі. Як правило, це відбувається в тих випадках, коли спеціаліст зі збирання оперативної інформації включає в них дуже багато непотрібних відомостей загального характеру. Звіт про збирання оперативної інформації повинен давати короткі відповіді на питання «Ну і що з цього?», що стосується конкретної проблеми.

Той факт, що в ході аналізу було складено діаграму або зведену таблицю, не означає, що вона повинна бути включена в підсумковий результат збирання оперативних даних. Діаграми, графіки, карти та інше розширюють знання автора (аналітика) про проблеми та є основою для обґрунтованого аналізу. При цьому їх не слід автоматично включати до звіту.

ТИПОВА ФОРМА [XXXX] Пенітенціарна установа ЗВІТ ПРО ЗБИРАННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ
<i>Тлумачення та висновки, що містяться в цьому звіті, ґрунтуються на балансі ймовірностей та на основі інформації на момент його підготовки. Інформація, що міститься в цьому документі, НЕ Є ДОКАЗОМ і призначена стати основою для подальшого вивчення питання.</i>
ТЕМА:
ВСТУП
КЛЮЧОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

АНАЛІЗ	
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	
ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДОКУМЕНТ	
Ім'я(імена) та прізвище(-а) автора(-ів):	
Підрозділ:	
Телефон:	
Поширення дозволено (ким):	
Дата:	
Посилання:	
Ступінь секретності:	

United Nations
Office on Drugs and Crime

